

CAMPINIA

driemaandelijks uitgave van het
Streekarchief
Regio Eindhoven

26e jaargang, nr. 101

april 1996

INHOUD

Redactie-adres: Streekarchief Regio Eindhoven
Rayondepot Oirschot
Postbus 144, 5688 ZJ Oirschot

Redactie en informatie: H. Mijland en J. Suijkerbuijk
telefoon 0499 - 575245

Abonnementen, losse nummers:

In 1996 bedraagt de abonnementsprijs f 25,-- per jaar, inclusief verzendkosten en administratie.

Deze kosten zijn te voldoen, ná ontvangst van de acceptgiro, op postbanknummer 47.16.46 ten name van Streekarchief Regio Eindhoven te Eindhoven, onder vermelding van "Campinia".

De prijs van losse nummers van de lopende jaargang bedraagt f 6,25

Ook nummers van voorgaande jaargangen zijn bij de redactie te bestellen tegen een daarvoor geldende vergoeding.

Indien opzegging van het abonnement niet schriftelijk is medegedeeld vóór 1 december van de lopende jaargang, wordt het abonnement automatisch verlengd.

Copyright: Streekarchief Regio Eindhoven
Overname van artikelen of gedeelten daaruit dient U schriftelijk aan te vragen bij de redactie.

Lay-out en drukwerk:
Maras Drukkerij, Oostelbeers.

ISSN 0166-6959

Omslag: gedeelte uit de kaart Ducatus Brabantiae
van Jacob van Deventer, uit 1558.

Voorwoord

- I. Antoon Teurlincx, zouaaf
door H. Teurlincx
- II. Mr. Aert Corterels (de laatste katholieke
schoolmeester van Oerle voor 1648)
door J. Stalpers
- Provincie Noord Brabant 200 jaar ?
door dr. M. Verweij
- IV. Het verzet en de Binnenlandse Strijdkrachten in
Veldhoven bij de bevrijding, september 1944
door prof. ir. A.J. Pekelharing
- V. Campinia honderdmaal
Toke
- VI. Korte gezinsbeschrijving van het echtpaar
Jan meester Aert Legius en Ida Toirkens,
c.q. Meriken Aert Sijkens te Oirschot (ca. 1595-1670)
en hun familie
door J. Toirkens

VOORWOORD

Eind april jl. is het Rayondepot Oirschot van het Streekarchief Regio Eindhoven verhuisd. Na bijna 35 jaar gehuisvest te zijn op het adres Torenstraat 1 in Oirschot (in de volksmond nog steeds *het kantongerecht*), is per 1 mei jl. het pand Koestraat 2 eveneens in Oirschot betrokken. Het nieuwe pand biedt een beter en ruimer onderkomen voor de bewaring van de archieven en vooral ook voor de bezoekers zijn de omstandigheden sterk verbeterd. Het streekarchief heeft nu de beschikking over een ruime studiezaal, waar onderzoek verricht kan worden. U bent van harte welkom.

Vanwege de verhuizing van het Streekarchief, is de uitgave van aflevering 101 van CAMPINIA enkele weken vertraagd. We hopen dat u hiervoor begrip kunt opbrengen.

De redactie.

I. ANTOON TEURLINCX, ZOUAAF

door H. Teurlincx

Inleiding

Als gevolg van de expansiedrang van de Longobarden, waarbij Rome bedreigd werd, riep Paus Stephanus II de hulp in van de Frankische koning Pepijn de Korte. Koning Aistulf van Lombardije moest Pavia prijsgeven en de Frankische soevereiniteit over dat gebied erkennen. Nadat Aistulf dit had geweigerd, trad Pepijn ten tweede male op, wat uiteindelijk resulteerde in de stichting van de Kerkelijke Staat in het jaar 754. Hoewel aan het bestaan van de Kerkelijke Staat in 1798 een einde kwam, werd het dank zij kardinaal Consalvi in 1815 gerestaureerd. In de negentiende eeuw poogden de Pausen tevergeefs de Kerkelijke Staat te verdedigen tegen de revolutionaire beweging, die de politieke eenheid van Italië nastreefde. In 1860 verloor de Kerkelijke Staat de Romagna, de Marken en Umbrië ten gevolge van een zware nederlaag tegen de troepen van Piëmonte bij Castelficardo.

Om de Kerkelijke Staat beter te kunnen verdedigen werd op 1 januari 1861 een bataljon 'Zouaven' opgericht. (Zouaven waren oorspronkelijk soldaten van het Franse infanteriekorps in Algiers, welke was opgericht in 1831). Als gevolg van de overschrijding van de grenzen van de inmiddels gereduceerde staat door de patrouilles van Guiseppe Garibaldi, deed Paus Pius IX een oproep aan de Katholieke wereld om zijn gebied te verdedigen. Aan deze oproep werd gevolg gegeven door duizenden jonge mannen, die zich als vrijwilliger te melden. Onder deze naar schatting 10.000 personen kwamen circa 3000 jonge mannen uit Nederland. Het heeft uiteindelijk niet mogen baten want op 20 september 1870 gaf Paus Pius IX opdracht de strijd tegen de overmacht te staken, wat het einde van de Kerkelijke Staat inluidde.

Onder de ruim tienduizend vrijwilligers bevonden zich 14 Oirschottenarenu. Eén van hen was Antonius Joannes Laurentius Teurlincx, geboren te Oirschot op 24 juni 1847, zoon van Augustinus en van Johanna Francisca Messing. Na zijn dienstdienst in 1867 trad hij in dienst van het Pauselijke leger als zouaaf en diende van 16 december 1867 tot januari 1870. Na terugkomst overleed hij, op nog jonge leeftijd op 2 augustus 1874.

Van hem zijn enkele brieven bewaard gebleven, die hij vanuit Italië aan zijn familie schreef en waarin hij vertelt over zijn belevenissen en zijn kijk geeft op een aantal bezienswaardigheden in dat land.

De eerste brief is weliswaar niet gedateerd, maar zal medio augustus 1868 geschreven zijn. Antoon Teurlincx maakt namelijk melding van het bezoek van de paus aan het legerkamp. A.h.v. krantenberichten uit die dagen, heeft dit bezoek plaatsgevonden op 10 augustus²). Twee brieven zijn geschreven in maart 1869 en de laatste op 19 juli 1869. De brieven zijn letterlijk weergegeven, alleen zijn hier en daar aanvullingen in de interpunctie aangebracht.

Brief 1:

Rocco di Papa Campo di Hannibale

Dierbare Ouders broeders en zusters

Ongetwijfeld zal het U verwonderen dat ik zo lang heb gewacht om U te schrijven maar. Dat is Uw eigen schuld. Ik heb in elk mijner brieven zoo dringend om antwoord verzogt, maar te vergeefs zie ik eiken dag er om uit. Ik word zelfs ongerust, wat de oorzaak mag zijn van Uw stilzwijgenheid, dierbare ouders, als U wist, wat het voor mij aangenaam en welke geruststelling het is voor mij, U zoudt ongetwijfeld zoo lang niet wachten om mij te schrijven, als is het maar drie woorden. Schrijf tog spoedig.

U zult zeker wel weten, dat wij in het kamp zijn, dus heb ik mij voorgenomen om U in het kort, onze reis derwaarts, ons verblijf en de ligging der kamp in korter woorden af te schetsen. Wanneer wij uit Rome vertrokken, dat weet ik niet meer, alleenlijk weet ik, dat wij onder het spelen der muziek en het gejuich van duizenden toeschouwers uit Rome vertrokken zijn 's avonds om 7.30 uur.

Toen wij uit de poort Saint Giovanni uittrokken, was het reeds donker; het was een mooie nagt, maneschijn en nogal tamelijk koud, wat ons goed te pas kwam, want wij hadden ons geheele boeltje bij ons, ik kan het U verzekeren het is een grooten vracht. Langen tijd hadden wij een vlakke doorloopen maar tegen I uur werd het erger, den eenen berg af den anderen op. Om half twee kwamen wij aan de groote rust, daar spoedig onzen zak afgegooid en aan het werk; hier moest koffij gezet worden de eene ging om hout den andere om water, zodoende hadden wij spoedig onze koffij klaar. Na de koffij kregen wij ieder een halve flesch wijn. Na een uur rustens gingen wij weder verder. Wij trokken het stadje Rotto Frato (in het Hollands ijzere roten genaamd) door; men zegt hier stad al staan er maar tien huizen, zoo een was dit ook, wij waren in een oogenblik weder op het veld. Den dag begon aan te breken waarmede ik verblijd was, want het is niet plezierig met een zwaar pak op den rug elk oogenblik in gevaar te zijn van op die ongelijken wegen te vallen.

Thans kan ik beginnen wat te zeggen, wat hier zoo al te zien was. Het werd al meer en meer bergachtig, zoodat het elk oogenblik al lastiger ging, ook wij beginnen de vermoeijenis te voelen. De weg liep anders schoon tusschen wijngaarden door en hier en daar waren wij aan weerszijden door rotsen ingesloten, waarop alle soorten van houtgewas stonden hetwelk als een de .. over de weg afhing. Na zoo een paar uur gemarcheerd te hebben kregen wij het doel onzer reis in het oog, het was al berg, wat wij zagen toen mijne kameraden mij zeiden, dat wij daar boven op moesten wezen, want ik dagt dat daar geen plaats zouden wezen om te kamperen. Zodoende kwamen wij aan de voet van den berg, het ergste begon. Dezen berg is gansch bezaaid met kastanjeboomen, alle tamme. In honderd duizend vaten zullen ze niet in kunnen, welke hier in den omtrek van een uur of zes wassen, dat weet ik zeker. De Militairen

Antoon Teurlinx, zouaaf

hebben zelf een weg erdoor gemaakt. Deze is bijzonder kunstig gemaakt, want geloof mij het is geen kleinigheid om dwars door het hout door te werken en dan nog op velen plaatsen in den berg steenachtig.

Wij hadden een heerlijk zicht op het stadje Rocco do Papa, dit stadje is gelegen vlak tegen het hoogste punt van de rots, het is ongelofelijk welke een gezicht dat opleferde; het stadje op zigzelf is niets bijzonders om te zien, het is alleenig de wonderbare ligging, welke eenige fraaijgheid aan geeft. Sommige huizen in de rots uitgehouwen, anderen hebben een gat uitgehouwen en een voor-gevel gezet, zodoende hebben zij hier voor weinig kosten een sterk huis. In sommige straten kan men van de straat

op het dak trappen; niets bijzonders trof hier mijne oogen alleenlijk de bontheid van de kleederen der inwoners, rood, geel, groen, dat is hier de mode. Een roode zijde rock, een goudgeel stuk lijf en een groene doek met rood of geel bloemen en dan een witten doek op den kop, ziet hier de kleding der vrouwen. Ik vergeet nog te zeggen dat zij daarbij een verbrand gezigt hebben, zoo bruin als een moor. Het mansvolk draagt bijna alle broeken van geitenvellen met een grooten spitsen hoed en met een linnen lap op een stuk vel om de voeten. Den wijn is hier duur 25 cent de flesch maar beste kwaliteit.

Vergeef het mij, ik heb de stad al beschreven en wij zijn nog zoo ver niet, maar tog kan ik hier anders niets schrijven, dan dat wij dood vermoeid en halfversmacht van dorst in het stadje aankwamen. Wij hadden nog ruim een kwartier te klimmen en ik geloof wel dat ik er een uur opgestaan heb. Het was half tien uur toen wij op den berg waar wij zouden kamperen aankwamen. Ik stond er van te kijken, daar zulke grote vlakke op een berg te vinden; deze vlakke is weer omringd door bergen, welke nog wel eens zoo hoog zijn dan die wij hebben beklommen. Aan eene kant hebben wij den Monte Cavi, maar ik twijfel er niet aan U wel eens van gelezen hebt. Boven op deze berg ligt een groot klooster, waarheen als wij den tijd hebben, maar dit is zelden, nog wel eens met mijn kameraden henegaan om Mis te horen.

Men kan geen kanten inzien of geen bergen beklommen of men ziet telkens weder hoogere; alleenlijk op den kant van de stad hebben wij een prachtig gezigt op Rome, bijzonder als het beneden helder is. Dat gezigt is nog het mooiste wat ik van Italië gezien heb. Als men het stadje Rocco di Papa overziet, heeft men regt het gezigt op Rome en op Rotto Frati, links ziet men Mareno, het meer van Albano, Castel Gondolfo met het buitenverblijf van den Paus, nog een weinig meer links ziet men de schoone stad Albano; hier voegt bij de schoone ligging dier plaatsen welke al tusschen wijngaarden en olijfboschen verscholen zijn en neemt dan al Uwe verbeeldkracht bijeen, dan zult U er nog maar een klein denkbeeld van kunnen maken van hetgeen ik hier dagelijks aanschouw. Het spijt mij maar dat mij de kunst ontbreekt om U hiervan eenig denkbeeld te kunnen schetsen, daarbij moet ik het zoo kort mogelijk maken want den tijd ontbreekt mij.

Nu gaan ik weder verder. Toen wij in de kamp aankwamen was natuurlijk ons eerste werk onze tent opslaan, om tog iets te hebben voor den volgende nacht. Ik vergeet U nog te schrijven, dat zoo spoedig wij aankwamen dat ik op de wacht moest en nog wel met den zak op blijven staan, dit was mij niet meer mogelijk. Zoo spoedig hadden zij mij niet op den post gebracht en gelukkig trof ik een goede aan een kantine of ik gooide mijne zak tegen den grond en ik ging zelf op eene bank zitten met mijne karabijn tusschen de beene. Gelukkig had ik nog een bajacco waarvoor ik eene halve flesch wijn met een broodje gebruikte, dat was volgens de wet strafbaar maar ik kon er niets aan doen, want ik verging van den honger en dorst. Toen ik daar zoo zat, kwam er een officier voorbij welke voor mij bleef staan en mij met groote oogen aankeek, wat is dat, zeide

hij, ik zeg dat is brood en wijn hetwelk ik hard van doen had, ja maar op wacht, zeide hij, ik zeide dat zij mij den tijd niet gaven om het anders te nemen; dan zal ik U maar straffen en hij commandeerde den kantenebaas een flesch wijn met brood en kaas voor mij. Ik maakte hem mijn complement en zeide dat ik nog wel meer zoo gestraft wilde zijn; ik zeide hem ook nog dat dat mijn eerste straf nog was, zoo lang ik in Pauzelijke dienst was waarover hij zeer tevreden was. Bij het heenegaan zeide hij mij nog dat ik maar moest blijven zitten.

's Avonds werd ik weder afgelost, toen kon ik tog eindelijk eenige rust gaan genieten welke ik grootelijks van doen had. De anderdaags hebben wij weder onze tent afgebroken en een andere getimmerd, welke grooter en warmer is. Onze tent opslaan is anders een werk van een oogenblik, maar daar wij hier zoo lang moeten verblijven, kan men die gemakkelijker maken met aan weerszijden een muur van takken of zooijen te maken van een twee (*hier ontbreekt een stuk van de brief*) waarover wij dan de tenten spannen.

Ons leven hier is niet van plezier ontbloot, hoewel dat wij veel, ja heel veel te lijden en te ontberen hebben. 's Morgens staan wij om 5 uur op, dan word de reveille geblazen met het geheele muziekkorps en al de trombas. Half zes appel voor de exsercitie, dit is om 9 uur af geloopt en 10 uur de soep; dan moet men weder hard werken om alles proper te maken voor het properappel, het welk om twaalf uur plaats heeft. Dan om 4 uur de rotte, dan heeft men tijd om uit te gaan, dat is te zeggen als men geen korvée heeft en die is hier veel te doen. Het kamp is in straten verdeeld, welke allen de namen dragen van die in de strijd zijn gesneuveld of van plaatsen waar men heeft gevochten.

Ik moet ook nog korte woorden gewagen van het feest toen den Heilige Vader in het Kamp is geweest. 8 dagen van te voren begonnen wij in onze ledige uren te sieren, zoodoende hadden wij voor elke compagnie een eerepoort opgericht, de eene al prachtiger dan de andere. Onze luitenant heeft trouw geholpen en geen kosten aangespaart om maar den uitstek te hebben. De onze was ook goed uitgevallen, in het midden hadden wij een sierlijk bord geplaatst waarop de woorden stonden *benedictus qui venit*. Onze luitenant is zulk een rare vent en altoos even vriendelijk en nog een liefhebber van de natte gemeente, den gehele dag is zijn tent vol bezoekers welke alle goed getraceerd worden. Ik zeide tegen hem dat hij het bord niet weg moest doen, want als de Paus weg was, was het goed om het voor zijne tent te plaatsen. Hier mede was hij zeer in zijne schik en 's anderdaags morgens toen de Paus was vertrokken, had ik het er al voor gehangen en voordat er iemand in de kamp aan dacht. Hij kreeg dien dag zoo veel bezoek dat hij het weder spoedig wegnam; onnoodig is het te zeggen dat er dien dag veel gezegenden uit zijne tent zijn gekomen. Ik heb hem ook goed goeden dag gezeid.

Ik vergeet het feest a propos. Toen de Paus in de kamp kwam werden al de kanonnen gelost, vervolgens stonden wij Zouaven al onder de wapen in twee gelederen, waar de Paus voorbij reed. Hij scheen er zeer van in zijn schik te zijn, want Hij lachte onophoudend. Zoodoende kwam Hij

De Kerkelijke Staat, 1867

aan den Altaar welke voor die gelegenheid prachtig versierd was, al de Militairen stonden er rondom geschaard, benevens een groot aantal burgers welke allen uit verschillende plaatsen waren bijeen gestroomd. Toen begon de Mis, welke de Paus zelf opdroeg. Na de Mis stonden wij weder voor onze tenten. De Paus kwam er te voet mee gegaan telkens dat Hij een compagnie gepasseerd....

(hier eindigt de brief; het vervolg ontbreekt jammergenoeg).

Brief 2:

Romen den 8 Maart

Wederom zijn er vier maanden verlopen zonder iets van U te vernemen; dagelijks zag ik verlangend uit, maar te vergeefs. Duizend vragen bestormen mijn geest terwijl ik mij Uwe stilzwijgendheid maar niet kan begrijpen, waarmede ik dit verdiend kan hebben. Is het dat ik naar hier vertrokken ben? maar neen daar ben ik verzekerd van, want ik ken en ik weet nog zeer goed, ik was nog knaap, het zal geweest zijn in 't jaar 1858 of 59, dat mij U mijn vader zeide, indien ik nog jong en ongehuwd was dan wachte ik geen oogenblik om naar Romen te gaan. Deze woorden zijn mij altijd bij gebleven tot den huidigen dag toe. Dit kan het ook niet zijn, maar waartoe dan gewacht. Hebt geen zorg, steekt hem in Oirschot op den post, dan zal hij wel ten regten komen. Hier in mijnen dienst kan ik tog geen reden gegeven hebben, nooit heb ik een kwaad woord van mijne overste gehad, nog veel minder straf. Ja nog even als toen ik U verliet, hangt mijn zwaard aan mijne zijde om de heiligste der regten te verdedigen, waarom dan niet een enkel letter in zoo een langen tijd. Of heb ik U soms in mijne brieven beledigd of vergramt, zonder het te weten. Als dat zoo is, dan vraag ik alle om vergiffenis; het kan zijn, maar weidit het dan aan mijne onwetendheid toe, hetgeen ik misschien goed gemeend zal hebben maar verkeerd geschreven. Dus Dierbare Ouders, gelief mij ten spoedigste te schrijven. Hiervan genoeg.

Deze morgen heb ik de H. Mis bijgewoond, welke voor de zielen der moeder en der vrouw van den Hollandschen Consul door een Kardinaal in de kerk van den H. Rochus opgedragen werd. Deze kerk was geheel met zwart behangen waarop de gouden draperiën een prachtig en indrukwekkend aanzien gaven. Vele zouaven en vele aanzienlijke personen waren daarbij tegenwoordig, ook de kolonel en luitenant-kolonel der Zouaven; aandoenlijk was het zien der twee lijkkasten welke met een kostbaar kleed bedekt was, waar rondom een menigte aanzienlijke personen waren neergeknield. Deze slag moet zwaar zijn voor onze waardige Consul en nu zegt men nog dat zijn dochter ook in stervensgevaar verkeerd.

Wederom hebben wij zooals verleden jaar onze Paaschpligten volbragt, maar op den dag der algemeen Communie was ik verhinderd omdat ik de wacht had. Te vergeefs heb ik naar de galerij van St. Stefano gezocht. Wanneer Moeder nog in de gelegenheid is te zien, op welke hoogte of in welke straat zij zich bevond, dan gelief in het volgend schrijven, welke ik in het kort verwacht te laten weten.

Verleden Zondag zijn Spaapen, Mercx³) en ik de marmergroeven wezen bezigtigen. Het is verwonderlijk zulke massa men daar vind van alle soorten. Er zijn stukken bij zoo groot heb ik ze nog nooit gezien, onder anderen nog een ronde pilaar daar aan ten minsten 16 molensteenen aan waren. Naar onze gedachten is dit vroeger een magazijn geweest hetwelk bij de eene of andere vernieling van Romen in de vergetenheid is geraakt.

Naar de muren en trappen te oordeelen heeft er vroeger den Tiber langs gevloeid, want de ringen en gaten voor het vast leggen der schepen zijn er alle nog te vinden en bevinden zig in den besten welstand, een teeken dat het geen aangenomen werk is geweest.

Het praatje is er, maar of het waar is dat weet ik nog niet zeker, maar men zegt dat wij deze maand halverwege Civita Vecchia tegen de Franschen gaan vechten, dat is te zeggen spiegelgevechten, dat is mijn zin. U kunt zulk niet begrijpen hoe plezierig dat is en bijzonder met onze nieuwe karabijnen, hooren en zien vergaan.

Gelief van Comp. te doen aan de Eerwaarde Heeren Pastoor en Kappellaans, broers en zusters, Ooms en Tantes, Neven en Nichtjes en verdere kennissen en kameraden.

Ik hoop dat Vader woord zal gehouden hebben, met hetgeen hij heeft beloofd aan Oudenhoven.

brief 3:

Romen den 31 Maart 1869

Dierbare Ouders,

Menigmaal vat ik Uwe vroegere brieven in handen om die regelen, welke Uwe mij zoo dierbare handen daarop gesteld hebben, te herlezen, om er iets in te vinden, om Uwe stilzwijgenheid te verklaren, maar te vergeefs. Overall vindt ik daarin Dat U zeer verlangd naar mijne brieven, daarom vat ik wederom de pen op, als weet ik niet of mijn brief welkom zal zijn, om U eenige regelen te schrijven.

Tot mijn groot genoegen heb ik de kerk van H. Stefan() gevonden, welke gelegen is gansch buiten de stad. Spapen, Merx en ik hebben ze wezen bezigtigen op een Zondag, dat er juist feest van was. Ik kan daar gene beschrijving van geven van het akeligen wat hier te zien is en daar U in het Zondagsblad er wel van gelezen heb, zoo valt er niet aan te twijfelen of deze schrijver zal er beter van onderrigt zijn dan ik. Ik kan daar niet aan denken of ik wordt nog koud, zulke akelige vertooningen daar met het penseel zijn voortgebracht. De kerk heeft van buiten geen aanzien zooals het met vele kerken hier gelegen is, men gaat er binnen door een klein en smal deurtje hetwelk U ter-stond in de kerk brengt. Van binnen is er geen pracht te vinden, men kijkt tegen een planken plavond; in het midden is het plavond wat hooger, dit wordt ondersteund door heele oude marmere pilaren.

De schilderstukken op de martelingen beginnen met Onze Heer aan het Kruis, dan de Moeder der Zeven Smarten, vervolgens met den heiligen Stefano. Om U die alle op te noemen, is mij onmogelijk, want het is reeds langer tijd geleden dat ik daar geweest ben en ik heb geen andere zakboek dan mijn hoofd en daar is het in en weder uit. Eenen heiligen, zijn naam ben ik vergeten, werd tusschen twee stenen verpletterd, zijne oogen puil-

den uit zijn hoofd, terwijl zijne ingewanden uit zijn ligchaam bersten. Eenen anderen werd in stukken gekapt, vele anderen werden in het hout getast en zoo verbrand, andere leden op de pijnbank en werden zoodanig gereked dat alles uiteen schoot, den heilige Johannes zat tot aan zijn hoofd in een ketel met olie waar onder een duchtig vuur branden, weder andere heilige Maagden werde de borsten afgesneden, ander de tong gesneden, de heilige Sipolonio werde de tanden uitgerukt. O, het is mij onmogelijk dit te beschrijven met welke juistheid dat alles is afgebeeld. Nog verder zaten verschillende in eene koperen stier, welke gloeiend gestookt werd om zoo die heilige om het leven te brengen, vele werden het hoofd afgeslagen, tot stukken gehakt en dan in boomen gehangen, weder anderen in een schip hetwelk beladen was met brandbare stoffen op het water gezet en dan aan brand gestoken. Den heiligen Sebastianus staat tegen eenen hooge boom gebonden tegenover eenige schutters, welke eene menigte pijlen in zijn ligchaam schieten, andere worden lid voor lid afgesneden, andere van een hoogte in den Tiber geworpen, andere worden door wilde dieren omgebracht, andere heilige maagden worden de harte doorstoken, terwijl andere in een net gewikkeld voor de wilde dieren geworpen werden, andere werden gekruist of een gewicht aan hunne voeten gehangen en zoo werden zij gereked. O het is niet op te noemen welke wreden moordtuigen of helsche uitvindingen er gebruikt werden, om die heiligen te martelen. Men kan zoo iets niet zien zonder dat U een huivering bevangt. Die zachtzinnige gelaatstrekken welke schijnen aan niet anders te denken, dan om spoedig met hunnen Heer vereenigd te zijn, tegenover die wreedaardige gezigten hunner beulen, welke schijnen te verzinnen om hun meer te martelen. Ja, men kan zulks niet zien, zulke jeugdige maagden welke de wreedsten dood kozen, boven hunnen Heer te verlochenen. Ik kan er nog niet aan denken aan de Heilige Cecilia, een jeugdig kind, welke op de pijnbank lag uitgerekt, alle haar lidmaten waren verlengd, terwijl zij nog een gelaat behield, als hoopende op haren God. Dit is een goede leer voor ons want wij klagen al zoo, als wij een marsje van een uur of 9 op 10 gemaakt hebben. Enfin het is voor de goede zaak.

Dien zelfden dag hebben wij de kerk bezogt van Ste Jan Paulus; aldaar is de plek nog te vinden waar zij ter dood zijn gebracht, dit is met een hek afgesloten. Vandaag zijn wij naar de kerk van den Heiligen Laurentius geweest en hebben den steen gezien alwaar hij op gelegen heeft, toen Hij was gebraden; nog een groten plak bloed is op de steen zichtbaar. Bij deze kerk is ook het kerkhof gelegen, welk wij ook bezichtigt hebben. Dit is de moeite waardig om gaan te bezien. De prachtigste graftombe en schilderstukken welke men op deze doodakker vindt, verandert hem bijna in een wandelplaats, indien niet een menigte kruisjes versierd met doodshoofden en beenderen U niet indachtig maakten, dat het de plaats was van ernstige overdenkingen. Wij vonden een tombe alwaar een zouaaf begraven was; deze tombe was in de gedaante van een lijkst alwaar een zouaaf in grand tenue met een sabel, rozenkrans en eene schapelier in de hand op ligt. Honderde zouaven liggen hier begraven, alle bij elkander op eenen plek; op elke graf staat een kruis met zijn naam, hoevele namen vond ik

daar al die met mij gekomen zijn en God weet hoeveel er van de 280 overschieten. Tegenwoordig gaat het bijzonder goed, er zijn er heel weinig in het hospitaal. Na de Kamp lagen er 15 honderd militairen in en tegenwoordig nog geen twee honderd, een teken dat het Kamp houden zeer nadeelig is voor velen. Ik voor mij heb er veel plezier en wil er nog wel een keer henen.

Van mij in Uw gebeden aanbevolen te hebben en U verzekerd te hebben dat ik eiken dag aan U denk, zoo noem ik mij uw toegenegeen en dankbaren zoon

Antoon Teurlinx, Pauselijke Zouaaf
5 Compagnie 2 Battaillon

Aan de zijkant van het eerste blad is geschreven:

Bij zijnde postzegels zijn voor Mina Hoppenbrouwers; ik zal er nog meer van zien te krijgen. De groeten aan de Eerwaarde Heeren Pastoor en Kappellaans, Mie Peer en Sis bij Baaijens. Bedank Mijnheer van den Heuvel voor den tabak, met Gerrit Vissers medegegeven, groet ze duizendmaal voor mij, alsook de familie.

Aan de zijkant van het tweede blad staat:

Na de feesten van de 11 zal ik aan broer Jan en Oom Kees schrijven. Ik heb kortgeleden ook nog naar Halsteren geschreven. Vader en Moeder, broers en zusters duizendmaal gegroet. Wat is het tog een peg dat de roodhemden nog niet durven komen.

Brief 4:

Tivoli den 19 Julij 1869

Waarde Ouders, broeders en zusters,

Daar zich weldra eene gelegenheid aanbieden zal, zoo begin ik maar in tijds om U het weinige nieuws wat hier voorvalt te vertellen, al is het weinig en onbelangrijk, zoo hoop ik toch dat het door U welkom zal ontvangen worden.

Wat mijne kameraden aanbetreffen, daar weet ik niets van te vertellen. Ik heb al den tijd sedert wij uit Romén vertrokken zijn, nog geen tijding van hun ontvangen, hoewel ik ze volgens afspraak eiken dag een brief van hun verwacht. Enfin zij zullen het wel goed maken, want anders hadden zij het al laten weten. Den 18 Julij hebben we hier een groot feest gehad volgens het zeggen der burgers, maar voor ons, die al de feesten in Romén bijgewoond hebben, was er weinig aan te zien, maar tog wil ik zoo het een en ander van de kermis verhalen want ik geloof dat het zoo tog genoemd

Ik heb al den tijd sedert wij uit Romén vertrokken zijn, nog geen tijding van hun ontvangen, hoewel ik ze volgens afspraak eiken dag een brief van hun verwacht. Enfin zij zullen het wel goed maken, want anders hadden zij het al laten weten. Den 18 Julij hebben we hier een groot feest gehad volgens het zeggen der burgers, maar voor ons, die al de feesten in Romén bijgewoond hebben, was er weinig aan te zien, maar tog wil ik zoo het een en ander van de kermis verhalen want ik geloof dat het zoo tog genoemd

Het slot van brief nr 3

werd, nu dat is mij ook om het even. Den 17 's avonds om 9 uur had er eene plegtige processie plaats, welke uit de kerk de Gezu, die tot dien einde smaakvol en kostelijk versierd was, uittrok en zoo bij vakkellicht door de kerk trok. De processie werd geopend door een piket zouaven daarna kwamen de verschillende broederschappen alle voorzien van hunne vlaggen en bij elke afdeling was zooveel als een knecht zij, heerlijk opgedost alsof zij generaals waren. Ook hadden zij daar genoeg voor te commanderen. Bij elke broederschap zag men nog behalve de gewone drapeaux, een welke door twee mannen gedragen werd en vier andere mannen, welke deze grootte gevaarte met koorden in balans hielden. Bij zulke gelegenheden ziet men altijd een soort van groote paraplu, welke ook door mannen rondgedragen word. Deze zijn gewoonlijk van roode of geele zijden, wat deze betekenen dat weet ik niet. Dan ziet men nog een soort van boom waarin eene bel hangt, waar gedurig mede getrokken wordt. Deze zijn gewoonlijk geheel verguld. Ik geloof dat deze dienen om het voortgaan of halthouden aan te duiden.

Deze broederschappen en kloosterordens met hunne studenten zongen een op het feest passend liedje. Ze waren allen gewapend met eene kaars, daarop volgde muziek welke keurig speelde. Deze muziekkorpsen hebben allen hun eigenaardig tenue, alsook zijn zij voorzien van een sabel welke hun het voorkomen van infanterie officieren. Enfin zij maken er goede zwier mede, als zij maar niet zoo verd.. smerig waren. Daarachter werde den patroon van de stad gedragen, niet zooals bij ons op een houten pin, maar in vollen glorie op eenen Altaar waar 's minstens een vijftigtal kaarsen op branden. Om te zeggen, dat hier meer dan een man werk aan had, om te dragen, dat is onnoodig, ik heb zulk een processie in Rome eens ontmoet en ook droeg men zulk een beeld rond van de heilige Anna welke 's minstens door twintig man gedragen werd. Juist toen ik er tegenover was struikelde twee van de mannen met dat gevolg dat de heilige bijna van haren troon viel. Als zij gevallen was zouden er veel verpletterd zijn geworden, want het beeld was zeker 3 à 4 honderd ponden zwaar doordien het van metaal was. Dat grap liep goed af, daarachter volgde den gouverneur met zijne broeders welke nog een tenue aan hadden, ik geloof van de 6e of 7e eeuw waarmede zij een figuur maakte als een geplukte eendvogel. Ook volgde daarna de heeren van de gemeenteraad en de deftigste burgers met den rok aan, waarnevens een piket marechausees te voet gingen en ten laatste nog een piket zouaven. In deze volgorde trok men door de heerlijk verlichte straten van Tivoli. Om tien uren was alles afgelopen.

Daags daarna was het kermis. Reeds vroeg in den morgen bragt het muziek bij de voornaamste alsook bij het pension der Officieren serenades. Het marktplein was bedekt met kramen waar alle beuzelarijen te koop waren, zooals waaijers, popjes, harlequens, tamborelles, enfin alles wat in een kinderwinkel te pas komt. Tog zoudt U nog wel eens een aardig gezicht zetten, wanner U niet met de modes van het land bekend waart, zeker wanneer U in de tamborelleskraam kwamt. Dit speeltuig is een soort van zeeft, dat verschil is er in, dat er gene gaatjes in zijn en dat

er in de kanten plakjes in gemaakt zijn zooals aan eene reep. Kunt U kinderachtiger iets denken dan dat en dat is juist hetgeen wat de meisjes, ik meen meisjes van boven de duizend weken zoeken. Hierop weten deze soort van kindertjes muziek mede te maken, dat is te zeggen wanneer U een uur op een dag luistert, dat het nog hetzelfde is. Ik heb met dezen handel moeten lagchen. Die moesten natuurlijk eerst bezien worden, soms passeerde zulk een ding 5 of 6 handen, totdat het in over overgrootmoeders handen te regten kwam, welke het eerst met veel gevoel bespeeld te hebben, soms dat de tranen van aandoening over de wangen dansten (ik meen van lagchen) hare tevredenheid te kennen gaf en daarmede de koop sloot. Soms zag men 7 of 8 bijeen staan om te bezien wat het beste kon. Wanneer men hier het veld ingaat om te werken dan gaat alles mede, koeijen, varkens, hennen, ezels, de vrouw met de wieg met een kind erin op het hoofd. Enfin om juist een huishouden te beschrijven, zooals het hier is, dat kan ik niet of het moet zijn dat soms heele families bijeen wonen. Zooveel verschil van ouderdom en kleine kinderen men soms hieraan kan treffen, enfin de tamborelli gaat tog altijd mede en wanneer er plaats répos gecommandeerd word, kan men slegt nalaten om dat ongevoelige muziekstuk eens aan te roeren en niet zelden krijgt de familie dan nog eens in het hoofd om een dansje af te leggen, welke ook even eentonig is als de muziek. Verleden jaar toen ik in Arsoli lag, moesten wij veel naar de naburige plaatsjes waar het Kermis was, alwaar wij dan een paar dagen verbleven. Toen gebruikte zij ons zoowat als de marechausees, maar toen ben ik dikwijls in de gelegenheid geweest om deze dansen af te zien en ook dikwijls hebben wij mede moeten doen, maar plezier was er niet aan, als dat wanneer men goedmoedig was dat men dan zijn hartje eens op kan halen aan een goede pint wijn, waar zij Uw dan geen gebrek aan lieten lijdten.

Met al mijn gebabbel ben ik van mijne kermis gaan lopen, ik zal nu maar met die kinderachtigheden uitscheiden want om alles na te gaan wat ik dien dag gezien heb, zoude het in het oneindigen lopen. Om elf uren was er een plegtige Mis in de Gézu waaronder keurige muziekstukken uitgevoerd werden. Om vijf uren was het harddraverij waar een groote menigte bij tegenwoordig was. Dat alles werd besloten met een schitterend vuurwerk. Voor mij schitterde het geweldig want ik had een boertje uit Arsoli aangetroffen, welke wij met vieren de weg zoo wat hadden gewezen en natuurlijk uit oude vriendschap en omdat wij hem de klandizie vroeger altijd gunde, zoo had mijnheer de schoenmaker de eer om een paar nietjes voor ons te betalen. Het scheelde weinig of wij hadden er een zouaaf van gemaakt, alles is zonder slag of stoot in de beste orde afgelopen.

Dezer dagen heb ik hier ook in de kerker geweest, alwaar, als ik mij niet vergist, de Heilige Eumphorsina is opgesloten geweest. Volgens het zeggen van het volk begint deze kelder acht dagen van te voren te zweeten, ik heb het ook gezien dat de muren geheel vochtig waren maar of zij anders droog zijn, dat weet ik niet.

Anders bijzonders nieuws is er niet. Hoe dat het met de zaken van Italië

staat, dat weet U beter dan wij, daar wij hier niets horen als dat wij in de kouranten lezen. De Aalmouzeniers, schrijft Piet Spapen deze morgen, dat het in kort er op zal gaan, maar Toon U behoeft het nog niet te geloven want wij hebben immers al zoo lang gewacht, als wij hier zijn. Maar tog zal het aardig zijn dat wij eens kloppen konden, voor dat wij naar huis toe gingen want anders zoude dien rooden en zwarten maar zeggen dat wij niets gedaan hadden dan brood gegeten, maar zij vergissen zich. Ze moesten eens hier zijn dan zoude zij eens zien hoeveel er telken dag vallen dat is te zeggen van de springers. Van den burgemeester heb ik in den Noord-Brabanter gelezen. Dat is mooi geweest, het is juist of er weder een Harmonie bestaat en dat de gilden weder hunner vorige bloei terug gevonden hebben als ook twee nieuwe opgericht. Gelief den burgemeester van mijn kant te feliciteren en dat ik hoop dat wij er weder eene goede burgervader in gevonden mogen hebben. Doet verder de groeten aan van Oudenhoven en de Koning alsook broeders, zusters en de geheele Familie, de Eerwaarde Heeren Pastoor en Kappelaans en Kameraden. Na U allen in den geest omhelst te hebben noem ik mij U toegenegen en dankbaren zoon

Antoon.

N.B.

Het verwondert mij dat ik in zoo een langen tijd geen brief van broeder Jan meer ontvangen heb, ik schrijf hem ook niet meer alsvorens Hij mij geschreven heeft. Gelief hem dit eens te laten weten en doet hem de hartelijke groeten, dat ik dat niet graag heb, dat hij mij in 't geheel niet meer schrijft. Vader wanneer U dit opgezonden hebt dan laat het mij eens weten en als U het soms nog niet gedaan hebt, dan stuurt het naar Tilburg in het Klooster, dat is nog veel gemakkelijker voor U als voor mij. Gelief Tante Kaat eens te vragen hoe of die neef in 't Klooster heet met zijnen kloosternaam. Gelief hem van mijnen wegen de groeten te doen. Nogmaals gegroet van Antoon, bijzonder de groeten aan Oom Kees en Tante Kaat⁴), alsook Frans Stans.

NOTEN:

1. J. Beekmans, *Onze Pauselijke Zouaven, Herdenkingstentoonstelling 1860-1985 Beek en Donk*
2. De *Leeuwarder Courant* van vrijdag 14 augustus 1868 meldt hierover het volgende:
Rome, 10 augustus
De Paus heeft heden een bezoek in het kamp gebragt en is tegen den avond teruggekeerd; hij geniet de beste gezondheid. Bij de vreemde korpsen houdt de desertie aan, vooral bij de carabinieri in het Fransche legioen.
De *Tilburgsche Courant* van zaterdag 15 augustus 1868 bericht:
Pauselijke Staat.
De Paus heeft in het kamp Rocco di Papa de manoeuvres der troepen bijge-

woond. Z.H. ten 9 ure aangekomen, heeft eerst de H. Mis gecelebreerd en vervolgens met geheel zijn gevolg en de koninklijke familie van Napels het ontbijt gebruikt.

De Paus heeft vervolgens het kamp bezocht en is ten 11 1/2 ure naar Ciotta Ferrata vertrokken en aldaar de aanwezige officieren ten maaltijd genodigd. De H. Vader zag er welvarend uit en werd door de troepen levendig toegejuicht.

3. Bedoeld zijn de Oirschottenaren Piet Spaapen en Petrus Mercx.
4. Oom Kees en Tante Kaat zijn Cornelis en Catharina, broer en zuster van Augustinus Teurlinx, de vader van de brieveschrijver.
Frans Stans is een zoon van Peter Stans en van Comelia Teurlinx. Cornelia is een zuster van genoemde Augustinus. Frans, voluit Francis Peter genaamd, is dus een neef van Antoon.

II.

Mr. AERT CORTERELS
*(de laatste katholieke schoolmeester
 van Oerle voor 1648)*

door J. Stalpers

Uit een zwaar beschadigde akte van januari 1626 is op te maken dat het corpus van Oerle dan de *'vroeme Heer'* Peter van Asten als priester *'inhuert'* voor de termijn van zes jaar, met drie jaar opzeggens om op dinsdag en donderdag de dienst in de kerk te doen op een altaar van onbekende fundatie en daarnaast op zondag op het altaar van Onze Lieve Vrouw. Op feestdagen van Onze Lieve Vrouw moet hij een *'ringende misse'* doen en het lof. Daarnaast zal hij de school bedienen, waarbij een bedrag van vijf stuiver per leerling *'voor elck (vierendeel?)jaers'* wordt genoemd. Ook zal hij *'de clocke stellen naer behoeren'*. De opdracht houdt een combinatie in van priester, koster en schoolmeester. De verdienste zal zijn 160 gulden per jaar. Deze gecombineerde functie van priester, schoolmeester en koster sluit aan bij wat de Bossche Synode van 1571 voor ogen stond. De verdienste zal zijn 160 gl per jaar.

Waarschijnlijk betrof dit de kerk in Kerkoerle. Is er iets mis gegaan met deze afspraak? De schout van Oerle, Goyaert Adriaens, met de schepenen Job Willems, Jan Aerts, Anthonis Henricx, Luycas Thomas, Jasper Willems en Philip Ariaens zullen zich daarover hebben beraden. Op 1 maart 1627 wordt dan door hen *'in collegio'*, d.i. samen met de kerk- en armmeesters Mr. Aert Corterels als schoolmeester van Oerle gecontracteerd voor de tijd van zes jaar.

Deze Arnoldus Corterels is geboortig van Kernyl, een plaats even westelijk van Tongeren, uit het Land van Luyck en in zijn tijd niet niet groter dan 180 inwoners. Doop-, trouw- en begraafboeken van Kernyl zijn er pas vanaf 1690. Uit wat bekend is over zijn kinderen en kleinkinderen valt op te maken dat hij jonggetrouwd naar Oerle is gekomen, dus geboren zal zijn rond 1600. De familienaam, met variaties als Cautereels, Coutereel en Cotterels komt in Vlaanderen vrij veel voor. In de jaargang 1987 van het tijdschrift *De Vlaamse Stam* wordt een Pieter Cotereel vermeld uit Leuven, die daar rond 1350 een beroering verwekte, die tot gevolg had dat Leuven, toen hoofdstad van Brabant, zijn plaats verloor aan Brussel. *De Vlaamse Stam* van 1993 vermeldt een Catharina Cottereels, getrouwd met Peeter Flessers, de laatste schepenen van Diest en rentmeester van de abt van St. Truiden. Uit hun huwelijk wordt 28 juni 1591 een zoon Peter geboren, die bij de Jezuïeten in noviciaat gaat.

De overeenkomst tot het schoolmeestersambt van Mr. Aert gaat in op St. Jan Baptistendag 1627 en Aert Corterels zal voor zijn dienst ontvangen de somme van *'vijfflende seventich gulden'*. In de marge wordt daaraan toegevoegd: *'ende alle accidentalia daertoe staende'*. Direct aansluitend en van dezelfde datum als deze akte wordt de huisvesting geregeld. Aert met zijn huisvrouw Catelijnn huurt van Jan Rutgers en diens huisvrouw Mayken *'zijn eiffstede soo huys, hoff, landt, acker, heyde, beempd en weyde gestaen en gelegen in de prochie Orle genaemt*

Kerckorle'. De huur bedraagt -hoog, vergeleken met zijn inkomen- 46 gulden. Beide partijen ondertekenen, waarbij, dank zij de muizen, de signatuur van Mr. Aert Corterels blijft steken op *'Arnoldus C'*, als enig materieel restant van zijn aanwezigheid in Oerle.

Inkomen minus de huur doet al concluderen dat Mr. Aert neveninkomsten moet hebben gehad.

Van het schepenenbankarchief van Oerle tussen 1628 en 1640 zijn alleen enkele zwaar gehavende registers bewaard gebleven. In die registers wordt enige keren verwezen naar een akte over Aert Corterels waarin hij als koster wordt gehoord. De folionummers doen schatten dat zo'n inhuring heeft plaatsgehad rond 1628, 1632 en 1636. De akten zelf ontbreken en daarmee ook gegevens over de eventuele beloning.

Niet aangevreten, wel bijna weggebleekt maar juist nog gissenderwijs tot zinnige taal te maken is een akte van 20 maart 1640. Het corpus van Oerle verlenkt daar het contract met Aert Corterels voor het schoolmeester-ambt van Oerle, ingaande St. Jan Baptistendag 1640, tegen de oude *'huer'* van 75 gulden, te betalen per half jaar, maar het voegt in de akte toe dat ook de *'custerir'* tot zijn ambt gaat behoren. Bij de verlenging in 1642 van zijn contract voor 4 jaar -zonder vermelding van het kosterambt- wordt aan die beloning toegevoegd: *'naer ouder gewoonte een kynneken biers te vastelavont'*. Hoe oud is die gewoonte, en hoorde ze speciaal bij het schoolmeestersambt? Dat betekent dan in ieder geval dat Oerle al veel langer een schoolmeester had.

Deze regelingen bevestigen dat de combinatie schoolmeester/koster een vaste verbinding vormt. In zijn studie *'Maerlants wereld'* -en dat is dan de wereld tussen 1250 en 1300- vermeldt Frits van Oostrom dat *"het woord 'koster' (eerder dan meester) in het hele Nederlandse taalgebied de oudste benaming is voor onderwijzer"*. In het hoofdstuk waarin hij het kosterschap van Jacob van Maerlant op Voorne bespreekt, merkt hij op dat de onderwijzersfunctie zich zal hebben ontwikkeld uit het zangles geven aan jongens, waarbij tevens een mondje latijn en elementair alfabetisme werd bijgebracht. En bekend is ook dat het kostersambt zich heeft ontwikkeld uit de lagere priesterstand.

In de Oerlese akte van 1626 worden, zoals opgemerkt, nog elementen van priesterambt als van koster en onderwijzer samen opgedragen aan één persoon: verzorging van de mis, de school en de klokken! Dat de kontrakten voor het kosterij- en het schoolmeesterambt in het geval van Aert Corterels na 1627 separaat worden vastgelegd is mogelijk terug te voeren op een opkomend besef dat de twee functies van koster en schoolmeester tot verschillende werelden behoren, de een tot de kerk, de ander tot de burgermaatschappij. De combinatie van beide functies met de daaraan verbonden inkomsten was wel wenselijk omdat anders dreigde dat men met een tweedehands schoolmeester moest volstaan.

Naast het door de gemeente geaccordeerde inkomen werd indertijd van de deelnemende leerlingen een bijdrage gevraagd. In de eerder vermelde akte van 1626 wordt die betaling genoemd; in de aanstelling van Mr. Aert van 1627 zou dat mogelijk begrepen kunnen zijn onder de *'accidentalialia daertoe staende'*. Een akte, die de aanstelling betreft van een schoolmeester in Oosterhout van 1585 geeft aan

dat van elk schoolkind van de inwoners de meester elk kwartaal zal mogen vragen twee stuiver, twee oort en van elk kind van buiten 5 stuivers. Welk gebied de school van Oerle verzorgde is onbekend, maar aangenomen mag worden dat de negen gehuchten van Oerle, te weten Scherpenering, Hogeneind, Heieneind, Berkt, Kerkoerle, Sittart, Zandoerle, Toterfout en de Vlut alsmede de vlek Halfmijl daarop georiënteerd waren. Van andere nabij gelegen oorden is uit een Oerlese akte van 25 dec. 1625 bekend dat er in Zeelst eveneens een school was; Willem Lambrechts wordt daar dan als schoolmeester vermeld.

De huur van zijn huis, die van Mr. Aert in 1627 wordt gevraagd, is vrij hoog. Van een ter beschikking stellen van een ruimte voor school wordt niet gesproken. Echter, de clauseule in het huurcontract dat de huur "*sal Bueren een tijd ende termijn alsoo hij Mr Aert vrsz de schoo(l)meesterschap alhier binnen Oerle sal bedienen*" moet wel worden verstaan in de zin dat dit huis meer in het bijzonder tot school dient, ook al houden de verhuurders het recht de huur eerder te beëindigen. Een opmerking moet nog worden gemaakt over de ingangsdatum van het schoolmeesterambt: St. Jan Baptistendag. Voor Oerle was dit een bijzondere dag; de kerk was immers aan St. Jan Baptist gewijd. Doch ook in Bokhoven -waarover nader meer- blijkt men als ingangsdatum van het contract met de schoolmeester-koster bij voorkeur te kiezen voor St. Jan in juni. Uit het vrij recente verleden is bekend dat de boerenkinderen dikwijls 's zomers absenteerden van school omdat zij dan bij het werk op het veld nodig waren. Aanvang van het ambt met St. Jan, midzomer, blijft dan opmerkelijk.

Over de taak van de koster in Aert's tijd geeft *'De kosterij van Bokhoven'* van G.N. van der Velden o.praem. uitgebreide informatie. Uit de kerkkas werd hij betaald voor zaken betreffende het torenuurwerk en de luik klokken. Het *'horologe'* en het luiden 's morgens, 's middags en 's avonds, bij onweer en bij de levatie tijdens diensten, had een belangrijke, het dagelijks leven structurerende betekenis. De Bossche Synode van 1612 vertrouwt de koster ook toe het godsdienstondericht op zondagen: hij moet goed kunnen zingen en als schoolmeester onderricht geven in de gregoriaanse zang en toezien dat de doopvont gesloten is; hij heeft te zorgen dat de kerk op tijd open is, dat de godslamp brandende blijft en de kerk geveegd is. Hij koopt in alles wat tot de dienst behoort, zoals bezem, miswijn, olie, misbrood en kaarsen. Melding wordt gemaakt dat de koster met de offerschaal in de kerk rondgaat, het ingezamelde geld beheert en daarvan deze uitgaven doet. Daarnaast kan hij als peter of getuige worden geroepen bij doopsels en huwelijken. Zijn clericale afkomst is nog te zien in het voorschrift dat hij bij werkzaamheden in de kerk een kerkelijk gewaad draagt. Bij begrafenissen was er behalve voor de pastoor en de kerk ook voor de koster een 'gerechtigheid', variërend in hoogte naar de plaats waar de dode werd begraven, in het koor, in het schip of op het kerkhof. In Bokhoven krijgt de koster 6 gulden, een flink bedrag, voor een begrafenis in het koor. Daarnaast zijn er jaarlijkse donaties b.v. door gilden die hun teerdagen beginnen met een H. Mis. Daarbij zal ook de koster niet zijn vergeten. Al deze bezigheden als koster-schoolmeester zullen zijn begrepen in de eerder genoemde *'accidentalid'*, in een akte van 1624 uit Bokhoven omschreven als *'de vervallen in de kerck als coster'*.

Men mag vermoeden dat het jaar 1648 het einde betekende van Mr. Aert's schoolmeestersambt in Oerle vanwege zijn katholiciteit. In zijn artikelen-reeks in de Sint-Jansklokken vermeldt C. Rijken een Caspar Mans al in 1649 schoolmeester was in Oerle. Men mag ook aannemen dat de oude school in Kerkoerle, d.i. het huis waarin Aert Corterels woonde, in 1648 in handen is gekomen van de nieuwe protestantse bestuurders. Aert Corterels is waarschijnlijk overleden kort voor 1 maart 1663, als zijn weduwe en zijn broers het huis op Zandoerle aan Claes overdoen.

Behalve in de doop-, trouw- en begraafboeken komt de naam van de Cortereels in de Oerlese schepenakten tussen 1666 en 1729 niet meer voor. Er wordt noch genoch verkocht, noch bekleden zij enig ambt, meestal een teken dat het hen niet naar den vleze is gegaan.

Er zijn in Oerle, Vessem en de Beerzen geen nakomelingen te vinden van Mr. Aert die nog zijn naam dragen, noch berichten bevolkingsregisters van verhuizingen; de laatst bekende, Maria Henrica Catereels, overlijdt in Oerle in 1859. In ieder geval moet Meester Aert het dan al doen met sterke naamsverbastering: Katrels, Cottreels, Kathareels. Het lijkt echter onwaarschijnlijk dat Jan Kathreels (1741-1817), met zijn twaalf in Vessem geboren kinderen (tien bij Henrica Rijckers en twee bij Petronella van Hees) geen verdere zijn naamdragende nakomelingen meer heeft. Riep heimwee naar het Zuidelijke moederland hen terug ?

Geraadpleegde archivalia:

RA Oerle-Meerveldhoven:

[inv. nr.](#) 263a folio 57 (16-1-1626)

[inv. nr.](#) 263a folio 125 ev (1-3-1627)

[inv. nr.](#) 265 folio 9 (20-3-1640)

[inv. nr.](#) 265 folio 42 (16-4-1641)

[inv. nr.](#) 265 folio 63 (10-2-1642)

[inv. nr.](#) 267 folio 551 (1-3-1663)

[inv. nr.](#) 268b

OAA Oosterhout:

[inv. nr.](#) 32, folio 50

III. PROVINCIE NOORD-BRABANT 200 JAAR ?

door dr. M. Verweij

Met veel ophef viert de provincie Noord-Brabant dit jaar haar 200-jarig bestaan. Het lijkt allemaal zo mooi: in 1796 werd er een einde gemaakt aan het veel vermaade statuut van generaliteitsland en werd Noord-Brabant als gelijkberechtigd gewest opgenomen in de nieuwe Bataafse Republiek naast de andere provincies. Dit is niet helemaal te ontkennen, maar voor de rest loopt de viering enigszins mank: de viering 200 jaar provincie Noord-Brabant komt 19 jaar te vroeg.

Een eerste, tamelijk evidente reden, maar waar blijkbaar niemand bij heeft stilgestaan, is het simpele feit dat er in 1796 geen sprake was van provincies, maar van departementen. Het statuut provincie dateert pas van de grondwet van het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden van 1814. In de Bataafse Republiek van 1796 werden de autonome gewesten die tot dan een soort statenbond hadden gevormd, vervangen door departementen naar Frans model, dier deel uitmaakten van een eenheidsstaat. Dat in die eenheidsstaat een einde kwam aan de ondergeschikte positie van Staats-Brabant en dat dat Staats-Brabant nu op gelijke voet kwam te staan als oude gewesten, is nu een feit, maar dat rechtvaardigt niet dat men de huidige staatkundige entiteit van de provincie Noord-Brabant straffeloos tot in de Bataafse Republiek kan projecteren.

Een tweede reden lijkt nl. nog belangrijker: het nieuwe departement Brabant uit 1796 komt niet overeen met de huidige provincie Noord-Brabant en heeft ook niet in die vorm continu bestaan tot het moment dat er inderdaad een provincie Noord-Brabant ontstaat. De huidige provincie bestaat immers uit bestanddelen van verschillende herkomst. Het grootste gedeelte gaat inderdaad terug op het oude generaliteitsland Staats-Brabant, waaronder overigens ook Staats-Limburg ressorteerde. Daarnaast bevat de provincie echter ook een groot stuk van het oude graafschap Holland (nl. het noordwesten van de huidige provincie: Heusden, Geertruidenberg, Klundert, de Langstraat, de Biesbosch zijn allemaal Hollandse gebieden die dus ook nooit generaliteitsland zijn geweest en in die zin dit jaar eigenlijk niets te vieren hebben), een aantal onafhankelijke heerlijkheden (Ravenstein, Megen, Bokhoven, Gemert, Boxmeer) en een paar kleinere gebieden die van Zeeland en Gelderland onder Noord-Brabant zijn overgebracht. Daarnaast hoorde toentertijd ook Lommel tot Staats-Brabant, dat later geruimd is voor Luiksgestel dat tot het prinsbisdom Luik behoort heeft. Deze samenstelling dateert pas van 1815, zodat dat jaar dan ook pas als ontstaansjaar van de huidige provincie Noord-Brabant kan gelden (en dan maak ik abstractie van kleinere grensaanpassingen i.v.m. inpoldering, Deltawerken en veranderde Maasloop).

Hoe is dan de 19-jarige periode tussen gelijkberechtiging van Staats-Brabant en het ontstaan van de provincie Noord-Brabant verlopen? Nadat in 1796 een departement Brabant was gevormd, werd al in 1798 een radicale vernieuwing van de administratieve indeling doorgevoerd (zoals ook in Frankrijk de oude provincies radicaal vervangen waren). Gevolg daarvan was dat Brabant na twee jaar al weer verdween. De huidige provincie was verdeeld over twee departementen: het westen hoorde tot het departement van de Schelde en Maas (hoofdstad Middelburg),

het oosten het departement van de Dommel (hoofdstad 's-Hertogenbosch) dat o.m. ook Nijmegen en Heusden omvatte.

In 1801 keerde men weer terug tot de oude indeling en werd dus weer een departement Brabant opgericht (zonder Heusden dus), waaraan in 1805 de zelfstandige heerlijkheden Ravenstein, Megen, Gemert, Boxmeer, Oeffelt en Bokhoven werden toegevoegd. In 1807, tijdens het Koninkrijk Holland, werd dit departement opnieuw gevormd, met toevoeging van de reeds genoemde zuidelijke districten van Holland, terwijl ook de kleinere stukken van Zeeland en Gelderland aan het nieuwe departement Brabant werden toegevoegd. Bovendien vond in dat jaar de ruil van Lommel voor Luiksgestel plaats, zodat er voor het eerst een territorium ontstond dat overeenkomt met de huidige provincie. In 1810 echter werd dit departement weer opgeheven bij de annexatie bij het Franse keizerrijk en kwam het westen hiervan onder het departement van de Beide Neten (hoofdstad Antwerpen), terwijl het oosten het departement van de Monden van de Rijn (hoofdstad 's-Hertogenbosch) vormde.

Na de val van Napoleon in 1814 keerde de benaming Brabant weer terug in het nieuwe soevereine vorstendom der Verenigde Nederlanden. Deze provincie Brabant omvatte alle voormalige generaliteitslanden Staats-Brabant, Staats-Limburg, Staats-Vlaanderen en Staats-Oppergelder plus de oude zelfstandige heerlijkheden die sinds 1805 met Brabant verenigd waren geweest (behalve Oeffelt). In juli 1814 werd Staats-Vlaanderen uit dit geheel gelicht, terwijl de delen van Holland en Zeeland die aanvankelijk weer bij hun oude gewesten waren ingedeeld (dus Heusden enz.), opnieuw bij Brabant werden gevoegd. In februari werd dit Hollandse gebied vergroot, toen ook het land van Altena naar Brabant overging. Op dat moment waren Staats-Limburg en Staats-Oppergelder ook nog altijd Brabants en leverde Maastricht als grootste Brabantse stad de meeste volksvertegenwoordigers voor de provincie.

Pas onder het nieuwe Verenigde Koninkrijk van 1815 werden Staats-Limburg en Staats-Oppergelder met het oude graafschap Loon verenigd tot de provincie Limburg (weer gesplitst in 1839), zodat de provincie Brabant haar huidige begrenzing kreeg. Tegelijkertijd werd de naamgeving aangepast in het kader van de vereniging met de voormalige Oostenrijkse Nederlanden. Het departement van de Beide Neten (zuidelijke helft) werd provincie Antwerpen met gelijknamige hoofdstad, het departement van de Dijle werd provincie Zuid-Brabant (hoofdstad Brussel), de provincie Brabant van 1814 werd voor het eerst provincie Noord-Brabant. Na de Belgische opstand van 1830 en de daaropvolgende scheiding van Nederland en België bleef de provincie Noord-Brabant haar naam voeren, terwijl Zuid-Brabant de naam Brabant kreeg. (Overigens is deze provincie met ingang van 1 januari 1995 gesplitst in een niet provinciaal ingedeeld hoofdstedelijk gewest Brussel en twee provincies Waals-Brabant en Vlaams-Brabant.) Daarmee is dan in 1815 der huidige provincie Noord-Brabant ontstaan.

Er is wellicht reden voor de Brabanders om in 1996 iets te herdenken, maar dat is niet het ontstaan van de huidige provincie. 1796 was het jaar waarin Staats-Brabant ophield generaliteitsland te zijn, maar een afsplitsing van het noorden van het oude hertogdom van het zuiden gaat al terug op 1648 en het ontstaan van de huidige provincie Noord-Brabant dateert pas van 1815. Het ontstaan van deze provincie te situeren in 1796 en dus in 1996 het 200-jarig bestaan daarvan te vieren

is een grove vertekening van de historische waarheid en in die zin typerend voor de manipulatieve omgang met de geschiedenis zoals zo vaak gebeurt. Dat er zo weinig kritiek, ook vanuit wetenschappelijke hoek, op deze viering geweest is, verbaast me, want hoe dan ook de viering van 200 jaar provincie Noord-Brabant is op zijn minst misplaatst.

*** 75 jaar Veldhoven

1921/1996 ***

IV. HET VERZET EN DE BINNENLANDSE STRIJDKRACHTEN IN VELDHOVEN BIJ DE BEVRIJDING SEPTEMBER 1944

door prof.ir. A.J.Pekelharing

VOORAF

Het is verheugend, dat naar aanleiding van mijn publikatie over de gebeurtenissen tijdens de bevrijdingsdagen rond 18 september 1944 te Veldhoven, een reactie werd gegeven. (Publikatie: *Veldhoven 50 jaar vrij, 18 september 1944/1994*; uitgave: Stichting Historisch Erfgoed Veldhoven, deel 6 in de reeks Cultuurhistorische Verkenningen in de gemeente Veldhoven.) Vooral over het georganiseerd verzet, speciaal over de rol van de lokale groepen van de Partisanen-Actie Nederland (PAN), is weinig opgeschreven en bewaard gebleven. Des te verheugender is de beschrijving die ik ontving van een voormalig lid van deze verzetsgroep. De heer A.J. Pekelharing was tweede commandant van de afdeling Zeelst van de PAN Veldhoven. Hij heeft onlangs zijn herinneringen in de vorm van dagboeknotities opgeschreven. Na overleg gaf de heer Pekelharing alle medewerking aan het doen publiceren van zijn herinneringen in CAMPINIA. Het gedeelte dat interessant is voor Veldhoven, wordt, in twee afleveringen, integraal gepubliceerd.

Jacq. Bijnen, Stichting Historisch Erfgoed Veldhoven

Ter inleiding

Voor een goed begrip is het nodig, dat de lezer zich verplaatst in de toestand van 1944, waarin Zeelst en Meerveldhoven een dunne, nog wijd verspreide bebouwing hadden. Deze bebouwing was bijna aan elkaar gegroeid langs de Kapelstraat en Broekweg. De andere kerkdorpen Oerle en Veldhoven waren nog kleine, losse dorpjes, die ver van elkaar in de velden en weiden lagen. Ze waren onderling met verharde wegen verbonden, maar bijna alle andere wegen, ook die in de dorpskernen, waren nog zandwegen. Voor wie in de huidige, bijna stedelijke structuur is opgegroeid, is dat moeilijk voorstelbaar. Ondanks een begin van import was de sociale structuur van de dorpsgemeenschappen nog echt gesloten, maar wel gastvrij. Bestuurlijk vormden zij wel één gemeente, maar verder hadden zij niets met elkaar te maken. En een Eindhovenenaar bijvoorbeeld was en bleef een vreemdeling, waarmee een net meisje zich niet hoorde te bemoeien.

Verder moet men alle snelwegen en veel van de huidige grote doorgaande wegen

uit het land wegdenken. Zo was de Heerbaan - Noord-Brabantbaan er niet; de verbinding Zeelst - Eindhoven was Kruisstraat - Zeelsterstraat en Veldhoven - Eindhoven ging langs de Dorpstraat - Provincialeweg - Hoogstraat, wat nu allemaal smalle secundaire achteraf-straatjes zijn. (Zie het kaartje (fig. 1), dat getekend is aan de hand van de kaart van 1943, die de geallieerde troepen gebruikten. Angezien er tussen 1941 en 1946 niets veranderd is, geeft deze kaart der toestand van 1944 goed weer.)

In het voorjaar van 1944 vroeg drs. Jan ten Dijck mij, of ik hem, als commandant van de Zeelster afdeling van de Partizanen Actie Nederland (PAN), terzijde wilde staan als tweede man, wanneer het zover was. Jan ten Dijck was directie-secretaris van de Duc George Sigarenfabriek en woonde op De Heuvel te Zeelst. Ikzelf woonde op de Kruisstraat. Zo ver hij wist waren wij de enige reserve-officieren in het dorp. Hij kreeg zo nu en dan wat aanwijzingen van 'Peter-Zuid' uit Eindhoven, maar veel stelde dat niet voor.

De Heuvel was een langgerekt driehoekig pleintje, dat het hart van het dorp vormde. In het midden stond de 'kiosk', een ronde verhoogde muziektent, waar 's zomers de harmonie speelde. Op dit pleintje was ook het winkeltje van Janet Bazelmans, de vrouw van de bakker, waar de vrouwen 's morgens het nieuws bespraken en het café Scheepers, waar 's avonds en in het weekend de mannen hetzelfde deden. Ten Dijck was Limburger, in 1940 reserve-officier van de infanterie. Ik was in 1940 als aanstaand ingenieur (dus nog student in Delft) gemobiliseerd bij de speciale dienst van de artillerie en tewerk gesteld in een fabriek van Philips in Dordrecht, waar pantserafweergeschut gemaakt werd. In de meidagen nam ik actief deel aan de oorlog en werd te velde tot reserve-2e luitenant benoemd door de garnizoenscommandant van het afgesneden Dordrecht; mijn actieve rol eindigde toen Dordrecht door ons werd ontruimd in de nacht van 13 op 14 mei. In juni kwam ik terug in Delft en sloot mij aan bij de Ordedienst (O.D.), een verzetsgroep, die in Zuid-Holland echter in 1941 werd opgerold. Daarbij wist ik, praktisch als enige te ontsnappen; ik dook onder bij Philips in Eindhoven. In Zeelst vonden mijn vrouw en ik een paar kamers bij het echtpaar Brouwer op de Kruisstraat. De Kruisstraat verbond Zeelst met Eindhoven en was slordig bebouwd met oude, kleine boerderijtjes, afgewisseld met vrij nieuwe vrijstaande of in kleine rijtjes gebouwde eengezinswoningen. Deze bebouwing werd afgewisseld met akkers.

Naast ons woonde de vroegere veldwachter De Jong, toen bij de rijkspolitie. Hoewel hij in Zeelst een vreemdeling was en bleef, kende hij toch veel mensen en was een goede vraagbaak. Ik geloof, dat hij omstreeks 18 september werd geschorst of overgeplaatst - ik heb hem niet meer teruggezien.

Vrijdag 15 september

Op vrijdag 15 september besprak ik de militaire situatie met Ten Dijck. Als we de Duitse en Engelse radioberichten naast elkaar legden, dachten we dat de geallieerden na een ongelooflijk snelle opmars door België, nu rust hielden voor het Kempens Kanaal (Schelde-Maaskanaal), vlak ten zuiden van de Nederlandse grens.

INHOUDSOPGAVE

REGISTER

1995

INHOUDSOPGAVE 25e JAARGANG 1995

Bijnen, Jacq. F.C.M.

- Een eerste inventarisatie van kleine monumenten
in Veldhoven 86- 95
- Haalt het historische marktveld van Zandoerle
de eenentwintigste eeuw ? 140-143
- Driegemeentepunt van Veldhoven 183-188
- Medaille van Onze Lieve Vrouw ter Eik van
Meerveldhoven 190-191

Lijten, J.

- De secretarissen van Oirschot 1462 - heden
 - I 1462 - 1646 4- 26
 - II 1646 - heden 60- 78
- De patroons van het Oirschotse kapittel 116-139
- De Oirschotse kapitteldekens 163-182
- Kempische curiosa
 - 30. Oirschot en Cyprus 35- 37
 - 31. De vroegere kapellen van Straten 96- 99
 - 32. De oude pastorie van Best 144-147
 - 33. Was de Oirschotse kanunnik George Tulleman
een (klein)zoon van Alva ? 189

Mijland, H.

- De verpondingsroute en huizen van naam 39- 55, 148-160

Neggers, A.C.M.

- De boer 100-112

Speetjens, mr. G.G.I.M.

- Het ware gezicht van de Heilige Non ? 27- 32

Stalpers, J.J.G.

- Een broedermoord op Totefeyt 33- 34

Toirkens, J.

- Korte leverisbeschrijving van Hendrik Hendrik
Toirkens te Oirschot (ca. 1585-1660) en
zijn familie 192-200

Aankondiging:

- Provinciale genealogische dag Noord Brabant 38

Gebruikte afkortingen:

burg.	burgemeester	schoolm.	schoolmeester
e.v.	echtgenote van	secr.	secretaris
Oi.	Oirschot	top.	toponiem
past.	pastoor	wed.	weduwe
pres.	president	weth.	wethouder
rentm.	rentmeester	wnd.	waarnemend

A

Aarle, herdgang	145
Aarts van Leende, Willem (Henricks- zoon) -, kapitteldeken	167-168
Aarts, Wouter (-, alias 's Dekens)	168
Aelbrechts, Aert Aertsen	193
Aelbrechts, Catalijn Dirck	193
Aelbrechts, Dielken Dirk	193
Aerts, Elisabeth Gijsbert -, e.v. Willem Hendricx Ariaens	33
After, Jan van der	166
Agnesensoen, Jan Peter	98
Aken, burg. van	zie Werner van Merode
Algie, H.J.C.	74
Alkemade	75
Alleux, Petrus d' -, kanunnik	125
Alva, hertog van -, landvoogd (Fernando Alvarez de Toledo)	189
Ambachtslaan (Veldhoven)	185
Ameijden, Christiaen van der	169
Ameijden, Corstiaen Corstiaenzoon van der	169
Ameijden, Daniel van der	8,167
Ameijden, Josina van der -, e.v. Dirck Sweerts	169
Ameijden, Maria van der	8
Ameijden, Peter Anthonissen van der	9
Ameijden, Roeland van der -, secr. van Oi., notaris	9,11-12,22-24,173
Ameijden, Thomas van der -, jr.	8
Amelrijk Booth fundatie	102
Amelrijk Bootsgasthuis, Oi.	50,155, 168-170,173
Ammelroij, Evert van	197
Ammelroij, Evert Evert van	197
Amsterdam	89
Andel, Petrus van -, kanunnik, secr. van Oi.	60-65,78-81,127,129,176
Antwerpen	27,192,194-195
Antwerpen, huis te Oi.	43,55,159
Antwerpen, stadsgriffier van -, zie Brant, n.n.	
Arent, huis te Oi.	53,157
Argentau, Margriet van	36

Ariaens, Anna Hendricx e.v. Peter Denis	33
Ariaens, Anneke e.v. Marten Henricx -	33
Ariaens, Frans Hendricx	33
Ariaens, Hendrick	33
Ariaens, Maeyken e.v. Frans Hendricx -	33
Ariaens, Marten Hendricx	33
Ariaens, Willem Hendricx	33
Ariens, Gerart	33
Arkel, Antonius van -, kanunnik	121
Armenhoef, Notel	102
Arnoldus, kapitteldeken	164
Audenhoven, Marten van	85
Augustijn, Johan Willem	127
B	
Baarle Nassau	75
Bacx, Jan -, priester	168
Bacx, Symon rentm.	22
Bacx, Wouter Jan	168
Baecx van Baerlandt, Adriaen kanunnik, kapitteldeken	125-126, 173-175,177
Baelious, mr. Jan -, roedrager	168
Baerlandstraat, van (-, Oi.)	52,156
Baest, Ancelmus van -, kapitteldeken	165
Baijens, Jan	85
Bakel	167
Bammelroy, Jacob -, mr.	120
Barneveldt, Sara van -, e.v. L.J.B. Sweerts de Landas	130,139
Bazelmans, W. -, koster te Meerveldhoven	190
Beckers, Wilhem	99
Beelaerts, Anna	173
Beelaerts, Joost -, priester	173
Beerse Pad, top. Oi.	46,150
Beerse, Dirk Willems van	192
Beerze, rivier	41,45,150
Beerzen, de (-, secr. van)	6-7
Behm Wentholt	130

Berendonk, Jan van	111	Blankaerts	zie Eijnsbergen	Brant, Isabella -, e.v. Peter		Cort, Willem Gijsbers de	145
Berg, huis Ten	14	Blauverwer, huis te Oi.	53,157	Paul Rubens	27	Craen, Anthony Hermans de -, schoolm. van de Latijnse School	62
Bergaigne, I lendrick van -, hoogschout van de Meierij, schout van Kempenland	61	Bleker (Veldhoven)	185	Brant, n.n. -, griffier van Antwerpen	27	Craesbeke, Jan van -, kanunnik 123-124	
Bergen op Zoom, markiezaat	122	Bliex, Wilhem	98	Brant van Straaten, Joorden kanunnik	165	Croiye, Arnoldus ter -, secr. van Oi.	68-69
Bergen op Zoom, past. van	166	Blijcx, Peter	98	Breugel, Aerd van -, kanunnik	121,170	Crom, Geertruyd de -, e.v. Ricald V van Merode	10,119-120
Bergh, Herman van	122-124,131	Blijcx, Dieric Goort	166	Breugel, n.n. -, raadsheer	12	Crom, Jan die	98
Berk, Antonij van den	102	Blocxacker, huis te Oi.	49,155	Brink (Oerle)	95	Crom, Peter Janszoon de	22
Berk, Gerard van den	102,106	Bloemen, J.D. -, predikant te Oi.	70	Broeck, Simon van der -, kanunnik	175	Crom, Peter de -, kapitteldeken in Den Bosch	166
Berk, Maria van den	102	Bloijs	169	Broegel, Peter Willemszoon van	22	Cromvoirt	195
Berk, Wilhelmina van den -, e.v. Paulus Neggers	102-106	Boelaerts, Aelbert Philipus	83	Broekje, huis te Oi.	55,159	Croon, Handrick de	83
Berkhout, Margaretha -, e.v. Pieter Bouwens	128,139	Boemel	104	Bronckhorst, Cornelius van	126,175	Croon, Henri de	72
Berkt, Antonij Corstiaens van den	102	Boert, Franck van	166-168	Bronckhorst, Eustachius van -, kanunnik, kapitteldeken	64,126, 129,175	Croon, H. de	71
Bernaerts, Willem Arien	145	Boert, Jan van	166	Brouwers, N. -, kanunnik	127	Croonenborch, Adriaen Bernaerts van	146
Bernage, Goswijn kanunnik	127	Boert, Jordaen van	166	Brussel (Rekenkamer, Raad van Brabant)	8-10,16,22-26,65,174	Cuijck, Gregoris Wouterszoon van	173
Berne, abt van	6	Bogaerts, Petrus -, kanunnik	127	Brussel, Rijksarchief	117	Cuijck, Jan van	83
Berse, Henricx van -, schepen	36	Bokhoven	16	Buckincx, Bartel -, schepen	81	Cuijck, Maria Antonius van -, e.v. Marten Jasper Neggers	100-101
Berthout, Dirk -, past. van Oi., kapitteldeken	116-117,163-164	Bokhoven, Jan Oem van -, kapitteldeken	166	C		Cuijck, Wouter van -, vice-kapitteldeken	173-174
Berwout, Antonius -, kanunnik	121	Bollans, Handrick	85	Campinia	13,39,44,50,52,148,156-157	Custers, Jan -, kunstenaar	89-90
Best (gemeente, parochie)	17,70-71, 96,103,144,146,167-168,173	Bonten Osch, huis te Oi.	48,153	Cantorije (Oi.)	55,159	Cyprus	35-36
Best, Heijn van	98	Boogaard, Willem van den -, kapitteldeken	120,168-169	Cantorije, huis te Naastenbest	55,166		
Best, Ilenrick van	98	Borghoutspark (Veldhoven)	90,94	Capucijnenklooster (Den Bosch)	12		
Besterbroek, top. Best	63	Borghouts, J.J.F.	90	Chieveren, vrouwe van	zie Helene van Melun		
Beverwijk, Gijsbertus van -, kanunnik	128	Boterwijk	41,45,50,53,149,155, 158,193-199	Church-hill, auteur	30		
Bichgelaer, Goijaert van den	83	Boterwijkse akker, top. Oi.	45,149	Cleijn Bijsterveld, huis te Oi.	50,155		
Bilsen, Aleid van -, e.v. Hendrik I Iendrik Toirkens	194,199	Boterwijksestraat (Oi.)	41	Cleijnael, Herman -, kanunnik	120,168		
Bilsen, Frans van	194	Boukaert, Judocus -, kanunnik, past. van Scherpenheuvel	125,171	Cloot, n.n. van de	79		
Bilsen, Gerard van	194	Bouwens, Pieter	127-128,139,176	Cobbeek, wijk te Veldhoven	185		
Bilsen, Henriekske van	194	Bouwens, Pieter (jr.) -, kanunnik, kapitteldeken	128,130,176	Cods(en)hausen, Francois Walaert van -, kanunnik	127		
Bilsen, Jan van	194	Boxmeer, Lambertus van	196	Collenberch, Mechteld Jansdochter e.v. Jan Goossens	169		
Bilsen, Maria van	194	Boxtel	4,74,103,195	Collenbergse hoeve, Liempde	169		
Bilsen, Metje van	194	Boxtel, Cornelia Peters van -, e.v. Antonij van den Berk	102	Coninx, Catharina -, e.v. Gerard Goossens	16		
Bilsen, Michiel van	194	Brabant, gewest	27,60-61,69,118,167	Copes, Gaspar -, kanunnik	126, 129-130,176		
Bilsen, Willem Gerard van -, mr.	194, 196,198	Brabant, hertog van	17,23,26,116-119, 124,137,145,163	Coppens, Peter	85		
Binnenlandse Zaken, minister	71	Brabant, rekenkamer van	24	Cort, Adriaan Henricx de -, vorster	65		
Blaarthemseweg (Veldhoven)	89,94-95	Brabants, mr. Peter -, kanunnik	120				
		Brabantse Leeuw, tijdschrift	100				

Dijck, Ghijsbrecht Woutersoon van den	166	E		Esch, Henrick Jacobs van -, priester, notaris	7,35-37	Gerwen	67
Dirckssoen, Jan	21	Echternach, abdij van	167	Esch, Henrick Jan Jacobs van -, priester, secr. van Oi.	4-5	Gerwen, Francis van	112
Dirk van der Ameijden Gasthuis 54,158		Eekerschot, Cornelius van	197	Esch, Jaspar van -, secr. van Oi.	6-7, 21,35-37	Gerwen, Marcus van -, schout van Peelland	16
Dirk van der Ameijdenstraat (Oi.)	43,50,155	Eesen, Bartholomeus Jan	99	Esch, Jasper van -, schepen	24	Gerwen, Petronella van -, e.v. Jan Verheijen	103
Dirks, Hendriekske	192	Eijck, Rodolf van	90,94	Esch, Jaspar Jansen van	62	Gestel, Catharyne van -, e.v. Aert Sgraets	12
Dirks, Jan	192	Eijmberts, n.n.	79	Esch, Jasparina van -, e.v. Jacobus du Tromp	63	Gestel, Geraert Lenaerts van -, klerk	60-61
Doeren, Aelbrecht Adriaen van	98	Eijnden, Jan van den	111	Essen, Jan van -, kanunnik	127	Gestel (ook van de Loo), Marcelis Janszoon van	12
Doeren, Aert Jacop van den	167	Eijnsbergen, Elisabet van	196	F		Gevaerts, Jan Erf	198
Doeren, Jacop Jacop van den	167	Eijnsbergen, Gaspar van	196	Falise, August -, kunstenaar	89	Geveltje, huis te Oi.	48,153
Doeren, Jan van den - van Aerschot	166	Eijnsbergen (alias Blankaerts), Gerard Jaspers van	196	Fortuijn, huis te Oi.	52,157	Gevers, Joost - (ook Govaerts), secr. van Oi.	9
Doermalen, Wouter van	83	Eijssen, Jacob Jan	189	Francken, Stephanus Leonardus klerk	68	Gijsbert Vlemmincx, fundatie	55,160
Dominicanen, convent van (- , te Den Bosch)	123	Eindhoven	89,101,190,195	Frankenberg, heer van zie Franciscus Ignatius van Merode		Gijsberts, Gijsbert Jan	145
Dommelen, Ard Beckers van	170	Eindhoven, stadh. van	zie Jan Baptista Leyten	Frankrijk	36,183,190	Gij selaar, Nicolaas de -, kanunnik	127
Domsta, H.J.	35-36	Eindhovensdijk (Oi.)	43	Fransen Hoed, huis te Oi.	48,153	Glimes, Mencia van -, e.v. Jan IX van Merode	122
Dooren - van Baar, register	13	Ekerschot, Everardus van	197	Frenken, A. M.	5,122,166,168	Goeswijnzoon, Katharijn Henrick	164
Dooren, Hendrick van	83	Ekker, wijk te Veldhoven	185	Fritsen, August	72-73	Goossens, Andries Gerits kerkm.	16
Dooren, Theodorus van -, pres.schepen	68	Elderen, Jan van -, ridder	6	G		Goossens, Anna -, e.v. Wouter Martens van Elmpt	16,63
Doormaelen, Jan Dirck Peters van	145	Elmpt, Manen van	63	Gardinge, H. van -, edelsmid	190	Goossens, Geraert Janszoon	146
Doomik, bisdom	120	Elmpt, Wouter van -, klerk	63	Garnier, Gaspar -, kanunnik	126,128	Goossens, Gerard Andrieszoon secr. van Liempde, later van Oi.	15-16,25-26,60
Doren, Adriaan van	96,98	Elmpt, Wouter Martens van	16	Gasthuisstraat (Oi.)	43,50,155	Goossens, Jan	16,169
Doren, Godevaert van	96	Elsenhoet, Henrick Yda -, kanunnik	119	Gaule, Boudewijn de -, kanunnik	125,127	Goossens, Jan Janszoon -, kapittel- deken	169-170
Doren, Jan van	96	Elshout, Gerard van -, kanunnik	124	Gedeputeerde Staten van Brabant	70,73	Goossens, Leon -, priester	16
Dormalen, Jacobus	167	Els, n.n. van -, lid Staten Generaal	66	Geel	122-123	Gorop, Jordaen van	14
Dorpstraat (Veldhoven)	88,94-95	Endepoel, huis te Oi.	50,155	Geldrop, gemeentebestuur	74	's-Gravenhage (Raad van Brabant)	16,63-66,175
Drie Croonen, huis te Oi.	48,153	Engeland	29	Geldrop, Jacop Philipszoon van -, kapitteldeken	169	Greel, huis te Oi.	55,159
Drie Swaantjes, huis te Oi.	50,155	Engelant, Goyaert van -, schepen van Den Bosch, secr. van Oi.	12	Geldrop, Jan van	167	Grevenbroeck, Jenne van	64
Driemijlen, Mechtildis, wed. Hendrick van -	167	Engelant, Jan Gijsberts van	145	Geldrop, Jenneke van	169	Grobbendonk, baron van	195
Drieterskuil (Oi.)	43	Enghien, Johanna van	36	Geldrop, Jordanus van -, kanunnik	167	Groenberg, huis te Oi.	172
Duffel	192	Erckel, Judith Andriesdochter -, e.v. Aert Sgraets	12	Geldrop, Louis Janszoon van	166	Groot Ziekengasthuis (Den Bosch)	69
Duffel, heer van -, zie Floris van Merode		Erffoort, Johannes van	103	Geldrop, Marie van	169	Gruters, Jan	166
Duijts, Caspar -, rector van de Latijnse school	66	Erffven, Henrick Jan	198	Geloven, Dirck Andriessen van	145	Gulje, Willem Francis -, dokter	111
Duijts, Ericus -, secr. van Oi.	129-130, 65-68,82-83	Ernst, Frederik	128	Genderstraat (Veldhoven)	88,94-95		
Dun, top. Oi.	45-46,150-151	Ernst, Jan Arnold	128	Gennep	195		
Dyck, Anthony van	27,29,32	Ernst, Joachim -, hertog van Holstein	127	Gerard Goossens-fonds	16		
Dyck, Catharina van	27	Eschot, Jean d'	128	Geritsen, Jan Henricx	145		
		Esch, A. van	5				
		Esch, Floris van -, klerk	62-63,68,78-79				
		Esch, Francis van -, klerk	63,66,68,81				
		Esch, Henrick Jacob Jan Jacobs van -, priester	5				

H

Haaren, Peter Janssen van	102
Hagedoreneweg (Veldhoven)	88,94
Hagen, Jan van der -, kapittel- deken	121,170-171
Hals, Frans	29
Ham, W.A. van	122
Hapert	62
Hart, huis te Oi.	48,55,153,159
Haspel, huis te Oi.	50,155
Hattum, burg. van	zie Otto Schrassert
Hautelet, Hubert	120
Havens, Frederik -, kapitteldeken	125,173,177
Heck, Piet van -, secr. van Oi.	71
Hedinck, n.n.	23
Heemskerck, Daniel van -, secr. van Oi.	66-67,83,85
Heemskerck, Leonard van	68
Heemskerck, Willem van -, kwartierschout	66,68
Heer, Gerardus de -, kapitteldeken	165-166
Heerbeek (van de Maarselaar), Willem Gieliszoon van -, past. van Best	144,146-147
Heerbeek, Wouteren van	99
's-Heerenvij vers	41,43
Heers (Veldhoven)	89,94
Heerseweg (Veldhoven)	90,94
Heeswijk	74
Heibloem, top. Spooronk	102
Heijden, Gerard van der -, kanunnik	126
Heijden, Marseles van der	83,85
Heijvelden, top. Oi.	101
Heikant, wijk te Veldhoven	185
Heilige Eik, kapel	97,172,193,195
Heistraat (Oi.)	43,47,152
Helvoort, Martinus Adrianus Maria -, secr. van Oi.	74
Hemelrijken (Veldhoven)	94
Hemelrijk, top. Oi.	46,151
Hendrik Verbeecq, gasthuis	50,155
Henegouwen	36
Henricx, Gerit Jan -, schepen in Oi.	36
Henrix, Heribertus	197
Hermans, Jacobus -, kanunnik	121
Hersel, Aleijt van	164
Hersel, Ilenric Bac Lippenzoon van -, kapitteldeken	164-165
Hersel, Jan van -, kapitteldeken	164
Hersel, Jutte van -, e.v. Andreas Raventeers	164
Hersel, Katelijnn van	164
Hersel, Lijsbeth van -, e.v. Art Sniders	164
Hersel, Marie van	164
Hersel, hoeve te Oi.	64
Hert, Ghisbertus van der -, kanunnik	121,170
's-Hertogenbosch	16,22-23,60-61,69, 116,122-125,131-132, 137,166,172,174,194-195
's-Hertogenbosch, schepen van zie Goyaert van Engelant	
Heumen, Geraert van -, borg. van Oi.	85
Heumen, n.n. van -, weth. te Oi.	72
Heurn, Jan van	127
Heusden	60
Heuvel, Adrianus van den	72
Heuvel, Anneke van den	197
Heuvel, Hendriekske van den	193
Heuvel, Joorden van den	193
Heuvel, Laureijs Henrick Goijaerts van den	193,197
Heuvel, Laurens van den	112
Heuvel, Maijke van den	193
Heuvel, Marieke van den	193
Heuvel, Peter van den	193
Heuvel, Vraeijs Peter Vraeijsen van den	197
Heuvel, Wouter van den	83
Heuvelschen akker, top. Oi.	45,149-150
Heyden, Josina Jansdr. van der -, e.v. Peter Anthonissen van der Ame i j den	10
Heythofs, Henrick	6,21

Hilvarenbeek	124,163,176,192
Hobbelen, n.n.	79
Hoedje, huis te Oi.	55,159
Hoefke, top. Oi.	102
Hoeij, Jan Pieter van -, kanunnik	130
Hoer, Arnold -, kapitteldeken te Luik	122
Hoewel, Adriaen Goijaertszoon van den	169
Hoeven	75
Hof van Holland	60
Hof van Solms, huis te Oi.	47,152
Holland	60,68,125
Hollonius, Gregorius -, kanunnik	121
Holstein-Sonderburg-Rethwisch, hertog van -	zie Joachim Ernst
Honig, firma (-, papiermakers)	30
Hoof, Nicolaas Antonius van -, secr. van Oi.	75
Hooft, Cornelis 't	128
Hooft, Martinus 't	128
Hoogeloon	66
Hoppenbrouwer, Daniel de -, rentm.	175
Hoppenbrouwer, Dirck Ghysbrechtssoen	35-37
Moppenbrouwer, Hendrik Daniels de	198
Hoppenbrouwer, Jan die	99
Hoppenbrouwer, Nicolaes	81
Hoppenbrouwers, Dielis Gijsbert	99
Hoppenbrouwers, Jan	85
Hoppenbrouwers, Metken Henrick Gijsbert -, e.v. Jan van Bilsen	194
Hoppenbrouwers, T(theodoricus) secr. van Oi.	7
Hoppenbrouwerssoen, Dircken Dirx	99
Houffalze, tak	35
Houson (Housing), kastelein te Den Bosch	131
Hout, Andries Aerts van	192
Hout, Francis Peter van	102
Hout, Johannes van	106
Route, Nicolaas Hermans van den - kanunnik	121,123
Hove, Jan van der -, kanunnik kapitteldeken	122,125,172-173
Huijskens, Dirick	98
Huijskens, Gerart Mathijssoen	99
Huijskens, Jan Dirck	99
Huijskens, Michiel Anthonis	99
Huybregts, A. -, secr. van Oi.	13-14
Issum, Cornelis van -, kanunnik	127
Issum, Gijsbert van	127
J	
Jan Daams Gasthuis	54,159,198
Jan van Merode, fundatie	55,160
Jansen, Gerardus	197
Janssen, Geraert	33
Janssen, Heijlwigis	196
Janssen, Jan Arien	145
Janssoen, Rutger	98
Janszoon, Henrick -, molenaar te Straten	165
Johanna van Brabant	119,165
Johannes n.n.	193
Jong, Jan de -, notaris	106
Joosten, Pauwels	198
Jorissen, Adriaan Janszoon	144-146
Jorissen, Joannes	192
K	
Kalkofen, heer van	zie Werner van Merode
Kamerijk (bisdom)	118,135
Kampke, top. Oi.	102
Kanunnikensteeg (Oi.)	43
Kapelstraat (Best)	41
Kapelstraat (Veldhoven)	94-95
Karel V	6
Kasteeltje (Oi.)	43
Keijser, Conrad -, kanunnik	121
Kelst, Jeronimus van -, secr. van Oi.	13-15

Kempenland (kwartier, griffier, secr.)	6,8,13,16-17,21,62-63, 81,101,128	Laurensen, Hendrick	34
Kempenland, schout van	25,	Leefdaal, Isabel van	138
zie Willem van Heemskerck, Franchois Prouveur en Hendrick van Bergaigne		Leefdaal, Jan van	138
Kemps, Adriaan Cornelis	102	Leefdaal, Rogier van	138
Kemps, Cornelis Adriaan	102,106	Leefdaal, heer van	zie Floris van Merode
Kemps, Jacob Jan Theodoorsz.	144-146	Leefdaal, past. van	zie Willem de Metser
Kerckhof, Dierck	83,85	Leende	167
Kerckoele, Jan Rutgers Janszoon van -, secr. van Oi.	8-9,21-23	Leermakers, Henrick -, rector van de Latijnse school	61
Kerckoele, Rutger Janszoon van -, secr. van Oi.	8,10	Leermakers, Henrick -, notaris	199
Kerckoirle, J. van	83,85	Leers, huis te Oi.	55,159
Kerkhof, herdgang	39-44,98,148,164,199	Leeuw, Maria de -, e.v. Gerard Goossens	16
Kerkstraat (Oi.)	43,49,154	Legius, Jan Dirck	83
Keulen	168	Leiden, universiteit	60,67
Kevelaar	125	Leijten, Jan Baptista stadh. van Eindhoven	16
Kleine Dreef (Veldhoven)	89,94	Leijten, Johannes Adriaan	197
Kleve	163	Lemker, Caspar Guillaume Charles kanunnik	127
Klokdiijk (Veldhoven)	89,94	Lemmens, Arnoldus	71,111
Kluijtmans, Johannes -, past.	89	Lemmens, n.n. -, smid	89
Knegsel	166	Lenards, Joannes	197
Knyf, Wouter	6,21	Lenep, Johan van -, kanunnik	127
Koestraat (Oi.)	43,46-49,50,53, 151-155,158	Leuven, Universiteit	10,15-16,166-169, 173-176
Koningshof (Oi.)	43	Liempde	164,169
Koningshof (Veldhoven)	89,94	Liempde, secr. van	zie Gerard Goossens
Koolmond (Oi.)	43,54,158	Lier	120,123
Kroon, Antonius Josephus Maria de -, secr. van Oi.	73-74	Lieve Vrouwe Kerkhof (Oi.)	43,53-55, 158-159
Kruisstraat (Veldhoven)	95	Lieve Vrouwekerk, Oi.	54,158
Kruisstraat (Oi.)	197	Lieveld, top. Oi.	41,45,149-150
Kuijpers, Anna Barbara -, e.v. Antonij Neggers	103	Lievendael, Arnt van	98
L		Lievendael, Joest van	99
Laar, top. Oi.	46,150	Linden, Anthonis van der -, kanunnik	124
Laarakker, top. Oi.	45,150	Linden, Lodewijk van der	11
Lakenhal, huis te Oi.	55,159	Lintermans, Silvester (- Fasteraet)	169,175,198
Latijnse School (Oi.)	61,66		
Laureijssen, Joanna	197		

Locht (Veldhoven)	95	Meerij van Den Bosch	13,16-17, 61,101,121,125,127,174
Lockenburg, Franciscus van -, kanunnik	121	Melun, Helene van -, vrouwe van Chieveren, e.v. Ricald van Merode-Houffalize	35-37
Lodewijk XIV	15	Merck, Jan Peters	85
Loeff, mr. Henrick -, kanunnik	122	Merode	122-123
Loeijen, Eijsken	99	Merode, Ferdinand Philips van	126
Loeijen, Peter	99	Merode, Floris I van	126
Loepman, Huprecht	21	Merode, Floris van -, heer van Duffel	13-15,25,60, 65,123-126,136-139
Lommel, secr. van	6,21	Merode, Franciscus Ignatius, baron van -, heer van Frankenberg	62
Looij, Adrianus van de	102,104	Merode, Henrick I van	10,11,35, 118-120,135,138
Look, wijk te Veldhoven	185	Merode, Henrick II	14,60
Loon, Adam Aertszoon van	173	Merode, Isabella van -, e.v. Maximiliaan van Merode en Joachim Ernst	126-127
Loo, van de	zie Marcelis Janszoon van Gestel	Merode, Jan IV van	35,119,138
Lottum, baron van	62	Merode, Jan V van	138
Luik, bisschop, bisdom, kapittel	116,118,163,165,168	Merode, Jan VI van	138
Luy, Albertus Franciscus de -, secr. van Oi.	75	Merode, Jan VII van	138
M		Merode, Jan VIII van	138
Maan, huis te Oi.	49,154	Merode, Jan IX van	120-138
Maas	16	Merode, Johan Philip Eugen van	127,139
Maastricht, kapittel van	163	Merode, Johan Willem Augustijn van	127,139
Manissier, Louis	zie Ludovicus Sexagius	Merode, Maria Margaretha van	122-123
Man, Johan Brandolff de	128	Merode, Maria van -, e.v. Floris van Merode	13-15
Man, Lucas de	128	Merode, Maximiliaan Anton van	65,126,128,139
Marcq, Jean de	68	Merode, Maximiliaan van	119,126-127, 136,139
Marcq, Leonard de -, secr. van Oi.	67-68	Merode, Philip Frans van	127
Maren, Lija van	165	Merode, Philip Maximiliaan Werner Mathias van	127,139
Mariakapel (Oi.)	164,166,170	Merode, Philips I van	122-128,136,138
Mariakapel (Veldhoven)	89-90	Merode, Philips II van	126,138
Markt (Oi.)	43,48,53,55,64, 153,157,159	Merode, Ricald IV van -, heer van Oi., Petershem	35-37,136,138
Martenssoen, Henrick	145		
Masius, Jan -, kanunnik	123-124		
Masius, bisschop van Den Bosch	123-124,171-172		
Matthijssen, Henricus	196		
Mechelen, aartsbisdom	121,170-171		
Meerveldhoven	88-89,94-95,190		

Merode, Ricald V van -, heer van Oi., kanunnik	8-11,14,64-65, 119-120,136,138	Mikkers, Antonie -, secr. van Oi.	71-72
Merode, Ricald VI van -, heer van Oi.	10,12,14	Moerdijk	89
Merode, Walraven van -, kanunnik	120	Moergestel	192
Merode, Werner van -, heer van Kalkofen, burg. van Aken	35,37	Moescops, Henderick -, borg. van Oi.	85
Merode, Werner van -, kanunnik	5	Moesten, top. Oi.	198
Merode, Willem Charles Ghislain van	127-128,139	Molder, Jan de -, vice-kapitteldeken	165
Merode, tak Rubempre	127	Molenberg (Veldhoven)	88,94
Merode-Deinze, Ferdinand van	65,128,139	Molenstraat (01.)	43,49,53-54, 154,158-159
Merode-Houffalize, Ricald van	35-36	Molentje, huis te Oi.	52,157
Merode-Houffalize, Vincent van -, kanunnik	118,120,135	Molenvelden (Veldhoven)	88,94
Merode-Houffalize, Werner van kanunnik	64,121	Montmorency, Margriet van	119
Merode-Rummen, Floris van	126,128, 138-139	Mooij, Ch. de	131
Merode-Rummen, Willem IV van	128,139	Moorendlandt, top. Oi.	45,47,149-151
Mesmeker, Henrick de -, kanunnik	120	Moost, top. Oi.	44-45,149-150
Mesmeker, Philippus de	167	Mousten, top. Oi.	41
Metser, Hendrick de -, hofschoenmaker	15	Mulbracht, Dirck Lambrechts van	16
Metser, Jan de -, past. te Overwinden	15	Munster	62
Metser, Jan Willemszoon de -, secr. van Oi.	15-16,25	Munster, Vrede van	17,39,125,175
Metser, Willem de -, past. te Leefdaal	15	N	
Metser, Willem de -, rentm. van het kapittel	15	Naastenbest, herdgang	55,145,160
Meulen, top. Oi.	47,151	Nagelmeker, Arnt de	98
Meulen, Nicolaas van der -, kanunnik	125	Nahuys, Jacobus van	66,81
Meulencamp, top. Oi.	46,151	Namen	36
Meulentje, huis te Oi.	50,155	Napoleon	130,176
Meyel	62	Nederland	185
Michielsens, Jan	192	Nederlanden (Republiek)	6,30, 121-122,189
Mickers, Frans	83,85	Nederlanden, Zuidelijke	183
Mierden, L. van der	98-99	Nederwetten	67
Mierlo, secr. van	zie Abraham Tempelaar	Neggers, Adriaan	112
		Neggers, Antonij	102-103,106
		Neggers, C.C.	106
		Neggers, Elisabeth -, e.v. Cornelis van den Oetelaar	102
		Neggers, Gaspar	100
		Neggers, Johanna	100-101
		Neggers, Johanna Maria	102-103,106
		Neggers, Maria	100
		Neggers, Marten Jaspers	100-101
		Neggers, Martha	102-103,106

Neggers, Paulus	100-106	Oost-West-Middelbeers	73
Neggers, Petronella -, e.v. Adrianus Cornelis Kemps	102	Oosterhout	72
Neggers, Wilhelmus	102-103,106	Orleans	60
Nieuwstraat (Oi.)	43,48-50,55, 153-155,159	Orthen	103
Nijmegen	73,75	Osse Cop, huis te Oi.	48,153
Nistelroij, Niclaes Ariens van	145	Ostade, Cathalijn van -, e.v. Jan Willem Snellaerts	194
Noord Brabant	100,106,140	Ostade, Lijsken van -, e.v. Hendrik Jan Toirkens	192-193,198
Noord Brabants Museum	116	Ostade, Petronella Theodorus van	197
Notel, herdgang	100-103	Ostade, Rutger Gevaert Willems van	192-194
Nueneu	67	Ostaden, Gevaert van -, kanunnik	97,124
Nulant, Peter van	85	Oudaert, Johannis	135
Nuyens, Justinus Nicolaas	72-74	Oudaert, Nicolaas -, (alias van Opstal), kanunnik	118,120,124,135-136
Nuyens, bakkerij	50,156	Oude Grintweg, Oi.	50,155
O		Oude Kerkhof (Veldhoven)	88,94-95
Odolphuskapel, Best	166	Oude Kerkstraat (Veldhoven)	90,94-95
Oerle	6-76,20-21,33-34, 66,88-90,94,140,183	Oude Slot, museum	90
Oetelaar, Cornelis van den	102	Oudenhoven, Aleijt Henrick Goijaerts van -, e.v. Rutger van Ostade	193
Oijevaer, huis te Oi.	53,158	Oudenhoven, Johan Goossenszoon van -, past. van Best	144-147
Oirschot	passim	Oudenhoven, Peter Goossenszoon van	144-146
Oirschot, burg. en weth.	72-74	Overbeek, Jan Matijssen van	85
Oirschot, kapittel van	64,96,116-131 137,163-177,189	Overbeek, n.n. van	52,156
Oirschot, Daniel van	116-117,163-164	Overdijck, Johannes van	100
Oirschot, Wouter van	138	Overwinden, past. te	zie Jan de Metser
Oisterwijk	74	P	
Oisterwijk, rentm. van het kwartier	zie Abraham Verster	Pallandt, Margaretha van -, e.v. Jan IX van Merode	122
Oisterwijk, secr. van	zie Jan Peynenburg	Papenvoorden (Oi.)	41,150
Onze Lieve Vrouw ter Eik, Meerv.	190	Papenvoort, top. Oi.	45
Onze Lieve Vrouwe Broeder- schap, Oi.	167	Papenvoortschestraat (Oi.)	41
Onze Lieve Vrouwe kerk (Mariakerk), Oi.	194	Parijs	15
kapelmeester van -	zie Jan Janszoon Smeeds	Pauw, huis te Oi.	47,152
Oomen, Jan Gysbert Corsten	62	Peelland, schout van	zie Marcus van Gerwen
Oomen, Mayken, e.v. Jan Gysbert Corsten -	62	Peer	174
Ooms, Jan	120	Peeters, Joannes	197

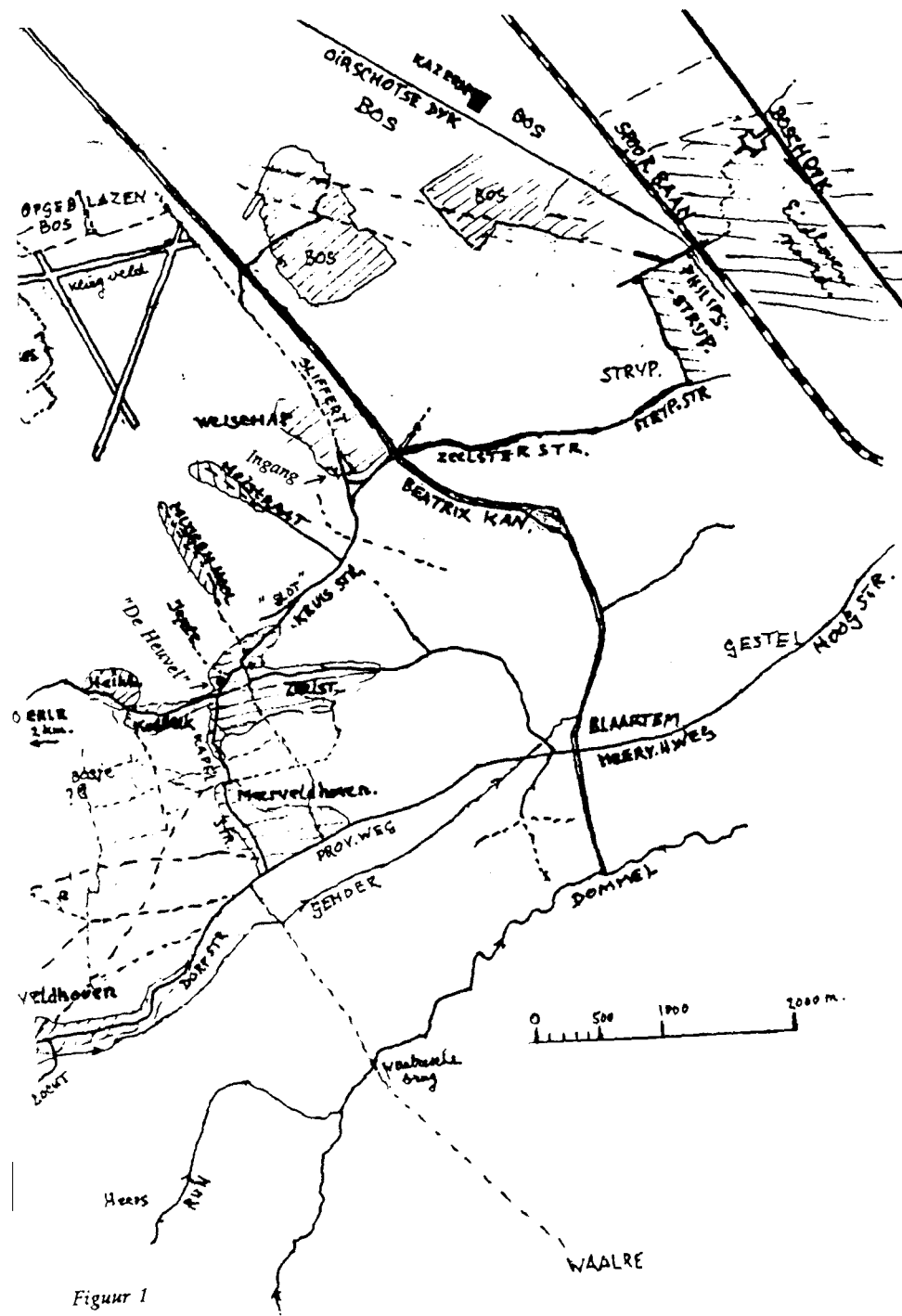
Peters, Petrus Gijsbert	197	Reijnders, Everaert	33
Peters, Theodorus	197	Reijs, Folcardus -, kanunnik	125,174
Petershem	120,122-123	Reijsende Man, huis te Oi.	43,53,157
Petershem, Beatrix van	35,138	Richardson, E.	122
Petershem, Danel van	169	Rijck (Rijkers), Elisabeth Willem	167
Petershem, Jan II van	138	Rijckerssluis, Oi.	52-53,157
Petershem, Jan III van	138	Rijkelsluisstraat (Oi.)	43,52-53,156-157
Petershem, Jan IV van	138	Rijsingh, top. Oi.	44,149
Petershem, Jan Wencelijn van	168	Rijt, Henricus Adriaens van der	197
Petershem, Wencelijn van -, kanunnik	168	Rijth, mr. Johan de -, kanunnik	124,172
Petershem, Willem III van	138,165	Robben, Catarina Jans Ariens Roelof -, e.v. Michiel van Bilsen	194
Petershem, heer van	zie Ricald IV van Merode	Roempot, Adam (-, Den Bosch)	5
Peynenburg, Jan -, secr. van Oisterwijk	16	Roermond, bisdom	125
Philips II -, koning, hertog van Brabant	120-121,170	Rogier, J.P.	27
Philips IV -, koning	125	Roij, Dandel de -, kerkm.	85
Pijerna, Jan -, kanunnik	170	Roij, Peter van	85
Ploegh, huis te Oi.	48,153	Rome	169,189
Poirters, Petrus Egidius	196	Roose, Laurentius kanunnik, kapitteldeken	124,170,172
Polkestraat (Veldhoven)	88,94	Rotterdam	128
Postel	175	Rubens, Peter Paul	27,29-30,32
Potters, Jan Frans	85	Rummen, tak	15
Prins van Oranje, huis te Oi.	48,153	Rutgerssoen, Thomas	22
Proosbroekweg (voorh. Kapelstraat, Oi.)	41,163	Ruwenberg (Sint Michielsgestel)	73
Proosbroek, top. Oi.	45,150,163-164	S	
Prouveur, Franchois schout van Kempenland	16,65	Sande, Laureys van de	22
Provincialeweg (Veldhoven)	89,94-95	Sanders, J. -, dr.	116
Pullebraken, top. Oi.	44-45,149-150	Santegoets, Jan Henricx	145
R		Scabroeck, Henrick	96,98
Raad van Brabant	10-12,16,24,35,60-65 69,121-124,129,170	Scepens, Danel	98
Raad van State	128	Scepens, Goessen -, schepen	24
Raamsdonk	75	Scepens, Willem Niclaes	145
Raeijmeker, Goeijaert die	98	Schepens, Handerick	85
Rattaler, Philip -, kanunnik	121-122	Schepens, Handrick Peter	83
Ravensteijn	75,195	Schepens, Jan Jan -, kapelmr. van de Stratense kapel	99
Raventeers, Andreas Andreaszoon	164	Schepens, Willem Niclaes -, schepen	99
Ravesteijn, Herman van -, klerk	68	Scheperscampke, top. Oi.	46,151
		Schepersweg (Oi.)	41,45,150
		Scherpenheuvel, past. van	zie Judocus Boukaert
		Scheyntgens, Jan Aerts	145

Schoenmakers, Martinus Antonius	72	Spijker, Beertram van den	168
Schoot, Henriekske Michiel Henriks van de -, e.v. Willems van Bilsen	194,198	Spijker, Engelbrecht van den -, kanunnik te Keulen	168
Schoot, Peter van den -, kapittel deken	121,171	Spoordonk, herdgang	102,164,198
Schotelmans, Francois	90,94	Stans, Jan	112
Schotelmansstraat (Veldhoven)	88,94-95	Stans, Philips Jan Philips	193
Schouw, Jan -, secr. van Oi.	69-70	Staten Generaal	16-17,60-69, 79,97,116,122,125-131,137,174-176
Schrassert, Otto -, burg. van Hattum	128	Stauthamer, Cephas -, kunstenaar	89
Schuenen, Joachim Laurens	145	Steenderen	75
Schutjes, L.H.C.	64,144	Steenhuysse, n.n.	26
Segers, Hester -, e.v. Jaspar Jansen van Esch	62	Steensel	195
Sexagius, Ludovicus (alias Louis Manissier) -, kanunnik	122,172	Steenstraat (Oi.)	50,53,155,158
Sgraets, Aert Anthoniszoon secr. van Oi.	12-14	Steenstraatje (Oi.)	43,53
Sijmkensdael, top. Oi.	54,159	Ster, huis te Oi.	53,158
Sint Anna en Oda Gasthuis	43,47,152	Sterckmans, Jenneke Goort e.v. Frans van Bilsen	194,196
Sint Caecilia, gilde te Veldhoven	89	Steyvers, Jan -, secr. van Oi.	70
Sint Jacob, huis te Oi.	52,156	Stichting Historisch Erfgoed Veldhoven	86,143,185
Sint Jorisgasthuis	8,52,156,164-168	Stockelmans, Herman	195
Sint Lambertuskerk, Meerveldhoven	88,90,190	Stockelmans, Jan -, schepen	99
Sint Laurentius, Lier	120	Stockelmans, Joorden	195
Sint Marten, huis te Oi.	48,153	Stockelmans, Pieter	85
Sint Michielsgestel	73	Stockelmans, n.n.	79
Sint Odulphusparochie (Best)	145	Straten, Anthonis van der -, rentm.	23
Sint Odulphusstraat (Oi.)	43,50,53, 155-157	Straten, herdgang	96-99
Sint Oedenrode	163,176	Stratum	90
Sint Petruskerk	4,96-97,194-198	Streekarchief Rayondepot Oirschot	27
Slaets, Aerd	192	Strijp, Cathelijn Hendrick Jacopsdr. van	169
Smeeds, Cornelis -, secr. van Oi.	5-7,21	Strijp, Matthias van -, advocaat te Den Bosch	130
Smeeds, Jan Janszoon -, H. Geestmr., kapelmeester van de Mariakerk	5,7	Stucken, Walterus van der	196
Smeeds, Metken	8	Swanenborgh, huis te Oi.	54,158
Smetsers, Daniel Willem	195	Swarte, Daniel de	64,66
Snellaerts, Jan Willem	194	Sweerts, Dirck	169
Sniders, Art Heijn Art	164	Sweerts de Landas, Carel Hendrik Jacob -, kanunnik	130
Sonnius, bisschop van Den Bosch	170-172	Sweerts de Landas, Frederik Hendrik -, kanunnik	129
Spanj e	122	Sweerts de Landas, Jacob Dirk I -, kanunnik, kapitteldeken	129-130, 139,175-176

Sweerts de Landas, Jacob Dirk II -, kanunnik	130,176	Toirkens, Henriekske -, e.v. Evert Evert van Ammelroij	197
Sweerts de Landas, Jacob Lodewijk -, kanunnik	129	Toirkens, Jan	192
Sweerts de Landas, Jacob Lodewijk Jan Baptist -, kanunnik	130,176	Toirkens, Jan Hendrik	193
Sweerts de Landas, Lodewijk Jan Baptist -, kanunnik, kapittel- deken	69,128,130,139,176	Toirkens, Jenneke Jan -, e.v. Laureijs Henrick Goijaerts van den Heuvel	193,197
Sweerts de Landas, Maarten Christiaan -, kanunnik	65-68,128-129, 139,175-176	Toirkens, Joorden	192
Sweerts de Landas, familie	116,131	Toirkens, Maaijke	192
T		Toirkens, Maria Jan	193
Taertwijck, Gerit van	85	Toirkens, Peter Jan	193
Tafel van de Heilige Geest, Oi.	166	Toledo	189
Tempelaar, Abraham -, wnd. secr. van Oi.	67-68	Tongerlo, abdij van	164
Tempelaer, J. -, kerkm.	85	Torenstraat (Oi.)	43,49,154
Teurlings en Meijers, meubelfabriek	73	Totefeyt, top. Oerle	33-34
Theodoris, Maria -, e.v. Petrus Gijsbert Peters	197	Tour, David Constantijn du -, kanunnik	127-128
Thomaessoen (van der Venne), Aert	98	Trente, concilie van	173,177
Thomaessoen, Henricken	99	Tromp, Jacobus du -, klerk	63
Tilburg	74	Tsestic, Henrick van -, kanunnik	121
Toirkens, Aleijdis	197	Tubbergen	75
Toirkens, Aleyd -, e.v. Jan Willemszoon de Metser	15	Tulleman, Barbara -, e.v. Jacob Jan Eijssen	189
Toirkens, Anna Jan	193	Tulleman, Catharina	189
Toirkens, Catalijn -, e.v. Andries Aerts van Hout	192-193,197	Tulleman, George -, kanunnik	118, 173-174,189
Toirkens, Dimphna	197	Turnhout	174
Toirkens, Dirk -, mr.	193	Tweede Kamer der Staten Generaal	74
Toirkens, Elisabeth	196	Tymmermanssoen, Dirck Jan	35-37
Toirkens, Goossen	192	U	
Toirkens, Guillelma -, e.v. Geard Jaspar van Eijnsbergen	196	Utrecht (bisdom)	62,118
Toirkens, Hendrik Hendrik	192-199	Uutenhorst, Josina van -, e.v. baron van Lottum	62
Toirkens, Hendrik Jan	192,198	V	
Toirkens, Henrica Henrica	197	Valck, huis te Oi.	47,152
Toirkens (Leijten), Henrick	197	Valckenisse, Maria Margaretha van (-, Heilige Non)	27-32
Toirkens, Henricus	192	Valette, Gerardus Petrus	72
		Varcken, huis te Oi.	53,157
		Vastards, Zeeuwken Lambert -, e.v. Goyaert van Engelant	12
		Veeken, van der -, past. van Oi.	175

Velde, Dirck Corstiaenssoen van de	35-37	Volders, Bernaert -, klerk	63,80
Velde, Jacob Dirck van de -, schepen	99	Vollenhoo, Lubertus van klerk	62-63,68,79-80
Velden, Johannes Josephus Cornelis van der -, secr. van Oi.	74	Vollenhove, Jacob van -, kanunnik	127
Veldhoven	69,86-90,140,183,185	Vooren, Jan Splinter van	12
Veldhoven-Meerveldhoven, gemeente	90,183	Voort, Simon van der	65
Veldhoven, Commissie Beeldende Kunst	87	Voortekker, top. Oi.	198
Venetie	36	Vos, Henrick -, kanunnik	167
Venray	62	Vos, Jaspar -, kanunnik, kapitteldeken	125,170-172
Ven, Jan van de	83,85	Vos, Maijke Natael -, e.v. Evert van Ammelroij	197
Ven, Jan Jansse van de	83	Vos, Natael -, stadhouder van de schout van Kempenland	22,24
Veraa, Helena -, e.v. Francis Peter van Hout	102	Vos, Willem -, kanunnik	119
Verckenstraatje (Oi.)	45,149	Vos van Beerze, Marie -, e.v. Jan van Boert	166
Verheijden, Aert Gerits	198	Vredenburg (Fredenborgh), huis te Oi.	43,47,152
Verheijden, Francis	83	Vriens, Johannes Petrus Cornelis Maria -, secr. van Oi.	75
Verheijden, Jan Elias	83,85	Vries, Johan Anthonij de -, kanunnik	130
Verheijen, Jan	103,111	Vrijthof (Oi.)	43,54-55,159,196
Verhoeven, Jan Peters	198	Vught	
Verhoeven, Joorden Janssen -, schepen	99	Vught-Oirschot, heerlijkheid	116
Vermarien, Catalijn -, e.v. Joorden	192	Vught, Boudewijn van	116,137
Verreijt, Petrus	192,196	Vught, Daniel van	137
Verrenbest, herdgang	145		
Verrijt, Truiken Corstiaens Cornelis -, e.v. Gerard van Bilsen	194	Waalre	6,21
Verrooten, Willem Anthonis	145	Waalwijk	64,72
Verster, Abraham -, kanunnik, rentm. kwartier van Oisterwijk	127	Wageningen	89
Vessem	66,88	Waterbeek, Hermanns Johannes -, secr. van Oi.	70-71
Vijversstraat (01.)	43	Weechseijden, Mette Danel van der	164
Vlaamse Reus, winkel te Oi.	55,159	Weegen, Johanna Maria van der -, e.v. Antonij C. van den Berkt	102
Vlemmincx, Rogier	103	Weij, Coenraad de	112
Vleutse molen	64	Weijer, Bernard van den	169
Vlierden, Karel van -, schout van Oi.	11	Wenceslaus	119
Vloten, Gijsbert Claesen van der	85	Werbroek, Petrus -, kanunnik	126
Vocht, Johannes Henricus Maria de -, secr. van Oi.	72	Wereld, huis te Oi.	53,158
Vogels, C. -, loco-secr. van Oi.	71		

Wesenhage, Dionysius -, kanunnik	122
Westerlo	122-123
Wetten, Johannes van -, missionaris	89
Wijcke, Jan van der -, kanunnik	126,175
Wijffliet, Jan van -, kanunnik	165
Wildeman, huis te Oi.	48,55,153,159
Wildt, Stephanus Johannes de -, kanunnik	127
Willems, Egidius	192
Winkel, Antonie Gerard te	71
Wintelre	173
Wintelreschenweg (Oi.)	46,151
Wintelresedijk (Oi.)	43
Winteroij, A. van -, kanunnik	127
Winteroij, Johan -, schepen	81
Witte Leeuw, huis te Oi.	48,153
Wittem, Ernestine van	122
Wittem, Jan van	122
Wittem, Margaretha van	122
Wittem, Maria Mencia van -, e.v. Herman van Bergh	122-123
Woensdrecht	75
Woeringen, slag bij	163
Wolfs (Claes), Oda Tilmans -, e.v. Goossen Toirkens	192
Wouw	75
Y	
Yperen	125
Z	
Zand-Oerle	88,90,94-95,140-143
Zeeland	167
Zeelst	183
Zeelst, Arnt van	99
Zittardsestraat (Veldhoven)	95
Zoes, bisschop van Den Bosch	118,171-173
Zonderwijk, wijk te Veldhoven	185
Zuid, Peter	90,94
Zwaan, huis te Oi.	43,53,157
Zwanenburg (01.)	43,54,158

Figuur 1

Vermoedelijk hadden ze één of enkele bruggen en bruggehoofden, waarschijnlijk ook een bij Neerpelt in de weg van Hechtel naar Valkenswaard en Eindhoven.

We besloten, dat ik de volgende dag zou proberen contact met de Engelsen in dat bruggehoofd te krijgen om hen te informeren over de situatie en te vragen wat wij konden doen. Omdat ik die buurt niet kende, vroeg ik De Jong om een goede gids te noemen. Hij raadde mij aan om de kapper uit Veldhoven, Wim van Gerven, te vragen: "..... dat is de beste smokkelaar van die streek geweest; ik heb menige nacht met hem in de hei gelegen, maar ik heb hem nooit op heterdaad kunnen betrappen", zo zei hij een beetje spijtig.

Wim was direct bereid om mee te gaan; later bleek, dat hij ook bij de PAN was.

Zaterdag 16 september

Op zaterdag 16 september fietsten we via Luijksgestel naar de grens en stalden onze fietsen ergens. Toen ging het van boerderij tot boerderij verder. Van Gerven hing een verhaal op, dat ik uit Amsterdam kwam en op zoek was naar tabak. Al gauw spraken we boeren die de vorige dag, ongehinderd door Duitsers, bij de Engelsen waren geweest; ze rookten Engelse sigaretten en hadden chocolade meegebracht. Als de Engelsen nog op dezelfde plek zaten, moesten wij nog ongeveer 700 meter zandweg volgen, die tussen de akkers door liep. Wij op weg, over een minuut of tien moesten we de eerste Engelsen ontmoeten. Op dat moment echter fietsten tientallen Duitsers ons achterop, sloten even verder de weg af en begonnen zich in te graven. Ze stuurden ons onverbiddelijk terug. Op de weg terug kwamen nog meer Duitsers ons tegemoet. Links en rechts van ons gebeurde hetzelfde. In de buurt van Luijksgestel wemelde het van Duitsers en materieel. Met zorg wachtten wij een rustig moment af om ongezien onze fietsen tevoorschijn te halen. Spoorlags reden we daarop in noordelijke richting langs een grintweg, ik denk de weg Weebosch - Hapert.

Op de helling naar boven lag rechts van ons een dicht bos, waarin we duidelijk Duitse commando's hoorden, die eindigden met "Feuer!". Daarop klonk een salvo van 3 of 4 zware schoten, waarna weer nieuwe commando's volgden.

Terwijl wij ijlings verder reden, volgden meer salvo's van de batterij. Uit het tempo maakte ik op, dat het vrij zwaar geschut was; het laden kostte nogal wat tijd.

Bovenop een heuvel stond rechts, in jong bos, een hoge brandtoren, die onbemand was. Toen we hijgend boven kwamen, hadden we een prachtig uitzicht in de vallende avond. We zagen de weg Neerpelt - Valkenswaard liggen, waarover enkele tanks en andere voertuigen zich van rechts naar links bewogen. Uit het bos, dat tussen ons en de weg lag, klonk telkens weer een salvo, gevolgd door inslagen bij de bewegende voertuigen. Soms verdween een tank in een wolk van rook en stof, soms reed hij door, soms bleef hij staan. We verbaasden ons, dat er geen geallieerde artillerie in actie kwam of luchtaanvallen uitgevoerd werden tegen de batterij. Als het laatste zou gebeuren, zouden de twee waarnemers op de uitkijktoren wel eens tot hun doelen kunnen behoren; we klommen dus snel de trappen af en fietsten zo hard mogelijk verder, met een sombere kijk op het verloop van de strijd in de middag en avond van de 16e september.

Later werd ons duidelijk, dat de Engelsen aan de vooravond van de grote uitbraak stiekem (tegen Montgomery's bevelen in) hun bruggehoofd wat meer ruimte wilden geven, om ook wat meer materieel over de smalle brug te hebben, voordat de

volgende dag omstreeks 12 uur de opmars richting Arnhem zou beginnen. Eerder mocht niet, om de Duitsers niet te alarmeren vóórdat de luchtlandingstroepen geland waren. De plaatselijke commandant kon natuurlijk geen steun vragen van artillerie of luchtmacht, omdat hij tegen de bevelen in handelde.

Ons werd later duidelijk, dat we het grote zwakke punt van Montgomery's plan "Market Garden" hadden gezien, namelijk dat de 'corridor' naar Arnhem overal begon als één weg, waarover men in volle vaart voorwaarts moest stormen en die pas later verbreed zou worden. Daarbij ging hij uit van verkenningen, die lieten zien dat heel Brabant door de chaotische terugtocht van de Duitsers tot een bijna leeg gebied was geworden. Dat het 15e Duitse leger zich in geforceerde marsen vanuit West-België, Zeeuws-Vlaanderen en Beveland, via Tilburg naar de zuidgrens van Noord-Brabant begaf, gebeurde niet onopgemerkt (wij hadden de aankomst bij Luiksgestel ervaren), want ze kregen heel wat luchtaanvallen te verduren. Dit slechte nieuws drong niet tot Montgomery door, of hij wilde het niet horen. Ook niet dat de eb richting Heimat was vervangen door een vloed van nieuwe troepen uit Duitsland naar het westen. Tientallen treinen brachten hen naar Venlo en andere plaatsen, vanwaar ze verder reden op eigen kracht. Zonder door de Duitsers te zijn opgemerkt, kwamen Wim van Gerven en ik in Veldhoven en Zeelst terug.

Ik meldde Ten Dijk hoe onze missie op het nippertje was mislukt en ging doodmoe naar bed.

Jim en Joe

Alvorens mijn dagboek te vervolgen, moet ik eerst even iets vertellen over enkele personen, die daarin voorkomen en wat zich tussen hen afspeelde in juli en augustus 1945.

André Schats, zoon uit het grote gezin van de slagerij in het centrum van Veldhoven (het destijds kleine dorp Veldhoven!) was betrokken bij vele vormen van verzet en was altijd daar, waar iets gebeurde. In Veldhoven werd hij Dré genoemd. Hij fietste in juli toevallig net daar waar een bommenwerper in moeilijkheden raakte; hij zag twee van de bemanningsleden springen met hun parachute, landen en in een bosje verdwijnen.

Hij ging er heen en floot "it's a long way to Tipperary". Twee Canadezen kwamen te voorschijn. André sprak geen woord Engels, behalve "Hallo!", maar wist hen met gebaren duidelijk te maken, dat ze onzichtbaar en stil moesten blijven en dat hij 's avonds terug zou komen.

Tot begin juni werden geallieerde vliegers altijd tijdelijk opgevangen en zo gauw mogelijk via België, Frankrijk en Spanje, naar Engeland teruggebracht. Deze hoogst riskante 'pilotenlijn' (omdat in het begin op Engels verzoek de piloten voorrang kregen, wegens het tekort daaraan) was direct na de invasie op het continent geheel gedesorganiseerd. Aangezien de geallieerden in Normandië van 6 juni tot begin augustus min of meer opgesloten zaten, was in juli de kans groot, dat wie deze Canadezen opnam, er nog lang mee opgescheept zou zitten.

André ging naar mevrouw (Willy) ten Dijk in Zeelst en beloofde vlees te bren-

gen voor de vier Ten Dijken en de twee Canadezen, als zij ze opnam. Willy was een vrolijke, kleine, iets gezette, maar energieke, royale en moedige vrouw, in schrille tegenstelling tot haar lange, magere, ietwat zuur aandoende, zuinige man. Zij was met een natte vinger te lijmen voor dit avontuur, mits André haar hielp en zou zorgen, dat haar man, de twee kinderen en het dienstmeisje nooit zouden merken, dat zij op hun grote betimmerde vliering met vlizotrap, eigenlijk een grote zolder met één dakraampje, twee Canadezen verborg.

André keek bedenkelijk: "de kinderen waren klein genoeg, het dienstmeisje dom genoeg om om de tuin te leiden. Maar Jan was een probleem". Maar Willy was onverbiddelijk: "Jan raakt in paniek als er razzia's zijn; hij is toch al bang dat hij als reserve-officier opgepakt wordt. Nee, onder geen voorwaarde mag Jan het weten. Op zolder komt hij nooit". En zo werd besloten: 's avonds werd Jan op een boodschap uitgestuurd en de Canadezen verdwenen op zolder. Zij kregen opdracht zich doodstil te houden tot Willy ze de volgende ochtend kwam vertellen, dat Jan naar zijn werk was vertrokken. Aan mij vroeg ze een alarmzoemertje aan te leggen. Eén maal zoemen betekende: doodstil zijn, er is bezoek; twee maal: maak je gereed voor evacuatie; drie maal: ga de trap af, ga naar het balkon aan de achterkant, stap op de muur, spring in de tuin, verdwijn door de achteruitgang in een hoog roggeveld en blijf daar liggen tot je gehaald wordt. De stap op de muur tussen twee ruimten was het enige moment, dat ze gezien zouden kunnen worden door de Duitse wacht op de kerktoren, die ca. 100 meter van het huis van Ten Dijk verwijderd was. Soms, en speciaal bij razzia's, stond daar een wacht op. Toen het bijna donker was werd alles één keer geoefend en het ging prachtig. Het alarm heeft maar één keer echt dienst gedaan, toen de Duitsers huis-aan-huis huiszoeking hielden.

Toen drie Duitsers bij Ten Dijk aanbelden, werd hen gezegd, dat de deur op het nachtslot zat en de sleutels gehaald zouden worden; ondertussen werd er drie maal gezoemd. Dit gaf Jim en Joe genoeg tijd om het roggeveld in te duiken. Net toen de sleutels gevonden waren, ging het luchtalarm. De Duitsers renden weg en kwamen niet meer terug.

Alleen Willy en ik wisten waar het onzichtbare contact bij de voordeur zat voor het alarm, maar Willy durfde nu niet meer van huis. Daarom werd mijn vrouw in het komplot betrokken; dan kon zij Willy aflossen, als ze ergens heen moest, zogenaamd om "op de kinderen te passen".

Als het eten bijna gaar was stuurde Willy het dienstmeisje naar een winkel om een paar doosjes lucifers of een bus Vim te kopen (verder was er toen vrijwel niets zonder bonnen te koop). Als het meisje terug kwam was eenderde van het eten naar zolder gebracht en de pannen bijgevuld met water.

Ik liet bij Philips een klein radiootje maken, zodat ze de BBC konden volgen met twee koptelefoons.

Deze gemakkelijke toestand heeft ongeveer twee maanden geduurd. Om de beurt lagen Jim (navigator) en Joe (rear-gunner) in de kleine zonneplek onder het dakraampje en schoven mee. Hoewel ze zich stierlijk verveelden kregen ze nooit ruzie.

Het hele verhaal zou een roman kunnen vullen, maar het doet verder niet terzake. Begin september begrepen de Canadezen, dat het ogenblik van hun bevrijding niet lang meer op zich kon laten wachten.

ZONDAG 17 SEPTEMBER

Luchtalarm!

Zondag 17 september was ik vrij vroeg op. Het bruggehoofd was immers in beweging, dus er kon van alles gebeuren. Het luchtalarm klonk!

Het grote vliegveld Welschap, waarvan het midden ongeveer 2500 meter van de Kruisstraat lag, werd zwaar gebombardeerd. Wij zaten in onze schuilkelder; dat was een sleuf in de grond, afgedekt met balken, planken en een berg zand daarop. We kregen zand in ons haar, zo schudde alles. Toen het ophield klom ik eruit en ging op inspectie als 'blokhoofd' van de Luchtbescherming.

Ik had me daarbij aangemeld om bij alarm en in spertijd, wanneer niemand buiten mocht zijn, erop uit te kunnen. Omdat uit de hele buurt rondom de Kruisstraat zich niemand had gemeld, vroeg de gemeente mij om blokhoofd Kruisstraat te worden. Toen ik uit de schuilkelder kwam zag ik rook voorbij het dorp Zeelst; bij ons was alles veilig. Ik fietste in die richting door het dorp heen naar Kobbeek-Heike-richting Oerle. Nog voor Kobbeek graasde een koe op 31/2 poot bij een glad rond diep gat, waarvan ik het eind niet kon zien. Een bom van ongeveer 30 cm doorsnee was hierin verdwenen, schuin in de richting van het vliegveld, zonder te ontploffen: te vroeg of in hoge nood afgeworpen. Anders kwamen de Duitsers bij zoiets direct kijken, maar nu kwam er niemand, ook niet bij het zwaar getroffen Kobbeek en Heike, waar vele doden en gewonden waren en waar ik mij nog uren nuttig zou kunnen maken. Dit was echter mijn buurt niet; ik had andere dingen te doen, al wist ik nog niet wat. Ik reed dus terug, maar wel met een enigszins slecht geweten, als ik dacht aan wat ik gezien had; dat ik wegging van een plaats waar nog veel hulp nodig was. Ik dacht: "Dit is iets voor hulpverleners, ik heb dadelijk een militaire taak. De dag is nog maar net begonnen wat zal er verder nog gebeuren?"

Het antwoord kwam prompt: een zwaar gebrom van vliegtuigen zwol aan. Ik dacht: "Dat wordt een zwaar bombardement" en ik zocht dekking voor het geval Welschap opnieuw het doel zou zijn en er weer iets mis ging. Een droge sloot bleek nogal ondiep, maar als ik plat ging liggen was ik onder het maaiveld en dus tamelijk veilig tegen scherven. Dit is alles wat men in zo'n geval kan doen: bij een voltrefter in de sloot ben je dood en begraven. Op mijn rug keek ik naar de lucht. Ze kwamen niet snel, ik richtte me op één elleboog en zag ze komen. Ze vlogen nogal laag, erg langzaam, niet in formatie en het waren er heel veel merkwaardig! Toen zag ik dat ze zweefvliegtuigen trokken, "Airborn" luchtlandings-troepen! De voorsten waren al over het vliegveld heen, maar er vlogen ook vliegtuigen boven Meerveldhoven en Zeelst, ja overal, in noordoostelijke richting. De luchtafweer van de Duitsers sputterde eerst nog wat tegen, maar hield geleidelijk op; zouden ze na het bombardement van die ochtend door hun munitie heen zijn? Of namen ze de benen voor het te laat zou kunnen zijn? De voorsten raakten uit het gezicht zonder te landen, vanuit het westen kwamen er nog steeds meer.

Zes Amerikanen

Ik sprong op de fiets en trapte snel naar Zeelst. Toen ik over de Heuvel kwam, zag ik bij Ten Dijk de balkondeuren aan de voorkant opengaan en Jim en Joe kwamen, volledig in uniform gestoken, naar buiten en schreeuwden en dansten als

gekken, uitzinnig van vreugde. Ik dacht aan de uitkijkpost op de kerk; als die er nog was, kon die van vlakbij dit tafereel aanschouwen. Ik gooide mijn fiets in de voortuin en belde als een bezetene. Willy deed open, omhelsde me en wilde dat ik oranjebitter kwam drinken, maar ik stormde naar boven, sleepte de twee naar binnen, bracht hen met moeite aan het verstand, dat ze de Ten Dijken in gevaar brachten en dat hun bevrijding nog wel een tijdje kon duren. Als er nog Duitsers waren of kwamen, dan waren die waarschijnlijk zeer nerveus en dus ook uiterst gevaarlijk. Dat was een zware domper op hun vreugde. Teleurgesteld gingen ze terug naar hun zolder en de BBC, die echter een totale radiostilte betreffende ons land in acht nam.

Deze onbeheerste vreugde-uitbarsting was door Jan ten Dijk natuurlijk niet onopgemerkt gebleven.

Beneden wachtte de oranjebitter en Willy was druk bezig Jan uit te leggen, waar die twee Canadezen ineens vandaan kwamen. Jan keek met een zuur en argwanend gezicht. Hij voelde zich duidelijk zwaar genomen, ook door mij, want ik had het al twee maanden geweten.

Terwijl ik aan mijn oranjebitter nipte, probeerde ik te bedenken hoe ik dit echtelijk drama zou kunnen oplossen. Toen stormde André binnen, zag de situatie en begreep die meteen. Hij wist ook dat Jans boosheid zich tevens op hem zou richten. Hij zei tegen mij: "Kom mee, ik heb een tolk nodig". Ik volgde hem naar buiten, waar het gebrom was verstomd en de hemel weer schoon was.

We fietsten snel, eerst richting Meerveldhoven en toen bij de zigzag in de Kapelstraat naar het westen, over zandwegen. Geen Duitser te zien! Ondertussen vertelde André, dat een zweefvliegtuig een noodlanding had moeten maken. Zes Amerikanen, onder wie een luitenant, waren in een bosje gekropen, met een jeep en mitrailleur.

Hij had weer "It's a long way to Tipperary" gefloten en "Hallo" gezegd, maar verder hadden ze elkaar niet begrepen. Wel had hij hun duidelijk kunnen maken, dat ze stil en onzichtbaar moesten blijven.

Toen we bij het bosje aankwamen bleek dat laatste niet gelukt. Er waren op de weg vele tientallen mensen, die sigaretten rookten, chocola aten en de Amerikanen aangaapten. Niemand sprak Engels.

Ik meldde me bij de luitenant en bood mijn diensten aan en zonodig die van de lokale ondergrondse. Hij nodigde me uit in de jeep plaats te nemen. Onder het genot van mijn eerste Engelse sigaret bracht hij me in grote lijnen van het plan 'Market-Garden' op de hoogte. Hij legde een kaart op het stuur en wees aan waar hij moest landen, op de hei tussen Best en Son, om van daar Eindhoven vanuit het noorden aan te vallen, zodat het voor de Duitsers moeilijker zou worden om de Engelse aanval vanuit Neerpelt - Valkenswaard tegen te houden. Zo mogelijk zouden een aantal bruggen in het zuiden van Eindhoven bezet worden, voordat deze door de Duitsers werden opgeblazen. De aanval vanuit Valkenswaard moest de 'corridor' openen, die via Eindhoven, Son, St. Oedenrode, Veghel, Uden, Grave (Maasbrug), Nijmegen (Waalbrug), Elst, naar Arnhem moest lopen, waar de paratroops de brug over de Rijn zouden veroveren.

Om die tijdig te bereiken was grote haast geboden.

Hij hoopte dat de hoofdmacht, die de corridor moest openen nog diezelfde avond

(17 september) het zuiden van Eindhoven zou bereiken en dan moest hij bij de bruggen zijn. Ik keek zuinig.

In de totale stilte, die er rondom ons heerste, konden we zwak maar duidelijk artillerie horen in het zuiden. Met zijn kaart en kompas kwamen we tot de slotsom, dat de Engelsen niet of maar weinig verder waren dan hun bruggehoofd.

Ik vertelde in het kort wat wij de vorige avond op de brandtoren hadden gezien en van de verse troepen, die ons hadden gedwongen om te keren. Nu was het zijn beurt om zuinig te kijken.

Ik vertelde, dat ik er niet zeker van was, dat er geen Duitsers meer op het vliegveld waren, al was het misschien alleen nog luchtafweer of wat bewakingstroepen. Als dat zo zou zijn, zouden we onderlangs het vliegveld over het Beatrixkanaal moeten en dan met een omtrekkende beweging voor Eindhoven langs naar de noordkant, met het risico dat er in het noorden van Eindhoven nog Duitsers waren, vechtend met zijn collega's uit Best of Son. Hij zag de problemen.

Het Beatrixkanaal was een obstakel. De brug in het verlengde van de Kruisstraat was goed; behalve een ingang van het vliegveld, vlak voor de brug, waren daar geen Duitse stellingen of gebouwen. Langs die ingang konden we misschien wel bliksemsnel voorbij rijden. Maar de aansluitende Zeelsterstraat zou ons te dicht bij het voorlopig nog Duitse Eindhoven brengen.

De Duitsers hadden ca. 21/2 kilometer noordelijker voor eigen gebruik een tweede brug gebouwd, die ik alleen uit de verte gezien had; deze brug verbond het vliegveld, ongeveer bij het einde van de startbanen, met hun stellingen en terreinen aan de overkant van het kanaal en werd ook gebruikt om naar Eindhoven te rijden; er moest daar dus een goede weg zijn.

De middag was inmiddels om en over een paar uur zou het donker zijn. De radio-man van de Amerikanen meldde, dat hij geen enkel contact kon krijgen met hun wapenbroeders, omdat de afstand te groot was. De luitenant gaf hem opdracht te blijven proberen. We overtuigden de boeren op de weg ervan, dat het voor hen en voor de Amerikanen gevaarlijk was, als ze daar stonden. Als er een auto met Duitsers uit Veldhoven kwam, zou alles verloren zijn. Gelukkig begonnen ze ook honger te krijgen en de één na de ander droop af.

Ik stelde de luitenant voor tot de volgende morgen vroeg te wachten; dat leek me beter dan een onzekere tocht in de invallende duisternis te wagen. Ik wees op de stilte in het noorden van Eindhoven en de artillerie, waarvan we geen vooruitgang konden vaststellen. Bij het krieken van de dag beloofde ik voor hun jeep uit te rijden en hem met signalen te waarschuwen voor gevaren. De luit had een goede veldkijker en zou een veilige afstand kunnen bewaren.

We spraken de volgende signalen af:

- een hand omhoog: stop en wacht; ik ga even verkennen of ik kom terug voor overleg
- een hand op mijn rug: stop en zoek dekking; er is iets dat ik niet vertrouw
- zonder signalen terug komen: we komen een te sterke tegenstander tegen (bijvoorbeeld een grote troep of een tank); maak dat je weggemt!

We hadden nog een paar signalen, maar die weet ik niet meer. We schreven ze op en repeteerden, met een plaatsvervangend onderofficier erbij. Daarna zetten zij hun tentjes op en ik reed naar huis. Onderwijl bedacht ik, dat ik 's morgens in het donker en in spertijd naar hen toe moest fietsen. Als er dan maar luchtalarm was, mocht ik buiten zijn. Ineens realiseerde ik me, dat het luchtalarm van 's morgens niet afgeblazen was en ook de hele middag had er geen luchtalarm meer geklonken, terwijl er toch heel wat geallieerde vliegtuigen in de lucht waren geweest. Zou de centrale post op het vliegveld gezeten hebben ? En nu verlaten zijn ? Dan kwam er geen alarm meer! Dat zou kunnen betekenen, dat het vliegveld totaal verlaten was, en niet alleen door de Luftwaffe!!

Ik reed mijn huis voorbij tot voor de ingang van het vliegveld, waar de slagboom open stond. Daar liep een oude man, die desgevraagd vertelde sinds die ochtend geen Duitser meer gezien te hebben, hoewel hij tegenover de ingang woonde. Ik bedankte hem en reed naar huis, om eindelijk wat te eten en te slapen en zette de wekker op 4 uur.

18 SEPTEMBER 1944

Gids naar Eindhoven

Ik had het gevoel er nog maar net in te liggen, toen de wekker afliep. Na een ontbijtje sprong ik op de fiets. Bij aankomst bij het bosje, was de jeep al klaar voor vertrek. Het werd een prachtige herfstdag, maar het was wel koud. Spoorwegs reden we bij het eerste daglicht naar Zeelst, met enkele honderden meters tussenruimte. Bij Ten Dijk op de Heuvel zag ik nog geen teken van leven. Honderd meter verder moest ik haaks linksaf de Kruisstraat in, die daar erg smal was en die ik vandaar niet kon overzien. Ik stopte, wachtte tot de jeep bij het begin van De Heuvel in zicht kwam en stak mijn hand op. Ze stopten. Ik reed de Kruisstraat 100 meter in tot de bocht naar rechts, waar ik de straat tot voorbij Het Slot (een grote villa) kon overzien. Dat was een flinke afstand; alles leek veilig en verlaten. Ik reed terug tot ze me zagen en ging weer voorwaarts. Toen ik bij Het Slot vooruit spurtte, zag ik ze achter me; ik kon nu weer een heel stuk overzien.

Ongeveer 600 meter verder kon ik de verleiding niet weerstaan bij mijn huis aan te bellen om mijn vrouw deze optocht te tonen. Terwijl ik doorreed, ging zij bij het hek staan met ons eerste kind van 11 maanden op de arm en heette de Amerikanen in het Engels welkom. Ze stopten even en onze zoon kreeg een stukje chocolade, dat hij aandachtig bekeek en vervolgens op de grond liet vallen. De vriendelijke Amerikaan keek verbaasd, maar nog veel verbaasder toen mijn vrouw zei: "Sorry, maar hij heeft in zijn leven nog nooit chocola gezien. Dat hebben we al jaren niet meer!"

In snel tempo haalden ze de achterstand weer in. Nu kwam ik voor de grote beslissing te staan: over welke brug kon ik ze het beste leiden. De veilige brug met daarachter de gevaarlijke stad of de onbekende weg over het vliegveld en de Duitse brug, maar met een grotere kans om achter de Amerikanen terecht te komen en niet in Duitse handen te vallen, of, erger nog, tussen twee vuren terecht te komen. Uit enkele dreunen van ver weg en wat moeilijk te lokaliseren geknetter van mitrailleur kon ik niet veel opmaken. Wel had ik het vermoeden, dat ten noorden van Eindhoven gevochten werd. Dat deed de deur dicht; ik reed naar de Sliffertse

hoofdingang van het vliegveld en toen de jeep de bocht om kwam en mij weer in het vizier had, vervolgde ik met kloppend hart de weg door de gehate slagboom, die net als gisteravond omhoog stond.

Ik vond de weg tussen nog rokende puinhopen van loodsen en garages en toen van hangars, brandweergarages en benzinedepots. Ik realiseerde mij dat ik nu tussen twee vuren kon komen als er een schietpartij zou ontstaan met nog aanwezige Duitsers; de jeep was blijkbaar bang mij uit het oog te verliezen in deze chaos en reed té dicht achter me om bij een verrassing nog tijdig dekking te zoeken. Niet teveel nadenken nu, maar snel doorzetten!

Ik zag een brede weg naar het kanaal en reed naar boven, de dijk op, tussen verlaten stellingen met mitrailleur-nesten en loopgraven door. Toen ik de jeep achter me zag, vloog ik de brug over, die veel breder was dan ik had verwacht; het was een flinke tweebaansweg, die aan de overkant weer op een dijk eindigde. Alles verlaten! Vandaar kon ik het terrein goed overzien. In een wei rechts van de weg stond een batterij van 4 stukken zwaar luchtdoelgeschut, maar er was geen levende ziel te bekennen.

Toen de jeep de brug bereikt had, fietste ik naar beneden langs de batterij. De lopen stonden nog omhoog; bij elk stuk lag nog munitie. Alles wees op een overhaaste vlucht, waarbij zelfs, zover ik kon zien, geen gebruik was gemaakt van de speciale granaat, die bij elk stuk luchtdoelgeschut aanwezig moest zijn om het onbruikbaar te kunnen maken door in het stuk te ontploffen, wanneer dat nodig mocht zijn. Zouden ze gisterochtend voor het bombardement gevluht zijn? Ze konden er natuurlijk vergif op innemen, dat in dit stadium de bombardementen op de luchtafweer gericht zouden zijn. Toch was deze batterij niet gebombardeerd.

Voor me lag de bosrand. In dat bos heeft vermoedelijk hun munitiedepot gelegen. En waarschijnlijk lag het daar nog, want de voertuigen voor het vervoer van de munitie naar de batterij zullen wel voor de vlucht gebruikt zijn. Als er nog bewakers achtergebleven zijn, kunnen die mij in het veld en de jeep in mijn kielzog wel zien en ik hèn in het bos niet.

Natuurlijk had ik de jeep op de brug moeten laten stoppen om het bos te verkennen, maar daarvoor was het nu te laat. Doorrijden maar! De kans hier nog Duitsers tegen te komen, terwijl het vliegveld verlaten was, werd steeds kleiner. Ik reed het bos in en zag daar niemand, tot mijn grote opluchting. Het bos gaf enige schaduw. Dat was prettig, want het werd nu warm. Het tempo werd nog wat verhoogd en ik liet daarmee nog wat voorzichtigheid varen. De jeep volgde prachtig, ik kreeg er nu pas echt plezier in! Dit was nu waar we 4 lange jaren op hadden gehoopt en wat we in gedachten hadden voorbereid: actief meehelpen aan onze bevrijding! Als het zou lukken deze goed getrainde en bewapende mannen te bestemder plaats te brengen, hadden we eindelijk Duitsland een loer gedraaid, die tenminste iets voorstelde. De Duitsers hadden dit groepje belet naar hun doel te vliegen en waren daarin geslaagd; wij maakten dat nu weer lekker ongedaan.

Daartoe moesten we nog achtereenvolgens over de landelijke weg Oirschot - Eindhoven, dan de spoorweg Den Bosch - Best - Eindhoven over of onderdoor en dan zouden we op de hoofdweg Den Bosch - Best - Eindhoven stuiten. Wellicht trokken de luchtlandingstroepen over die weg naar Eindhoven, of ze namen de weg St.Oedenrode - Eindhoven (Frankrijkstraat). Mogelijk ook namen ze beide

routes. In alle gevallen kwamen ze op de Boschdijk, die van het noorden van Eindhoven naar het centrum liep. Het schieten klonk dichterbij.

Aan de Oirschotsedijk lag, meer naar links, nog een Nederlandse kazerne, die sinds 1940 door de Duitsers gebruikt was. Ik kon me niet goed voorstellen, dat daar nog Duitsers waren, terwijl de Amerikanen hun achterland aan het bezetten waren. Als ze nog in de buurt waren, trokken ze nu terug op het centrum van Eindhoven.

Even later versperde een man met een geweer in de aanslag ons de weg. Hij was gekleed in een blauwe overall met een PAN-band om de bovenarm. Zo'n 'uniform' lag ook bij mij thuis, maar dat hielp nu niet. Ik seinde de jeep op afstand te stoppen, maakte me bekend en legde de situatie uit. Maar de PAN-man kende geen uitzondering op zijn strikte orders; deze weg was afgesloten voor iedereen. Vlakbij lag het eindstation van de hoogspanningsleiding Geertruidenberg - Eindhoven, met schakelaars en transformatoren. Hiervandaan liepen de kabels naar de stad. Om de Duitsers niet de gelegenheid te geven dit complex op te blazen werd het door de PAN bewaakt. Geen gek idee!

Ik overwoog een omweg of om de jeep de doorgang te laten forceren, waarbij vermoedelijk de PAN-man zou sneuvelen. Ik probeerde hem daarmee te overbluffen, maar hij week niet; "bleef liever ter plaatse dood". Mijn Amerikanen "konden wel verklede Duitsers zijn". Ik gelastte hem zijn commandant te roepen, waarop hij te kennen gaf, dat die te ver weg zat. Ik zei: "Schiet dan in de lucht, dat zal hij wel horen". Hij verdomde het, want dat kon de Duitsers alarmeren. Gelukkig kwam er uit de bosjes een soort sergeant-majoor te voorschijn, een oudere PAN-man met de bijbehorende grote snor, die argwanend naar de jeep keek. Ik wenkte de jeep dichterbij te komen. Uiteindelijk kregen we toestemming door te rijden. De sporadische knallen werden steeds harder en steeds zuidelijker. Zolang we de brede weg volgden viel er niets bij te sturen, maar iets meer naar rechts zou eigenlijk wel goed zijn.

Weldra kwamen we uit op de Boschdijk en het noorden van Eindhoven en wie reden en liepen daar??? Amerikanen - Airborn - van hetzelfde regiment als 'onze zes'. De luitenant nam snel afscheid en ging op zoek naar zijn kapitein om zich te melden: "Terug van weggeweest". Ook die had tegenslagen gehad bij Best en had daardoor net zo veel vertraging opgelopen als ons groepje. Ik zwaaide nog een keer en draaide me om. Pas toen bedacht ik, dat we elkaars naam niet eens wisten. Ik fietste een zijstraatje in en kwam op het Minckelerplein, waar mijn oudere zuster en zwager Van Hasselt met hun kleine kinderen woonden. De vlag hing uit! Ze hadden zojuist, door het lawaai op de Boschdijk, gemerkt dat ze bevrijd waren. Zij speldden mij een grote oranje kokarde op en met deze versiering reed ik door het westen van Eindhoven naar de Zeelsterstraat, die me naar Zeelst zou brengen. Iedereen zat nog binnen naar de radio te luisteren, onwetend van de vrijheid. De radio berichtte niets van wat zich hier afspeelde.

Toen ik omhoog fietste naar de brug over het Beatrixkanaal, kwam van links een patrouille van ca. tien oudere Duitse soldaten onder een feldweibel en klom tegen de dijk op. Doorrijden en tegelijk met hen de brug overgaan, met een hand over mijn kokarde, was het enige wat ik kon doen.

Zij hadden het veel te druk met hun eigen veiligheid en pikten gelukkig mijn fiets niet in. Ze liepen gebukt om zich klein te maken en gingen linksaf, over de

Kanaaldijk, die met lang gras begroeid was. Mij leek, dat ze een veilige plek zochten om de gebeurtenissen af te wachten, deserteurs dus eigenlijk. Dat was er dus over van de 'helden' van het Derde Rijk.

Even later zag ik een pantserwagen uit de richting Zeelst naar me toekomen. Was dat vriend of vijand? De wagen had een witte ster op de motorkap, net als bij de jeep! De hand kon weer van de kokarde. Ik hield hem aan. Het bleek een Engelse officier te zijn. Ik wees hem de Duitsers aan, die nog op de dijk verder sjokten. Hij bekeek ze met zijn kijker. Ik opperde: "Als u één man hier laat en met de rest over één van die zandweggetjes tussen de akkers door rijdt tot u vóór ze uitkomt, dan hebt u het hele zootje als makke schapen in de tang". Hij moest lachen om mijn plan, maar dacht er niet over. "Ik ben een verkenner en zal rapporteren. Maar met dit zware ding ga ik niet van de verharde weg af voor een stuk of wat van die oude zakken! Maar ik wil ze wel de schrik in de benen jagen", zei hij en gaf zijn schutter bevel twee vuurstoten uit de mitrailleur in hun richting te geven. De moffen vielen in het lange gras alsof ze geraakt waren; ze bleven doodstil liggen. Later bleek, dat ze niet waren geraakt. Ik bracht de commandant op de hoogte van wat ik wist van de situatie in Eindhoven.

Of er nog troepen en een Ortskammandatur in het centrum waren, wist ik niet, maar de Amerikanen moesten nu het centrum wel zowat bereikt hebben. Wij gingen ieder ons weegs.

In de lucht waren laag vliegende jagers steeds op zoek naar vijandelijke transporten; nu begreep ik de bedoeling van de witte sterren.

Duitse krijgsgevangenen

In Zeelst reed ik mijn huis voorbij, regelrecht naar het dorp, waar de PAN misschien wel mobiliseerde. In Café Scheepers kwamen inderdaad de eerste overalls opdagen. Eerst gauw naar huis om me te verkleeden; over de overall deed ik mijn officierskoppel met daaraan de revolver; dat maakte van een gewoon soort boer ineens een persoon met gezag. Na een boterham gegeten te hebben, het was zowat midden op de dag, meldde ik me bij Ten Dijk voor de dienst.

Hij liet de troep aantreden en stelde mij voor als zijn 2e man en plaatsvervanger. Hij schreef alle namen en adressen, functies in 1940 en bewapening op. Er waren er meer dan de ca. 22 die zich tijdens de bezetting hadden aangemeld, ongeveer 27 in totaal. Het wapenarsenaal viel bitter tegen; een paar pistolen, een jachtgeweer, een oud Belgisch geweer met 3 oude patronen uit 1914, en dergelijke.

Verder was er een probleem met de nieuwe aanmeldingen. We hadden een maand geleden onze spiksplinternieuwe overalls gekregen en een band om de linker bovenarm. Wij zagen er dus 'model' uit. De nieuwkomers hadden een oude, soms gerepareerde verschoten overall zonder band. Ze werden voorlopig aangenomen als reserve. Velen kende ik niet, Ten Dijk trouwens ook niet.

De eerste opdracht was het opbrengen van Duitsers en NSB-ers; Ten Dijk had twee lijstjes. Ik meldde, dat ik een uur geleden ongeveer tien oude Duitse soldaten had gezien, die nu waarschijnlijk nog lagen waar ze beschoten waren; ze zaten min of meer opgesloten tussen het kanaal, de verbinding met de Dommel, de weg Meerveldhoven - Gestel - Eindhoven en de Kruisstraat; ze konden overal geallieerden verwachten en waren waarschijnlijk doodsbang geworden.

Er kwamen nog enkele mannen opdagen. Een paar kwamen met een Duitse auto,

die door een paar hoge officieren 's morgens in het dorp was achtergelaten. (Ze hadden steeds angstig naar de lucht gekeken en waren te voet verder richting Eindhoven over de Blaarthemseweg gegaan.) Ook meldde zich één agent van de rijkspolitie die in de gemeente woonde en uiteraard een pistool had. Ten Dijk gaf hem het lijstje met NSB-ers, mij het lijstje met Duitse burgers en hijzelf ging met 15 man op de oude Duitse soldaten af, gewapend met de paar geweren, die ergens op leken.

Ik had vijf man meegekregen, die de Duitsers wel eens mores zouden leren. Ik besloot de groep dus bij elkaar te houden onder mijn leiding. We omsingelden telkens een huis en belden aan. Het bleken allemaal Duitse vrouwen te zijn, die al vele jaren met Zeelstenaren of import getrouwd waren en dus eigenlijk Nederlanders waren geworden, maar dat nooit officieel geregeld hadden. We keken of ze Deutsch-freundlich waren geweest, geen afbeelding van Hitler of kale plekken aan de muren hadden en vroegen de burens naar bezoek van Duitse militairen of deelname aan Duitse evenementen. De meeste burens wisten niet eens, dat de vrouwen van Duitse afkomst waren, zo ingeburgerd waren ze. Alleen de laatste van het lijstje was onbekend. Aangezien haar adres in het klooster was, waar men haar niet kende, ging ik naar Mijnheer Pastoor, die ons de sleutel tot het raadsel verschaftte. Het zei dat 'het zusterke' de gezochte was; dat was een liefde-zuster, een non die in het klooster woonde en die sinds mensenheugenis en met grote toewijding wijkverpleegster en maatschappelijk werkster was in het dorp. Ze sprak volmaakt Brabants en toen wij haar gevonden hadden, legde ze uit dat het in haar orde gewoonte was om niet te naturaliseren, omdat ze in principe elke dag naar een ander land overgeplaatst kon worden. Ze was na de geboorte van onze zoon bij ons geweest en ik kende haar daarvan. We lachten samen om de situatie en dat stelde haar meer gerust dan woorden konden doen.

Ik kwam dus tegen de avond terug zonder arrestanten. De politieman had geloof ik één of twee NSB-ers, Ten Dijk tien Duitse soldaten, en wat heel belangrijk was, tien geweren met munitie en enkele handgranaten. Alle arrestanten werden in het schooltje opgeborgen, hetgeen ons tot een permanente bewaking verplichtte. In het begin vonden vele PAN-mannen dat schitterend. Later, toen het vervelend werd, werden de gevangenen door de geallieerden overgenomen en waren wij verlost van deze veel personeel vragende klus. Alleen al om eten voor ze bij elkaar te schooieren!

Er ontstond in het schooltje nog even een zeer gespannen situatie toen het, op de dag van arrestatie, op een of andere manier tot de gevangenen doordrong, dat er een kans bestond, dat ze door het Duitse leger bevrijd zouden worden. De Duitsers deden vanuit Nuenen een aanval op de brug in de corridor bij Son, die bijna slaagde. Toen probeerden ze een aanval in de richting Eindhoven en die liep ook vast. Maar ondertussen was er bij Son paniek en werd het dorp zwaar beschoten. In Eindhoven, dat net bevrijd en in de corridor was opgenomen, bleek men al te weten dat de brug in Son door de Duitsers was opgeblazen en dat de Duitse tanks elk ogenblik Eindhoven binnen konden rijden. Toen de stad die avond ook nog door ca. 85 Duitse bommenwerpers gebombardeerd werd bij het licht van tientallen potten oranje bengaal vuur aan parachutes, werden de vlaggen binnengehaald en kroop men weer in de schuilcellen. De Engelsen bij ons deelden mee, dat ook wij ons op een herbezetting moesten voorbereiden.

Ten Dijk en ik dachten: het is nu donker en de mensen zijn thuis; laten we de ochtend maar afwachten. Erg donker was het die nacht echter niet, want Engelse zoeklichten schenen tegen de vrij lage bewolking en veroorzaakten wat de Engelsen noemen 'Monty's Moonlight'. In dat licht ging de strijd de hele nacht door. Eén voortdurend geknetter van geweer- en mitrailleurvuur, begeleid door de dreunen van artillerie en tanks.

In de school-gevangenis begrepen de Duitsers, dat als zij door hun landgenoten zouden worden gevonden, ze als deserteurs zouden worden gefusilleerd, en dat ze aan dat noodlot alleen konden ontkomen door tijdig uit te breken. Ze beraamden plannen en smoesden samen. De bewaking werd versterkt, onder leiding van de tot twee man toegenomen rijkspolitie (Boekhout en Mikkers).

Die nacht waren alle zenuwen aan beide zijden tot het uiterste gespannen en de PAN-mannen waren echt bereid het tiental lastige Duitsers dood te schieten. Maar toen er buiten urenlang niets gebeurde, zakte de spanning en maakte tegen de ochtend plaats voor vermoeidheid en behoefte aan slaap. Onze mannen werden afgelost door min of meer uitgeslapen PAN-mannen en de Duitsers vielen in slaap. We hadden het gered zonder misdaden te begaan, vooral dankzij het verstandig optreden van de politiemannen.

De volgende morgen viel alles nogal mee. Eindhoven en Son waren nog steeds vrij en deel van de corridor. Daar kwam het verkeer nu goed op gang en men had een begin gemaakt met de verbreding.

(wordt vervolgd)

V.

CAMPINIA HONDERDMAAL

Toke

*Campinia dus honderdmaal,
Een kwarteeuw lang, da's kolossaal,
Zo duiken in 't verleden.
't Zijn onderwerpen, allerlei,
En elke abonnee met mij,
Is zeker zeer tevreden*

*Brabantse archeologie,
't Is heraldiek, 't is nostalgie,
Stamlijsten van geslachten.
Het is historisch, magnifiek,
Wat alle schrijvers aan kroniek,
Hier bij elkander brachten.*

*Bedankt, en dat nog menigmaal,
Gij ons verrast, eens per kwartaal.
Wij kunnen 't zeer waarderen!
Campinia, zal verder gaan,
En daarom wil ik hier spontaan,
Van harte feliciteren!!*

Oirschot, 21 febr. 1996

Eind februari bracht Toke van de Ven-Lommers bovenstaand gedicht naar de redactie naar aanleiding van de honderdste Campinia. Na een periode van ziekte, wilde ze graag zo nu en dan weer een gedicht in Campinia publiceren. Jammergenoeg zal het bij dit ene gedicht blijven. Op 29 maart 1996 is Toke op 76-jarige leeftijd overleden. Moge zij rusten in vrede.

De redactie.

VI. KORTE GEZINSBESCHRIJVING VAN HET ECHTPAAR JAN MEESTER AERT LEGIUS EN IDA TOIRKENS, c.q. MERIKEN AERT SIJKENS TE OIRSCHOT (ca. 1595-1670) EN HUN FAMILIE

door J. Toirkens

Jan Aert Legius en zijn familie

Jan Aert Legius was de zoon van Meester Aert Jansen (Legius), en van Lijske dochter van Wouter Denis Goorts. Zijn geboortejaar zal zo rond 1598 zijn geweest, afgaande op een getuigenverklaring van het jaar 1641 blijkt dat genoemde Jan Aert Legius op dat moment 43 jaar oud was. Zijn vader was geruime tijd een van de twee vorsters van Oirschot en woonde een tijdlang te Best.

Zijn andere broers en zusters in het gezin Legius-Goorts waren :

1. Wouter Aert Legius, geboren te Oirschot rond 1600. Deze huwde in Den Bosch, waar het huwelijk werd gesloten in de St. Catharinakerk op 7 februari 1627, met Mechtildis dr. van Egidius Aerts. De ondertrouw had aldaar plaatsgevonden op 24 januari daaraan voorafgaand. De getuigen bij het huwelijk waren Eijmbert Andriessen en Nicolaes Johannis van Berckel, bij de ondertrouw waren dit Aert Adriaens en Johanna Johannes Henricks. De bruidegom wordt in het huwelijksregister aangemerkt als afkomstig "van Best". Hij woonde een tijdlang in 's-Hertogenbosch maar behield ook zijn verblijf in Oirschot²). In Den Bosch woonde hij in het huis genoemd " 't Bont Peertje" aan de Ulenburg. Kinderen uit dit huwelijk, allen gedoopt in de St. Catharinakerk te Den Bosch :
 - a. Arnoldus, gedoopt op 18 augustus 1627.
Doopgetuige was Dominus Wilhelmus Heerbeek.
 - b. Arnoldus, gedoopt op 8 augustus 1628.
Doopgetuigen waren Johannes Arnoldi (Legius) en Catharina Petri.
 - c. Aegidius, gedoopt op 22 juli 1629.
Doopgetuigen waren Embertus Andreas en Anna Lucvens.
 - d. Catharina, gedoopt tussen 1 en 6 september 1630.
Doopgetuigen waren Henricus Verwitse van Susteren en Margareta Peters.
 - e. Arnoldus, gedoopt op 4 juli 1632.
Doopgetuigen waren Joannes Gualteri en Elisabetha Bernardi.
 - f. Egidius, gedoopt op 19 januari 1634.
Doopgetuigen waren Gisbertus Jois Gisberti en Maria Pauli Winandi.
 - g. Elisabeth, gedoopt op 4 juli 1635.
Doopgetuigen waren Joes Petri en Johanna Maria Losen.
 - h. Ida, gedoopt op 30 juni 1636.
Doopgetuigen waren Constantinus Constantini en Maria Johannis (Sijkens ?). Vermoedelijk vernoemd naar Ida Toirkens, haar tante, deze was in 1635 overleden.
 - i. Wilhelmus, gedoopt op 26 januari 1638.
Doopgetuigen waren Jacobus Bartholomeus en Maria Heriberti.

In het jaar 1643 of daaromtrent keert Wouter Legius terug naar Oirschot, waar hij in Verrenbest gaat wonen en waar ook zijn kinderen verder worden grootgebracht).

Hij overlijdt in Oirschot waarschijnlijk in het jaar 1679 dan worden er namens zijn kinderen enkele stukken grond onder Oirschot verkocht, gelegen onder de herdgang van Verrenbest.

2. Lijsken Meester Aerts de Lege, zij huwde later met Henrick Aerts Verhoeven.

3. Jenneken Meester Aerts de Lege, zij huwde later met Aert Ariens Verhoeven.
Kinderen in dit huwelijk :
- Aert Aerts Verhoeven.
 - Lijske Aerts Verhoeven.
 - Cathalijn Aerts Verhoeven, huwde later met Jan Gerit Goossens.
 - Heijlke Aerts Verhoeven, huwde eerst met Leendert Henricks van de Snepscheut en daarna met Anthonij Goorts vande Berch.
 - Maijke Aerts Verhoeven, huwde later met Frans Peter Mickers.

4. Meester Dionijs Legius. Hij was het jongste kind en geboren rond 1610. Middels een afzonderlijk codicil op 30 maart 1618 bepaalt Meester Aert Legius dat zijn jongste zoon Dionys, mag studeren tot en met zijn 16e jaar, eventueel met een uitloop tot zijn 18e jaar, waarbij de andere kinderen jaarlijks f 50.- aan hem moeten betalen, zolang er tenminste geen boedelscheiding tussen de kinderen tot stand is gekomen.

Maar hij bepaalt daarbij ook "*ende dat het niet en blijcke dat hij wel voordeert int leeren*", dat dan deze studiekosten-tegemoetkoming komt te vervallen.

Nu, dat is allemaal wel meegevallen, in het jaar 1628 studeert Dionijs met succes af in Leuven, waar hij als z.g. dives stond ingescheven aan de Pedagogie "De Valk" .

Hij promoveerde op 20 november 1628 als 87e van 237 kandidaten tot A.L., ook hier en daar vermeld als Legins of Legims. Overigens was hij licentiaat in beide rechten.

Daarna werd hij advocaat te Leuven en ook procureur aldaar. Hij werd verschillende keren ingeschakeld om voor Oirschot bepaalde belangen te behartigen⁴), maar hij verschijnt ook b.v. in Eindhoven ten tonelen). Ook was hij als advocaat verbonden aan de Raad van Brabant.

Nog niet is uitgezocht of hij gehuwd was.

Mr. Dionijs Legius overlijdt te Leuven in het jaar 1680.

Ooms en tantes van Jan Aert Legius

Dat waren respectievelijk :

- Denis Jan Aerts, ook wel Molders genoemd.
- Agnes Jan Aerts, gehuwd met Lambert Willem Goorts.
- Marijke Jan Aerts gehuwd met Dielis van de Maerselaer.
- Jenneke Jan Aerts gehuwd met Gerit Gerit Sroijen.

Ida Toirkens en haar familie

Ida werd geboren in Oirschot en aldaar gedoopt, maar de precieze datum is onbekend, waarschijnlijk tussen 1590 en 1595, als dochter van Meester Dirk Toirkens en Cathalijn de Crom.

Zij was waarschijnlijk de oudste dochter omdat bij de erfelijke verdeling van de nalatenschap zij als eerste wordt genoemd en zij ook het leengoed Ten Rodeken verkrijgt.

Haar vader Meester Dirk Toirkens was een periode notaris in Oirschot, tussen juli 1602 en maart 1612. Dochter Ida zal het werk van haar vader dus wel zeer bewust hebben meegemaakt. In maart 1612 overlijdt haar vader, dochter Ida zal dan tussen de 17 en 22 jaar oud zijn geweest.

Haar moeder Catalijn de Crom was een dochter van Jan Jan de Crom en van Anna Willem de Cort, welke Catalijn de Crom in het jaar 1627 nog in leven was.

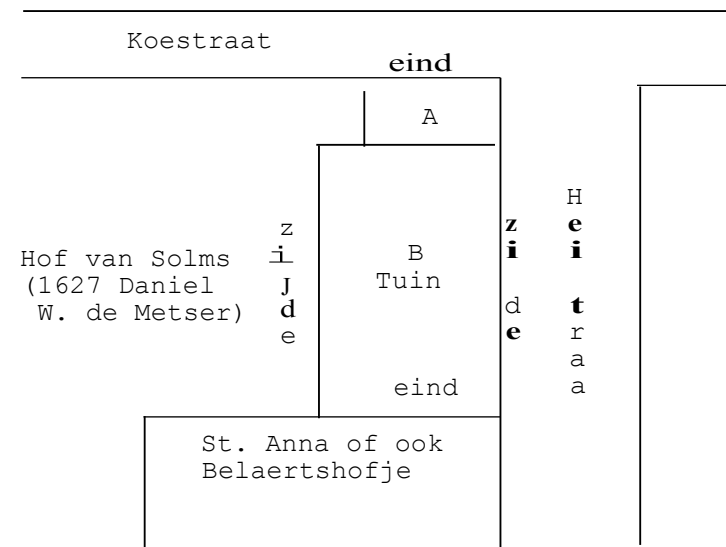
Ida Toirkens kon in ieder geval schrijven, blijktens een handtekening onder haar testament in het jaar 1629, welk testament zij ondertekende met : "Iken Dirckx Turkens".

Zij woonde vermoedelijk tot haar huwelijk in het jaar 1620 in het ouderlijk huis aan de Koestraat, thans hoek Heistraat, zoals hierna schetsmatig is weergegeven. (perceel A en B)

In het jaar 1627 wordt het huis omschreven als:

huis, brouwhuis, brouwgetouw, schuur, grond en tuin en de erven die erbij horen, gelegen in de herdgang van de Kerkhof naast het erf van Daniel Willem Smetsers aan de ene kant, ende gemenestraat aan de andere kant en het ene einde, met het andere einde belendend aan het erf van het Beneficie van het St. Annenaltaar.

Schematisch is dat als volgt weer te geven :

Volgens de kadastrale kaart van het jaar 1832 was de situatie m.b.t. het vroegere eigendom van de familie Toirkens, bij benadering aldus :

A : 2 huizen	ca. 60 m2, kadastraal sectie 735 (deels)
B : Tuin	ca. 960 m2, kadastraal sectie 735/736 deels

Totaal ca :	1020 m2
	===== :

Haar broer en zusters

Ida Toirkens had een broer Henrick, gehuwd met Maaijke Lenaert Lenart Moijses van Aalst (ook wel Wichmans genoemd), daarnaast had zij een zus Aleit, gehuwd met Jan de Metser, deze laatste was secretaris en notaris in Oirschot en tenslotte nog was er een zus Anneke gehuwd met Gerard Jan Goossens, jarenlang schepen van Oirschot.

Haar zus Anneke was al ietsje eerder dan zijzelf gehuwd, rond 1614, zus Aleit eveneens rond 1614, en zij bleef dus enkele jaren samen met haar moeder die weduwe was, en haar broer Hendrik in het gezin over. Hendrik Toirkens huwt als jongste in het gezin in het jaar 1622, evenals de andere kinderen steeds in Oirschot.

Haar ooms en tantes van de Toirkens-zijde

Omdat haar vader enige zoon was, waren er verder geen ooms of tantes van de Toirkens-kant. Wel woonden er enkele Toirkens-familieleden in Oirschot rond 1600-1650 in de herdgang van Spooronk (ter plaatse Boterwijk), maar dat was verre familie en er zijn op papier althans, geen contacten geweest.

Huwelijk en kinderen in het gezin Legius-Toirkens

Ida Toirkens huwt te Oirschot op 6 juni 1620 met genoemde Jan Meester Aert Jansen. Zoals hierboven al gememoreerd is ze geboren tussen 1590 en 1598, derhalve was ze enkele jaren ouder dan haar man die geboren is in het jaar 1598. De getuigen bij het huwelijk waren Walterus Aerts (Legius) en Cornelius van de Rijt.

Kinderen in het huwelijk de Lege-Toirkens :

1. Elisabeth, geboren te Oirschot en aldaar gedoopt op 18 maart 1621. Doopgetuigen waren daarbij Gerardus Jansen (Goossens) en Agnes Lamberts. Zij huwt te Best op 25 juni 1641 met Hendrik Jan van de Ven, die een periode lang president van Liempde was en waar het echtpaar ook hun verblijf had, naast waarschijnlijk Best. Via dit gezin en de nazaten ervan verdwijnt het leengoed "Ten Rodeken" dus uit de Legius-familie. Kinderen uit dit huwelijk :
 - a. Jan van de Ven, geboortig van Liempde, maar bij de huwelijkssluiting te Oirschot op 7 oktober 1672 woont hij in Oirschot (Best). Huwt dan met Cathelijn Dielis van Kerkoerle, geboren te Best. Hij huwt voor de 2e keer op 2 februari 1675 te Liempde met Ida dr. Jan Gijsberts Verschueren.

- b. Marten van de Ven, hij huwt later met Maria dochter van Goijaert Janssen Avignons.
 - c. Ida, later gehuwd met Peter van de Biggelaer, vestigt zich te Liempde.
 - d. Catharina, gedoopt te Best op 20 januari 1647.
 - e. N.N., later gehuwd met Gijsbert Henrick Hessels, vestigt zich in Liempde.
 - f. Arnolda, doop te Best 29 juli 1649.
 - g. Aleit, gedoopt te Best op 4 december 1651, woont bij haar moeder in en blijft waarschijnlijk ongehuwd.
2. Arnoldus, geboren te Best en aldaar gedoopt op 3 maart 1623. Doopgetuigen daarbij waren Gijsbertus Johannes van Engelant en Aleijdis de vrouw van Johannes Guillelmus de Metser. Aert Jan Aerts Legius huwt later met Margriet dochter van Hendrik Nicolaas Goorts, uit dit huwelijk wordt een dochter Iken Aert Legius geboren. Bij het huwelijk in het jaar 1643 worden huwelijksvoorwaarden opgemaakt tussen beide families, elke partij moet f 500.- huwelijksgift inbrengen⁶). Genoemde Iken Aert Legius huwt later met Gijsbert Dielis van Kerkoerle.
 3. Dirk, geboren te Best en aldaar gedoopt op 22 december 1625. Doopgetuigen daarbij waren Henricus Arnoldus Verhoeven en Catharina de weduwe van Theodorus Turkens. Hij huwt later met Anneke Henriks van Engelant, gedoopt te Best op 11 november 1625. Kinderen uit dit huwelijk, allen gedoopt te Best :
 - a. Ida, gedoopt op 2 januari 1649, zij huwt later met Gerart Henricks de Roij.
 - b. Hester, gedoopt 27 maart 1651, huwde later met Antonius Henricks van de Sande.
 - c. Maria, gedoopt op 11 juni 1653.
 - d. Joannes, gedoopt op 12 juli 1655. Huwde later met Anna Henricus Dielis Dirckx de Smit
 - e. Elisabeth, gedoopt op ... 1657.
 - f. Henricus, gedoopt op 16 mei 1663.
 - g. Arnoldus, gedoopt op 2 november 1666.
 4. Catharina, geboren te Best en aldaar gedoopt op 25 maart 1628. Doopgetuigen daarbij waren Guillelmus Heerbeek, priester en Maria Leonardus Moses. Zij huwt later met Lambert Andries van de Sande, en na diens overlijden huwt ze met Wouter Gielens van der Waerden.
 5. N.N. Blijkens het testament was moeder Ida Toirkens op 25 mei 1635 "in barensweeën". Het kind werd niet als zodanig ten doop gehouden, mogelijk is het samen met de moeder in het kinderbed overleden. Ida Toirkens overleed n.l. op 30 mei 1635.

Het beroep van Jan Meester Aert Legius en Ida Toirkens

Het lijkt er op dat het gezin voornamelijk middels de landbouw in het bestaan voorzag, verder had men een kleinere of grotere brouwerij, een van de vele overi-

gens in Oirschot en Best.

In het jaar 1649 wordt er melding gemaakt van de herberg van Jan Mr. Aert Legius, een vaker voorkomende combinatie met een bierbrouwerij.

Jan Meester Aerts Legius was in de jaren 1644, 1647 en 1649 schepen van Oirschot, waar hij steeds een van de onderste drie posities bezette.

In het jaar 1664 wordt hij vermeld als president-schepen van Oirschot, hij was dan ca. 66 jaar oud.

In het jaar 1641 wordt hij vermeld als kerkmeester van de St. Odulphuskerk in Best⁷⁾ en was daar ook koster, in het jaar 1647 was hij toezichthouder van de Sint Annakapel in Aerle.

Zoals zo vaak, bespeuren we van Ida Toirkens als echtgenote nauwelijks iets in de archieven, alleen haar testament levert slechts een enkel spoor op van haar toch zeker werkzame leven.

Erfdeling van de goederen van de ouders van Ida Toirkens in 1627

Vlak voor de dood van Henrick Toirkens, minder dan twee maanden daarvoor, in april van het jaar 1627, komt er een boedelscheiding tussen de kinderen van wijlen Dirk Toirkens en Catharina de Crom tot stand. Moeder Catharina de Crom is dan nog in leven, maar overlijdt net nadat haar zoon Henrik Toirkens is overleden, iets na 21 juni 1627.

Nadat de boedelscheiding heeft plaatsgevonden, die redelijk uitvoerig in een Oirschotse akte is beschreven⁸⁾, komt haar bezit er in het jaar 1627 als volgt uit te zien van de kant van haar eigen ouders:

1. Een huis, brouwhuis, brouwgetouw, schuur, schaapskooi, schop, met de gronden, hoven en erven, zowel dries, akkerland als andersoortig, zijnde allen leengoederen, gelegen in de herdgang van Aerle, naast de gemene straat aan de ene kant en het erf van de Armenhoeve behorend tot het gasthuis van Heer Amelrijck Boot, en de gemene straat aan de andere kant, lopende van het erf van de genoemde Armenhoeve tot aan de gemeente.
2. Een stuk akkerland, genoemd "de Staayakker", gelegen als boven naast het erf van de genoemde armenhoeve aan de ene kant en het erf van Wouter Lodewijcx Verrijt aan de andere zijde, lopende van het erf van Joris Jan Roeffen tot aan het erf van de erfgenamen van Jan Wouter Stockelmans.
3. Een stuk land tegenwoordig weiland zijnde, genoemd "het vorst Hoofken", gelegen zoals boven, naast het erf van Jonker Dirks van Ossch aan de ene kant en naast het erf van Goijaert Henrick Gerits aan de andere kant, met het andere einde belendend aan de gemene straat.
4. Een stuk heiland, gelegen zoals boven naast het erf van de kinderen wijlen Pauwels Haubraecken aan de ene kant en het erf van Wouter Lodewijcx Verrijt aan de andere kant, lopend van het erf van Jonker Dircx van Ossch tot aan het erf van Joris Jorissen.

Daarnaast bleef zij nog gerechtigd in een onverdeeld turfveld te Moergestel.

Erfdeling van de goederen van de ouders van Jan Aert Legius

Deze erfelijke verdeling is, althans voor schepenen van Oirschot, nog niet gevonden, het lijkt waarschijnlijk dat deze heeft plaatsgevonden vóór 6 mei 1635, omdat

Mr. Dionijs de Lege vanuit Leuven dan goedkeuring geeft om een stuk grond genoemd De Braeck onder Aerle te laten verkopen, dit zal wel tot zijn erfdeel hebben behoord.

Waar woonde Ida Toirkens en haar man Jan Aert Legius

Jan Meester Aert Legius heeft, volgens een getuigenverklaring uit het jaar 1663 al ruim 40 jaar onder de herdgang van Aerle gewoond, terugrekenende dus vanaf ca. 1623. Het eerste kind van het echtpaar Legius-Toirkens wordt in de St. Peterskerk te Oirschot gedoopt, dat duidt er op dat men dan nog niet onder Aerle woont. Maar het tweede kind, gedoopt op 3 maart 1623 wordt in de St. Odulphuskerk te Best gedoopt.

Volgens het testament van 1629 blijkt men duidelijk op het leengoed Ten Rodeken onder Aerle te wonen.

Ida erft dit als leengoed van haar vader in 1627, zij was de oudste dochter, maar zij kan het natuurlijk best al wel eerder samen met haar man, b.v. vanaf 1623 of ietsje later al bewoond hebben.

Enkele vorige bewoners/bezitters van het goed " Ten Rodeken " onder Aerle

Het goed ten Rodeken lag onder Aerle en was een leengoed, dat wil zeggen het mocht in erfpacht gebruikt worden. Het moest dus telkens als er een z.g. sterfman was overleden, danwel wanneer het door verkoop in andere handen was overgegaan, door diens opvolger verheven worden voor het leenhof.

Bij het leenverhef moest er dan hulde worden gebracht, anders gezegd het beloven van trouw.

Voor ten Rodeken werd in het jaar 1629 als huldebetoon f 25,-betaald voor een z.g. heergewaad, verder kwamen de kosten van de hofrechten, lees de secretariële kosten van het leenverhef, voor rekening van de verheffer.

De verschillende leenverheffingen waren achtereenvolgens⁹⁾:

- In 1441 door Goijaert Goijaert van de Meervenne vanwege het overlijden van diens vader Gojaert van de Meervenne.
- Op 7 juli 1484 door Aleijt van de Meervenne vanwege het overlijden van haar vader Goijaert Goijaert van de Meervenne. Genoemde Aleit was gehuwd met de beroemde Bossche schilder Jeroen van Aken of ook Jeroen Bosch genoemd. Aleijt van de Meervenne overlijdt in juli 1523, haar man was al eerder overleden in het jaar 1516.
- Op 21 juli 1523 door Paulus Wijnants gehuwd met Geertruit van de Meervenne, een neef van Aleijt van de Meervenne.
- Op 12 mei 1531 door Postulana Wijnants, vermoedelijk een dochter van Paulus Wijnants, vanwege een bepaalde boedelscheiding inzake het leengoed Ten Rodeken.
- Op 21 april 1563 door Rutgheer Spaan, de zoon van Postulana Wijnants vanwege het overlijden van diens moeder.
- Op 31 december 1567 door Jan Jan de Cromme die het goed ten Rodeken van Rutgheer Spaan in dat jaar had gekocht.
- Op 23 mei 1586 door Catharina de Cromme, vermoedelijk vanwege het overlijden van haar vader in dat jaar. Catharina de Cromme huwde met Meester

Dirk Toirkens.

- Op 27 juli 1628 door Ida Toirkens vanwege het overlijden van Catharina de Cromme, haar moeder, waarvan het overlijden bijna een jaar eerder was geweest. Voor dit leenverhef worden ook nog de datas 20 juli 1628 genoemd en ook nog 17 juli 1628, steeds te Brussel. Bij de akte d.d. 20 juli 1628 treden Jan Aert Legius en Ida Toirkens als echtpaar gezamenlijk op en verheffen ieder voor zover van belang, hun eigen en gemeenschappelijke leengoederen, e.e.a. volgens het afschrift van Mr. Gerard Goossens secretaris te Oirschot van de oorspronkelijke akte te Brussel¹⁰).

Bij de akte van 27 juli 1628 schijnt Ida Toirkens als zelfstandig persoon op te treden, zij zou zich daarbij Jonkvrouw Ida de Toirkens hebben genoemd.

Daarbij zou Catharina de Cromme zijn vermeld als zijnde haar zuster, terwijl dat haar moeder was").

Een derde datum die nog circuleert is die van 17 juli 1628, er is nog niet uitgezocht wat daarbij is gebeurd). Het is een datum die in het jaar 1634 wordt vermeld als zijnde het laatste en eerder plaatsgevonden verhef, mogelijk betreft het hier een verschrijving van de datum 27 juli 1628.

- Op 15 februari 1634 door Jan Aert Janssen (Legius) als man van Ida Toirkens. Voor dit leenverhef was geen bijzondere aanleiding omdat zijn vrouw Ida Toirkens dan nog in leven was. Waarschijnlijk is dit leenverhef gebeurd omdat de nieuwe Raad van Brabant in Den Haag was gevestigd en niet langer in Brussel. Ida Toirkens overlijdt 31 mei 1635 en er vindt dan geen nieuw leenverhef plaats in dat jaar of het erop volgende jaar, omdat haar echtgenote als langstlevende het vruchtgebruik over Ten Rodeken behield.

Op 9 juli 1668 door Hendrik Janssen van de Ven als man van Elisabeth Aert Janssen Legius, de dochter van Ida Toirkens. Dit gebeurde vanwege het overlijden in juni of juli 1667 van Jan Aert Janssen Legius, waarbij het erfgoed Ten Rodeken op naam kwam te staan van de oudste dochter Elisabeth Legius. De erfdeling m.b.t. onder andere het goed Ten Rodeken vond plaats op 26 november 1668.

- Op 27 april 1684 door Elisabeth Jan Aert Legius vanwege het overlijden van haar man Hendrik Janssen van de Ven.
- Op 7 mei 1699 door Jan Hendriks van de Ven, zoon van Hendrik Janssen van de Ven, vanwege het overlijden van diens moeder Elisabeth Jan Aert Legius. De machtiging hiervoor was te Oirschot uitgemaakt op 25 april 1699.
- Op 28 november 1792 door Hendrik Gijsbert de Rooy hem aangekomen vanwege zijn ouders Gijsbert Aerts de Rooy en Petronella Hendrik Schepens. Er is nog niet uitgezocht via welke lijn het goed "Ten Rodeken" vanuit de families van de Ven vererfd is op de familie de Rooy c.q. Schepens.

Het leengoed bestond uit 2 afzonderlijke delen, die niet steeds erg nauwkeurig als zodanig worden omschreven en waarvan de oppervlakte, voor zover vermeld, de ene keer in het jaar 1634 totaal 14 lopenzaad beslaat (9 en 5 lopenzaad resp. voor de 2 delen) en in het jaar 1668 11 lopenzaad voor het grootste deel van het leengoed, waarbij er nog een stuk heiveld van 4 lopenzaad wordt genoemd gelegen bij het Boots Gasthuis, dat waarschijnlijk het kleinere deel van het leengoed betreft. Dan zou de totale oppervlakte in dat jaar dus uitkomen op ca. 15 lopenzaad.

In het jaar 1627 wordt het leengoed omschreven als :

Huis, brouwhuis, brouwgetouw, schuur, schaapskooij, schop met de gronden, hoeven en erven, zowel dries, akkerland als andersoortig, gelegen in de herdgang van Aerle naast de gemene straat aan de ene kant en het erf van de Armenhoeve behorend tot het godhuis van Heer Amelrijck Boot en de gemene straat aan de andere kant, lopend van het erf van de genoemde Armenhoeve tot aan de gemeijnte.

In het jaar 1634 is er sprake van twee percelen, behorend tot een en hetzelfde leengoed :

- Wesende 't een parcheel een huis, hoff ende aengelegen erffnisse groot omtrent 9 lopen saet, gelegen in de vrijheijt van Oorschot inden herdgang van Aerle, tusschen erve der hoeve van Boots gasthuis aen d'een zijde ende d'een eijnde.
- D'ander parcheel een stuck acker landts omtrent vijff loopensaets gelegen ter plaetse voorschreven tusschen erfennisse der kinderen Willem Niclaes Schepens tot op erffnisse Jan Joosten Herberts.

In het jaar 1668 is de omschrijving aldus :

- Huis, brouwgetouw, schuur, hof, boomgaert etc., groot 11 lopenzaad gelegen neffens de armen hoeve aldaer en de gemeijnte.

In het jaar 1684 wordt de ligging van de 2 gedeeltes als volgt omschreven :

- D'ene een huijs, hof en aengelegen erfennissen, tussen erfennisse van het Boots Gasthuis aan deene zijde ende eijnde, ende de gemeijne straet aan dander zijde en eijnde.
- D'ander stuck tussen 't Boots Gasthuis ter eenre ende tweedere, Henrick Geraerds met meer anderen ter derdere, ende Gelinck Scolckx ook met meer anderen ter vierdere en vijffdere zijde.

Wanneer maken Jan Aert Legius en Ida Toirkens hun testament op en overlijdt Ida

Het oorspronkelijke testament van Jan Legius en Ida Toirkens wordt opgemaakt voor schepenen van Oirschot op 12 augustus 1629¹³).

De belangrijkste zaken die werden vastgelegd waren :

- a. De langstlevende mag f 400,-- uit de gemeenschappelijke boedel voor zichzelf behouden.
- b. De langstlevende behoudt tot zijn/haar dood alle vaste en roerende goederen, zonder dat er een boedelverdeling hoeft te komen. De langstlevende dient daar wel de kinderen mee op te voeden, de schulden uit de boedel te betalen en te zorgen dat als de kinderen gaan trouwen, deze een uitzet meekrijgen, t.w. een bedrag van f 150,- een set kleren, een koe en een bed met toebehoren.
- c. Na de dood van de langstlevende gaan de vaste goederen naar de kinderen of naar de zijde van de familie van waar ze afkomstig zijn. Het leengoed Ten Rodeken, bestaande uit twee delen, mag absoluut niet gesplitst worden.

Op 25 mei 1635 maakt het echtpaar in Aerle in hun huis een kleine aanvulling op

dit testament, de testatrice kan vanwege de barensweeën haar naam, alhoewel ze wel kan schrijven, op dat moment niet zetten "*wegens swaeren noot des baren, geen tijd daertoe hebbende*". Ze moet dus echt midden onder de bevalling haar testament hebben opgemaakt¹⁴).

Het is niet goed afgelopen, zij overlijdt enkele dagen later op 30 mei 1635 en haar man bleef met 4 jonge kinderen achter, in leeftijd variërend van 7 tot 14 jaar.

Het tweede huwelijk van Jan Meester Aert Legius

Vrij spoedig nadat Iken Toirkens einde mei 1635 is overleden, hertrouwt Jan Aert Legius te Oirschot op 17 januari 1636 met Marike dochter Jan Aert Sijkens. Zij was zelf op dat moment ook al weduwe van Matheus Sijmons van Aelst, maar of zij kinderen had in dit eerste huwelijk is nog niet uitgezocht.

De getuigen bij de huwelijksplechtigheid waren Lucas Eekerschot en Petrus Verreijt, vooral deze laatste persoon fungeerde veelvuldig als algemene getuige bij huwelijksplechtigheden en we hoeven er in dit geval dan ook geen familierelaties achter te zoeken.

Volgens een procesdossier van veel latere datum blijkt het echtpaar wel huwelijksvoorwaarden, mogelijk ook een testament te hebben gemaakt. Deze huwelijksvoorwaarden werden in een akte voor notaris Dionijs Legius te Leuven vastgelegd.

In dit tweede huwelijk werden geen kinderen geboren.

Merike Sijkens "stond haar mannetje", het bleek dat zij terdege voor haar belangen op kon komen.

Uit een getuigenverklaring van juli 1659, zij is dan alleen thuis, wordt Dirk Toirkens als pachter van de impost op wijnen en bieren in Oirschot, die haar kelder voor dat doel wilde inspecteren, door haar "*met geweld uit haar kelder terug gestooten*".

Toirkens beklagt zich hierover en er wordt een gerechtelijke verklaring van haar gevraagd die bij notaris Johan van Oekel wordt opgesteld. Zij houdt echter stevig vol, ze blijft inspectie weigeren want "*Gijlieden sijt mij niet goet genoch*", een argument dat zij eerder ook al tegen Toirkens persoonlijk had gebruikt.

Ook als weduwe, zij is dan al circa 70 jaar oud, voert ze in de jaren 1667 en 1668 een bijna anderhalf jaar durend proces in Oirschot en Den Bosch, dat voor haar toch redelijk enerverend moet zijn geweest omdat de afloop een flinke tijd lang uiterst onzeker was en in haar nadeel dreigde uit te vallen.

De erfelijke goederen van het echtpaar Legius-Toirkens c.q. Sijkens

De verdeling van de roerende goederen en waardepapieren vindt plaats op 22 april 1667, enkele maanden voor het overlijden van Jan Meester Aert Janssen. Dat gebeurt voor schepenen van Oirschot, de totale waarde van de obligaties en uitgezette kapitalen bedraagt op dat moment f 2.714.- een niet onaanzienlijk kapitaal, afgezien van de andere kontante waardes, die niet werden gespecificeerd en afgezien nog van de verdere onverdeelde onroerende goederen, daaronder horen op dat moment in 1667 het huis De Wildeman te Oirschot en een wei aan de Papenvoort onder Oirschot.

De 3 nog levende kinderen en het ene kleinkind van de reeds overleden zoon Aert Jan Aert Legius, verkrijgen alle obligaties in hun geheel en verder de helft van de contante gelden en de helft van de verdere onroerende goederen.

De vaste goederen van het echtpaar Legius-Toirkens/Sijkens worden verdeeld op 26 november 1668 :

De 4 partijen zijn :

1. Jan mr. Aert Legius (bedoeld wordt waarschijnlijk Dirk Jan Legius, was Jan misschien zijn roepnaam ?) :
 - a. Verkrijgt een stuk akkerland genoemd "De Braecke", 11 lopenzaad gelegen onder Aerle, belendende percelen Dirk Jan Legius, Jan Daniels de Roij, Bernardt Ariens van de Sande en Peeter Ariens van Ossch.
 - b. Verder verkrijgt hij de helft van een hooibeemd, genoemd "de Voort", 6 lopen groot onder Aerle, grenst o.a. aan de Arme Hoeve.
 - c. Een hooibeemdje genoemd "het Maerselaer", 1 sestersaet groot te Aerle
2. Henrick Jans van de Ven gehuwd met Lijske dochter Jan Aerts Legius verkrijgt :
 - a. Huis, brougetouw, schuur, hof, boomgaard etc. 11 lopenzaad groot, gelegen te Aerle, neffens de Armen hoeve aldaer en de gemeijnte. (= Ten Rodeken)
 - b. Een akkerland "De Staaijakker", 2 1/2 lopenzaad groot, aldaar gelegen.
 - c. Een heiveld van 4 lopenzaad gelegen bij de Armenhoeve.
3. Lambert Andries van de Sande, gehuwd met Cathelijnn Jan Aerts Legius, verkrijgt :
 - a. Huis, hof en boomgaard te Verrenbest, groot 13 lopenzaad, belendende percelen o.a. Jan Gijsberts van Engeland.
 - b. Een akker genoemd "het nieuw erf" van 3 1/2 lopenzaad, gelegen te Naastenbest.
4. Gijsbert Dielis van Kerkoerle, gehuwd met Iken dochter Aert Jan Aerts Legius verkrijgt :
 - a. Een akkerland genoemd "den langentakker", groot 4 lopenzaad onder Aerle.
 - b. Een akkerland genoemd "den Camp", 2 lopenzaad onder Aerle.
 - c. Een driesken genoemd "het Hoofken" 2 lopenzaad groot onder Aerle
 - d. Een weiken genoemd "het Clammergat", te Aerle, groot 1 lopenzaad.
 - e. Een hooibeemd genoemd "den Ouden Beemdt" groot 3 1/2 lopenzaad onder Aerle
 - f. Een hooibeemd genoemd "de Broeckbeemd", groot 3 lopenzaad.

In totaal is de oppervlakte van alle percelen ongeveer 63 lopenzaad, derhalve ruim 10 hectare.

Alhoewel het niet allemaal akkerland was, dat globaal f 100,- tot f 150,- per lopenzaad waard was in die dagen, kan men de totale waarde van deze percelen toch wel op zo'n f 7.500,- tot f 8.000,- stellen.

Overlijden van Jan Aert Legius

Waarschijnlijk is hij in juni 1667 overleden, daarna ontstaat er nogal wat gekraak in de Sijkens-familie omdat thans blijkt dat de achtergebleven Merike Aert Jan Sijkens in belangrijke mate van de nalatenschap is uitgesloten.

Waarschijnlijk omdat, deels ten onrechte, een behoorlijk aantal obligaties en waardepapieren in hun geheel, al vlak voor zijn dood aan de kinderen uit zijn eerste huwelijk werden overgedragen. Voor wat betreft het contante geld en de andere onroerende goederen droeg haar overleden man Jan Aert Legius deze ook bij die zelfde gelegenheid voor de helft aan zijn eigen kinderen over.

Bij deze overdracht werd zijn vrouw Merike Sijkens in het geheel niet vermeld, terwijl " normaal " zou zijn geweest dat de weduwe als langstlevende in ieder geval het beheer over alle roerende goederen zou hebben gekregen, zodat ze dan zelf als langstlevende had kunnen bepalen wat er mee zou gebeuren, waarbij dan de belangen van de kinderen Legius middels de huwelijksvoorwaarden-overeenkomst toch zouden blijven gewaarborgd.

Jonkheer Lapostille, gehuwd met Clara van Grevenbroek en licentiaat in beide rechten en woonachtig in Oirschot, heeft zich nogal ingezet vanwege de belangen van de weduwe in dit proces dat uiteindelijk, nadat bemiddelingspogingen te Oirschot zelf waren mislukt, mede middels Bossche wethouders werd beslist. Hierbij speelde een donatie, eerder door genoemde Meriken gedaan en vastgelegd voor Mr. Dionijs Legius te Leuven, een belangrijke betekenis.

Maar na bijna anderhalf jaar procederen in de periode half juni 1667 tot half november 1668 tussen Merike en de voorkinderen van Jan Aert Legius en nadat beide partijen op hoge kosten zijn gejaagd, wordt de zaak bijgelegd. Meriken gaat toch de helft ontvangen van de obligaties etc. die een aanzienlijke waarde vertegenwoordigden. Verder verkrijgt zij de helft van het huis " de Wildeman " in Oirschot alsmede een portie in een wei aan de Papenvoort alhier en nog wat andere onroerende goederen. Daarna draagt Merike Sijkens dit pand de Wildeman over aan de 3 kinderen van haar broer Aert Jan Aert Sijkens die gehuwd was met Adriaentje Bartel van der Achter.

Jonker Lapostille zag zijn gedeclareerde kosten van oorspronkelijk ruim f 176.- door schepenen van Oirschot teruggebracht tot ruim f 117.- en zal wel niet erg gelukkig zijn geweest met deze regeling waarbij hij er bijna 1/3 e deel op in moest teren. En hij had het nog wel allemaal zo netjes gespecificeerd !¹⁵⁾

De familienaam Legius

Er is iets merkwaardigs met de naam Legius aan de hand. De eerste tekenen dat de familie zich, althans een bepaalde tak in Oirschot de Lege ging noemen, was rond 1625. Mogelijk als gevolg van de studie van Mr. Dionijs de Lege ging men zich wat later Legius noemen, de verlatijnste versie van de naam.

Toch blijkt de naam de Lege uiteindelijk via de vrouwelijke linie te zijn "binnengeslopen", men noemde zich voorheen steeds Aerts of (Aert) Jacobs, maar in de gehele 16e eeuw kwam nergens de naam de Lege of Legius voor. Eerst wanneer een Lisbeth de Lege (Lib Slegen) huwt met Jan Leemans komt de naam de Lege in de familie terecht.

De kleinkinderen van dit echtpaar, nee eigenlijk pas de achterkleinkinderen gaan zich dan de Lege of Legius noemen.

Ter verduidelijking een klein schemaatje :

Jan Leemans
X
Lisbeth Dirk Legen

Jenne Jan Leemans
X
Jan Aert Jacobs

Meester Aert Jacobs
x (de Lege)
Lijske W.D. Goorts

Jan Mr. Aerts Janss.
x Legius
1) Ida Toirkens
2) Merike Sijkens

De adellijke familie Legius

In een akte te Oirschot d.d. 8 juni 1759 legt Jonkheer Carel Hendrick Sweerts de Landas een verklaring af ten behoeve van Dirk Legius, in die tijd kapitein van de herdgang Straten onder Oirschot¹⁶⁾.

Jonkheer Sweerts de Landas verklaart dan dat de Legius-familie behoort tot de oude gedistingeerde en aanzienlijke families van Oirschot en er al honderden jaren woont. Leden van de familie waren er schepenen, borgemeester etc., waarvoor meestal de voortreffelijkste en rijkste ingezetenen gekozen worden. Vroeger waren er vele adellijke families woonachtig te Oirschot vervolgt het verhaal, maar velen zijn vanwege de oorlogstroebelen naar elders vertrokken. Ook wordt nog gememoreerd dat een groot deel van de heerlijkheid Oirschot in het jaar 1462 is afgebrand en nog eens in het jaar 1623.

De familie Legius is van adel en er is een familiewapen dat op een glazen raam is geschilderd en zich bevindt in het huis van Jenneke de Roij, weduwe van Adriaen Schijntjens, thans, in 1759 wel te verstaan, wordt het huis bewoond door Dirks van Doormaelen tot Aerle. De vader van genoemde Dirk Legius was Johan Legius welke in het jaar 1707 overleden is, welke Johan Legius een oom had zijnde Mr. Dionijs Legius, advocaat te Leuven die in het jaar 1680 overleed, en die zich ook Jonkheer Dionisius de Lege noemde en volgens een verklaring d.d. 15-11-1631 van Oirschot geboortig was. Tot zover deze uitleg.

De verklaring wordt dus opgesteld voor Dirk Jan Legius, gedoopt op 14 mei 1695 en gehuwd zijnde met Johanna dochter van Henricus van de Schoot. Diens vader was Jan Dirck Legius, gedoopt te Best op 12 juli 1655, die gehuwd was met Anna

dochter van Henricus Dielis Dircks de Smit. Deze Jan Dirck Legius wordt in het jaar 1690 voor het eerst plaatsvervangend schepen en vervolgens nog voor het jaar 1691 (onderste plaats). Hij was woonachtig in herdgang Straten, overleed in maart 1707 en werd op 13 maart 1707 te Oirschot begraven. De verklaring stelt dat de vermelde meester Dionijs Legius een oom was van deze Dirk Jan Legius, dit moet echter zijn de oud-oom.

Overigens is deze verklaring uit het jaar 1631 zelf nog niet gevonden, mogelijk is deze niet in Oirschot opgesteld.

NOTEN:

N.B. Voor de transcripties van de betreffende noten zij verwezen naar de volledige publicatie "Het gezin van Jan Mr. Aert Legius en Ida Toirkens c.q. Marijke Sijkens, resp. diens eerste en tweede echtgenote te Oirschot (ca. 1595-1670)", oktober 1995.

1. R.A. Oirschot, inv. nr. 166, 20-07-1641, blz. 339 t/m 342
2. R.A. Oirschot, inv. nr. 189, 10-05-1637, blz. 161 verso
3. R.A. Oirschot, inv. nr. 170, 12-11-1645, blz. 864
4. R.A. Oirschot, inv. nr. 211, 22-06-1661, blz. 130 t/m 132
5. Not. Archief Eindhoven, inv. nr. 1219, 1667, akte nr. 202
6. R.A. Oirschot, inv. nr. 344, 05-10-1643, blz. 637
7. R.A. Oirschot, inv. nr. 166, 20-07-1641, blz. 339 t/m 342
8. R.A. Oirschot, inv. nr. 152, 29-04-1627, blz. 182 t/m 188
9. J. Vriens, *Het goed ten Rodeken in Campinia*, 2e jaargang nr. 7, blz. 147 t/m 154
10. R.A. Oirschot, inv. nr. 180, 20-07-1628, blz. 112 t/m 114
11. R.A.N.B. Collectie Schaduwarearchiefen, inv. nr. 17, folio 546 (nieuwe nummering)
12. R.A.N.B. Archief Raad van Brabant, inv. nr. 1325, folio 199, Kempenland folio 31
13. R.A. Oirschot, inv. nr. 154, 12-08-1629, folio 277 t/m 283
14. Not. Archief Best, inv. nr. 344, 25-05-1635, blz. 584
15. R.A. Oirschot, inv. nr. 81 (oude nummering), 18-09-1669
16. R.A. Oirschot, inv. nr. 273, 08-06-1759, blz. 282 recto t.m. 283